

Nulägesanalys

Uppsala län

2021-08-25

Uppsala, augusti 2021.

Avdelningen för regional utveckling, enheten för strategi och utveckling.

Innehåll

Sammanfattning.....	6
Inledning.....	9
Bakgrund och syfte.....	9
Metod.....	10
Länets grundläggande förutsättningar.....	10
Miljö.....	10
Länets läge.....	10
Befolkning och demografi.....	11
Urbaniseringen och landsbygden i Uppsala län.....	13
Sammanfattning.....	14
Läget i länet.....	15
En region för alla.....	16
Ett hälsofrämjande samhälle.....	16
Det tidiga livet.....	16
Levnadsvanor.....	19
Hälsa och välbefinnande – övergripande indikatorer.....	19
Sammanfattning.....	22
Coronas effekter på ett hälsofrämjande samhälle.....	23
Ett öppet och inkluderande samhälle.....	24
Tillit och förtroende.....	24
Delaktighet och valdeltagande.....	25
Upplevd trygghet.....	27
Framtidstro.....	28
Sammanfattning.....	29
Coronas effekter på ett öppet och inkluderande samhälle.....	29
Utbildning och sysselsättning för alla.....	30
Fattigdom och ekonomisk jämlikhet.....	30
Grundskola och gymnasium.....	31
Utbildningsnivån i länet.....	32
Folkhögskolor och bildning.....	33
Förvärvsarbetande.....	33
Svag etablering på arbetsmarknaden.....	35
Arbetslöshet.....	36

En region för alla? Nuläge utifrån länets sociala landskap	38
Sammanfattning.....	38
Coronas effekter på utbildning och sysselsättning för alla.....	39
En hållbart växande region	41
Ett transporteffektivt samhälle med tillgängliga och hållbara transporter.....	41
Tillgängliga och hållbara transporter	41
Pendling.....	43
Transportstråk.....	45
Sammanfattning.....	45
Coronas effekter på tillgängliga och hållbara transporter.....	45
Säkra och attraktiva städer och livsmiljöer	46
Framtidens klimat	46
God bebyggd miljö.....	46
Bostadsbeståndet.....	46
Kulturmiljöer.....	48
Sammanfattning.....	48
Coronas effekter på säkra och attraktiva städer och livsmiljöer	48
Utveckla en tillförlitlig och fossilfri samhällsteknisk infrastruktur	49
Länets energisituation.....	49
Förnybar drivmedelsproduktion.....	49
Bredbandsutbyggnad.....	49
Sammanfattning.....	50
Coronas effekter på att utveckla en tillförlitlig och fossilfri samhällsteknisk infrastruktur ..	50
Livskraftiga naturmiljöer och hållbar livsmedelsförsörjning.....	51
De ekologiska grunderna - tillståndet i miljön	51
Länets livsmedelsproduktion.....	55
Sammanfattning.....	56
En nyskapande region	57
Kompetens till länets företag och organisationer.....	57
Tillgång till arbetskraft	57
Matchning på arbetsmarknaden.....	60
Pendling.....	60
Sammanfattning.....	61
Coronas effekter på kompetens till länets företag och organisationer.....	61
Ett gott klimat för utveckling och hållbar tillväxt i hela länet.....	62

Produktion och företagande	62
Ekonomins sektorer.....	63
Näringslivets produktion och utveckling.....	63
Tillväxtvilja och internationalisering	65
Besöksnäring	66
Kultur.....	66
Sammanfattning.....	67
Coronas effekter på ett gott klimat för utveckling och hållbar tillväxt	67
Innovation för hållbar tillväxt och utveckling	68
Forskning, utveckling och innovationer	69
Sammanfattning.....	70
Coronas effekter på innovation för hållbar tillväxt och utveckling	70
Bilaga: Uppföljning av Agenda 2030	72

Sammanfattning

Uppsala län är en växande region med god befolkningsutveckling. Länet präglas av närhet och består av åtta kommuner med stor landsbygd, attraktiva tätorter och Uppsala stad som geografiskt nav. Det finns en mångfald av natur- och kulturområden och länet ingår i Stockholm-Mälardalenregionen – en av Europas snabbast växande regioner. Förutsättningarna för utveckling är generellt goda, men skiljer sig mellan länets kommuner. Framförallt befolkningsstrukturen varierar och kan därmed generera olika typer av utmaningar runt om i länet.

Folkhälsan i länet är överlag god. Tre av fyra länsinvånare skattar sin hälsa som bra, medellivslängden ökar och allt färre röker och dricker alkohol. Hälsan är dock ojämnt fördelad och varierar mellan länets kommuner och befolkningsgrupper. Den oroande utvecklingen som vi har sett de senaste tio åren vad gäller ungdomars självschattade hälsa har bromsats upp och skoltrivseln har ökat något igen. Det är glädjande och vi behöver säkerställa att hälsa, trivsel och välmående fortsätter åt rätt håll, och det för alla.

Majoriteten av länsinvånarna känner tillit till sina medmänniskor och den sociala tilliten är något högre i vårt län jämfört med riket. Uppsala län har ett relativt högt valdeltagande men det varierar mellan kommuner och befolkningsgrupper. De flesta unga och vuxna känner sig trygga i samhället och hemma men vi kan se en negativ utveckling på flera arenor, så som i det egna bostadsområdet på kvällen/natten och i kollektivtrafiken. 8 av 10 vuxna och unga har en positiv tro på framtiden för personlig del men det finns betydande skillnader mellan grupper.

Utbildningsnivån och skolresultaten är generellt höga i Uppsala län jämfört med andra län i landet. Det finns emellertid skillnader inom och mellan kommunerna. Länet har marginellt lägre förvärvsgrad än riket i stort men också lägre arbetslöshet. Förvärvsgrad och arbetslöshet varierar mellan kommuner och även utifrån kön, födelseort och utbildningsnivå. Coronapandemin har påverkat sysselsättningen och antalet öppet arbetslösa var 40 procent högre i december 2020 jämfört med samma månad 2019.

Den ökade rörligheten och tillgängligheten i länet har många fördelar men ställer krav på utbyggnad av långsiktigt hållbara transportmedel och ett mer jämställt och jämlikt nyttjande av dessa. De nationellt satta transportpolitiska målen nås inte idag, varken nationellt eller i länet. Transporter står idag för en stor del av länets utsläpp av växthusgaser och minskar inte i den takt som behövs för att nå uppsatta mål.

Uppsala län är ett pendlarläne. Andelen invånare som bor och arbetar i samma kommun minskar. Arbetspendling över kommun- och länsgränser bidrar med arbetstillfällen och arbetskraft. Goda förutsättningar att arbetspendla på ett hållbart sätt är därmed av stor vikt för en hållbart växande region. Det har över tid varit en positiv trend för resande med kollektivtrafiken men utvecklingen har påverkats negativt av coronapandemin.

Det byggs historiskt sett många lägenheter i länet, men det finns fortfarande ett underskott av bostäder som möter de olika behov som finns. Rätten till bostad gäller alla men det finns fortfarande stora utmaningar inom området.

Majoriteten av länets energitillförsel består av förnyelsebar energi men takten i omställningen till fossilfritt behöver öka ytterligare. Uppsala län har dock, likt många andra storstadsregioner i Sverige, sedan ett antal år tillbaka kapacitetsbrist i elnätet. Ett omfattande samarbete sker i länet

för att utveckla ett mer flexibelt och klimatsmart användande av el. Utmaningarna är dock stora och även nationella åtgärder behövs.

En majoritet av länets invånare har tillgång till snabbt bredband. Samtidigt råder det variationer där framförallt delar av landsbygden saknar tillgång till en god bredbandsuppkoppling. Utbyggnaden av IT-infrastrukturen är en förutsättning för att minska det digitala utanförskapet och att alla länets medborgare ska kunna delta i samhället på lika villkor.

Vad gäller miljömålen är den övergripande bedömningen att Uppsala län inte når generationsmålen miljöintentioner och att ekosystemen i länet är påverkade av mänsklig aktivitet och olika grader av exploatering. Ett miljömål, *Bara naturlig försurning*, bedöms uppnått i länet. *Frisk luft* bedöms vara nära att uppnås och utvecklas i en positiv riktning. Övriga 11 miljömål med regional uppföljning har en neutral eller negativ utveckling. För att övriga miljömål ska uppnås krävs ytterligare styrmedel och åtgärder inom många områden. Gällande hållbar livsmedelsförsörjning så ökar produktionen och produktionsvärdet från jordbrukssektorn i länet och även andelen ekologisk areal.

Det råder kompetensbrist inom många områden i länet samtidigt som det finns ett överskott av individer som inte matchar den kompetens som efterfrågas. Till 2025 förväntas en femtedel av länets befolkning att nå pensionsålder. En fjärdedel av dessa arbetar inom vård, omsorg och sociala tjänster och en sjättedel inom utbildningssektorn, områden vilka det redan idag råder stor kompetensbrist inom. Företag i länet vittnar om utmaningar att hitta arbetskraft med specifik kompetens och tillräcklig yrkeserfarenhet. Vidare är länets arbetsmarknad beroende av andra län. Att säkerställa goda möjligheter till arbetspendling är därmed viktigt både vad gäller sysselsättning och kompetensförsörjning i länet.

Näringslivet i Uppsala län är diversifierat och har under de senaste åren utvecklats starkt. Länet visar som helhet upp en stor branschbredd med tillväxt, flera globalt verksamma företag och hög andel sysselsatta inom offentliga verksamheter. Länet har en konkurrensfördel genom två ledande universitet och en stor offentlig sektor. Småföretagarkonjunkturen försämrades under pandemin men företagens prognoser för de kommande tolv månaderna är mycket optimistiska. Brist på lämplig arbetskraft är fortsatt det enskilt största tillväxthindret för Uppsala läns företag. Besöksnäringen i länet växte före coronakrisen men har drabbats mycket hårt av pandemin.

Uppsala län är en nyskapande region med internationell lyskraft. Med två universitet i världsklass och näst högst innovationsindex i landet är nivån på forskning och utveckling hög och bidrar till att möta de stora samhällsutmaningarna. För att säkra och stärka positionen som en nyskapande region och samtidigt möta framtidens utmaningar behöver förutsättningarna för innovation och entreprenörskap ständigt ses över och förbättras.

Avslutningsvis. I början av 2020 utbröt coronaviruset (covid-19) och i mars 2020 pandemiförklarades viruset av Världshälsoorganisationen. Pandemin har haft stora konsekvenser för världsekonomin och för samhällsekonomin i Uppsala län. Många branscher har drabbats hårt vad gäller produktion och omsättning vilket också har lett till en ökad arbetslöshet i länet. Återhämtningen för näringslivet och arbetsmarknaden verkar dock ha påbörjats i takt med att restriktioner lättar och många företagare ser ljus på tillväxten och nyanställningar framgent. Coronapandemin har också effekter på folkhälsan. Förutom virusets direkta konsekvenser på sjuklighet och dödlighet har pandemin och smittskyddsåtgärderna påverkat folkhälsan också på andra, mer indirekta sätt till följd av försämrade livsvillkor och levnadsförhållanden. Förutsättningarna för en god och jämlik hälsa har

förändrats av pandemin och de grupper som redan före pandemin hade förhöjd risk för ohälsa har drabbats mest - inom såväl skolan, på arbetsmarknaden och i samhället i stort.

Inledning

Bakgrund och syfte

Regioner ska skapa förutsättningar för utveckling som leder till en hållbar tillväxt och som utgår från de lokala och regionala förutsättningar som råder. I uppdraget ingår bland annat att arbeta fram och fastställa en strategi för utvecklingen i länet, det vill säga den regionala utvecklingsstrategin (RUS) och att besluta om hur medel för regionalt utvecklingsarbete ska användas. För planering och effektiva insatser behöver vi ha kunskap om länets förutsättningar och insikt i hur det ser ut i länet idag.

Region Uppsala framarbetade en första övergripande nulägesanalys över länets utveckling inom ramen för arbetet med revidering av den regionala utvecklingsstrategin. Denna nulägesanalys är en omarbetad uppföljning med utgångspunkt i den nu beslutade regionala utvecklingsstrategin 2021–2024. Den regionala utvecklingsstrategin fungerar också som länets Agenda 2030-strategi och ska säkerställa en utveckling i linje med Agenda 2030 och de globala målen för hållbar utveckling.

Syftet med nulägesanalysen är att skapa en berättelse om länet och dess utveckling och riktar sig till alla som arbetar med eller är intresserade av den regionala utvecklingen i Uppsala län. Länets vision är ***Ett gott liv i en nyskapande och hållbar kunskapsregion med internationell lyskraft***. De globala målen och länets vision konkretiseras i tre strategiska utvecklingsområden för länet:

- **En region för alla** lyfter fram hur ett samhälle format efter människan ger ett gott liv, med öppna och inkluderande miljöer.
- **En hållbart växande region** fokuserar på samhällsutvecklingen i Uppsala län, dess natur och livsmiljöer och förhållandet till omkringliggande län.
- **En nyskapande region** tar fasta på betydelsen av ett livskraftigt näringsliv och civilsamhälle samt förmågan till utmaningsdriven innovation hos företag och organisationer.

Nulägesanalysen inleds med en redogörelse över några av länets grundläggande förutsättningar. Därefter ges en bild av länets nuläge inom en rad områden med bäring på den regionala utvecklingsstrategin 2021–2024, kategoriserade utifrån länets strategiska utvecklingsområden och långsiktiga utvecklingsmål.

Som bilaga återfinns en uppföljning av Agenda 2030 i Uppsala län, vilken baseras på databasen Koladas jämförare.

Metod

Den första nulägesanalysens olika delar framarbetades inom ramen för arbetet med revidering av den regionala utvecklingsstrategin. Samverkansmöten genomfördes hösten 2019 där mer obearbetade underlag diskuterades och stämdes av, och där utfallet av de dialoger som fördes varit vägledande för det fortsatta arbetet och framtagandet av nulägesanalysen.

Föreliggande nulägesanalys är en revidering och uppdatering av den som togs fram 2019/2020. Aktuella områden har strukturerats om till att följa den regionala utvecklingsstrategins strategiska utvecklingsområden och långsiktiga utvecklingsmål. Statistik och andra kompletterande underlag har uppdaterats. Statistik och underlag kommer till stor del från källor som Statistiska centralbyrån, Kolada, Tillväxtverket och länets egna befolkningsundersökningar, Liv och hälsa samt Liv och hälsa ung. Hänvisningar görs också till befintliga underlag och analyser framarbetade av exempelvis Region Uppsala och Länsstyrelsen Uppsala län. Vissa kompletterande underlag har använts från andra källor, till exempel Folkhälsomyndigheten och Arbetsförmedlingen.

Länets grundläggande förutsättningar

Miljö

Uppsala län utgör geografiskt ett relativt välavgränsat område, mellan nedre Dalälven i norr och Mälaren i söder, mellan Roslagskusten i öster och Sagån i väster. Länet är i många avseenden variationsrikt. Mälardalens ädellövriska herrgårdslandskap har ett annat klimat än gränserna mot Dalälven, norr om vilken den biologiska Norrlandsgränsen går och sydliga arter och naturtyper övergår i mer nordliga sådana.

Uppsala läns landareal består till mer än hälften av skogsmark. Skogen bildar tillsammans med åkermark och betesmark ett mosaiklandskap, genomsyrat av ett nätverk av öppna myrar, sjöar och vattendrag. Det svenska odlingslandskapet delas ofta in i slättbygd, skogsbygd och mellanbygd, baserat på andelen åkermark i landskapet och på landskapets topografi. I Uppsala län finns alla tre landskapstyperna. Slättbygden övergår i söder till så kallad Mälabygd, ett landskap dominerat av sprickdalar och styv åkerlera, öppna lerslätter avbrutna av moränryggar och mindre skogsområden samt ekbackar och lövskogspartier. I länets östra delar återfinns dessutom så kallad kustbygd. Kustbygden känns igen på sin kuperade terräng med små, slingrande åkermarker omgivna av morän- och hållmarker.

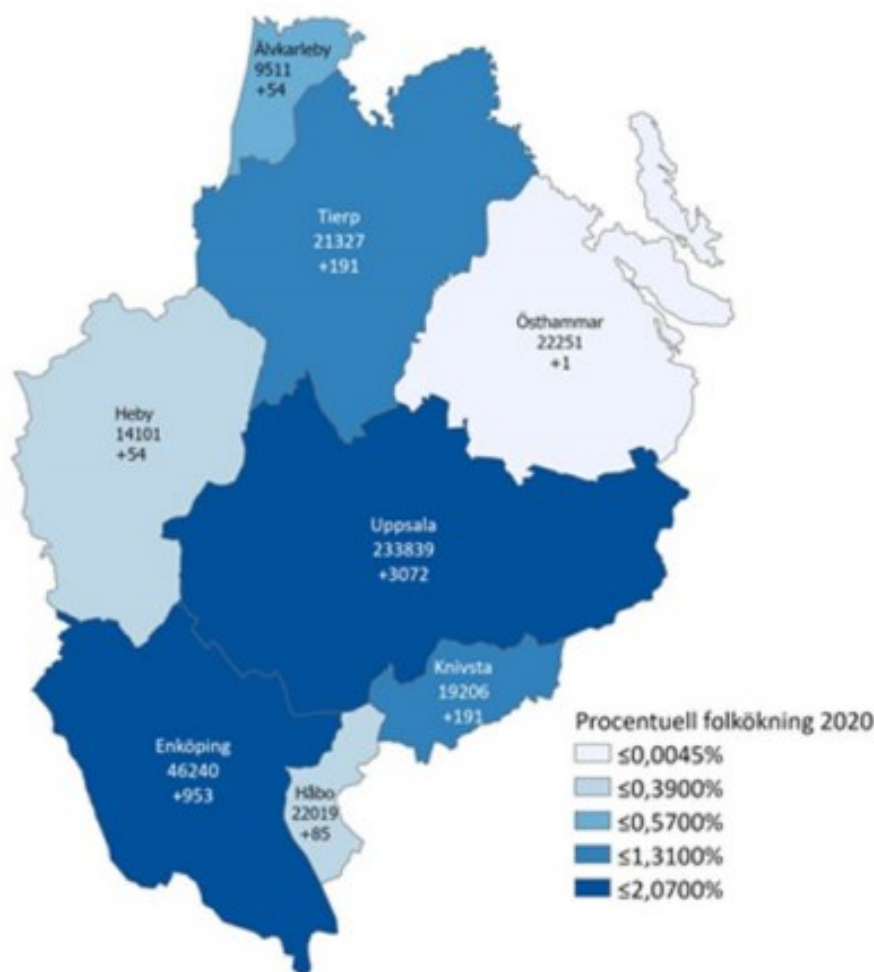
Länets läge

Uppsala län gränsar i norr mot Gävleborg och Norrlands södra gräns, i öster mot Västmanland och Mälardalsområdet och i söder mot Stockholm och huvudstadsregionen. Kopplingar finns därmed mot städer och kommuner i nära anslutning till länets olika delar, såsom Gävle, Västerås och Stockholm stad och kommunerna i norrort. Länets läge skapar förutsättningar för den regionala hållbara utvecklingen som kan tas tillvara och förstärkas.

Befolkning och demografi

Befolkningen i Uppsala län växer. Sett efter nuvarande länsgränser har befolkningen ökat från 223 000 invånare 1968 till över 388 000 invånare 2020. Detta motsvarar en årlig befolkningsökning på 1 procent vilket kan jämföras med att befolkningsökningen i riket har varit 0,5 procent. Ökningstakten minskade under 2020 i såväl länet som riket, vilket kan förklaras bland annat av en minskad inflyttning från utlandet och minskad naturlig folkökning (födda minus avlidna). Uppsala län är dock för femte året i rad det län med störst procentuell befolkningsökning (1,22 procent).

Störst befolkningsökning, procentuellt sätt, står Enköpings kommun för, följt av Knivsta och Uppsala. Uppsala län är också det enda länet i Sverige där folkmängden ökade i alla kommuner år 2020.¹

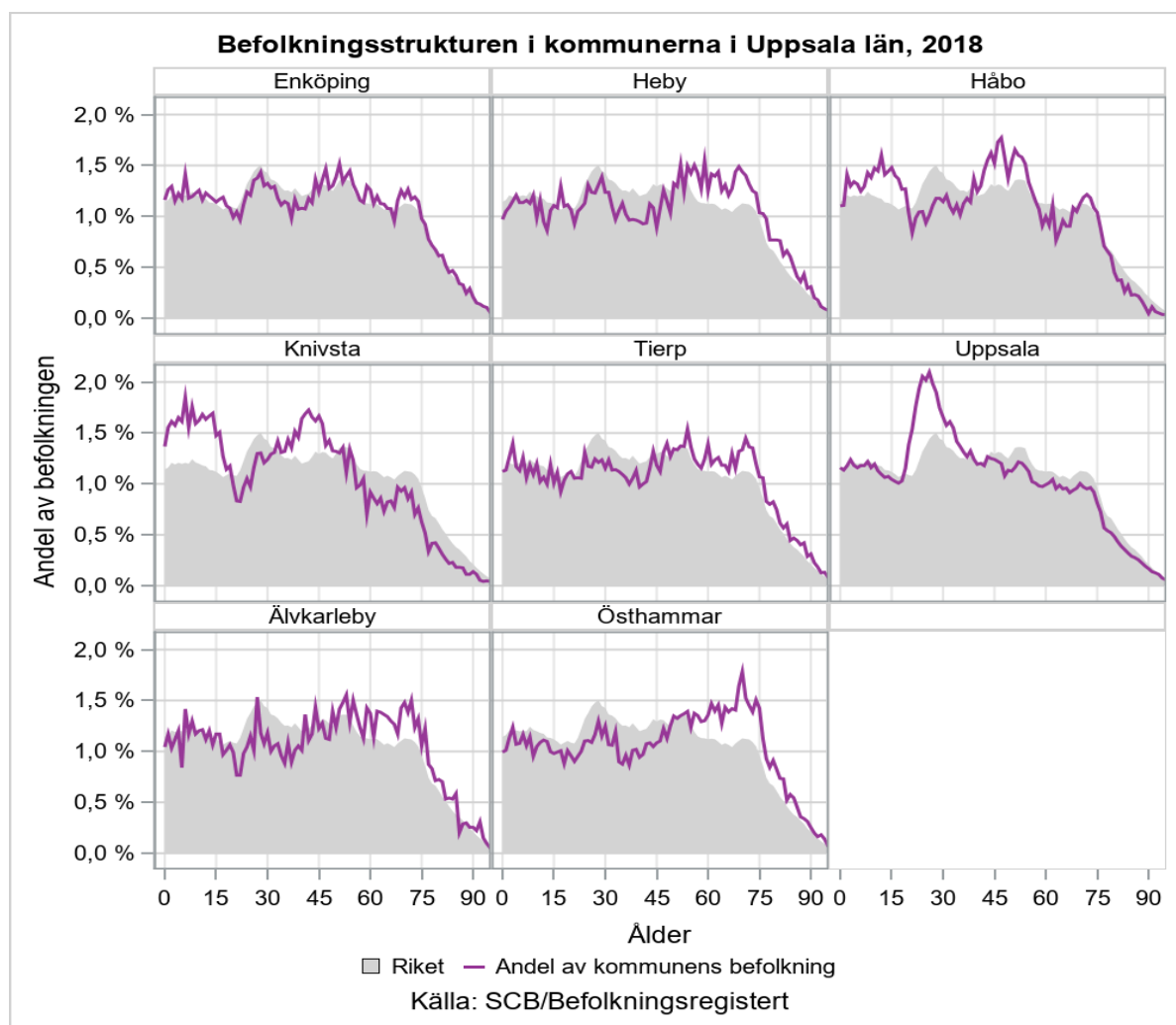
Figur 1: Befolkningstillväxt i länets kommuner (2020). Källa: Statistiska centralbyrån, bearbetning Länsstyrelsen Uppsala län.

¹ Statistiska centralbyrån, befolkningsregistret.

Utvecklingen över tid har haft stora olikheter inom länet. De södra kommunerna, Uppsala, Knivsta, Håbo och Enköping, har haft en ökning som varit betydligt större än genomsnittet för riket. De norra kommunerna, Heby, Tierp och Älvkarleby har haft en stagnerande eller minskande befolkning medan Östhammars kommun legat något under riksgenomsnittet.

Orsakerna till befolkningsförändringen i länets kommuner skiljer sig åt. Uppsala, Enköpings, Håbo och Knivsta kommun har fler inrikes- och utrikes inflyttade jämfört med utflyttade samt fler antal födda jämfört med avlidna. I de övriga kommunerna i länet är förhållandet det motsatta. Invandringen är det som hållit uppe befolkningstalen.

Sedan 1900 har det skett en stor demografisk förändring i Sverige och i länet. Den drivande kraften bakom det är att dödstalen för individer under 80 år har minskat kraftigt och att antalet födda barn har minskat. Även om trenden är likartad i länets kommuner skiljer sig åldersstrukturen mellan dem. Enköpings kommuns åldersstruktur överensstämmer väl med rikets, vilket också Uppsala kommun gör, med undantag för en stor puckel vid åldrarna för universitetsutbildning. Knivsta och Håbo kommun har en åldersprofil med en stor grupp barn och deras föräldrar i 30- och 40-års åldern. De nordliga kommunerna, Östhammar, Heby, Älvkarleby och Tierp kännetecknas av en åldersstruktur med en överrepresentation av äldre.

Figur 2: Befolkningsstrukturen i kommunerna i Uppsala län (2018). Källa: Statistiska centralbyrån.

Urbaniseringen och landsbygden i Uppsala län

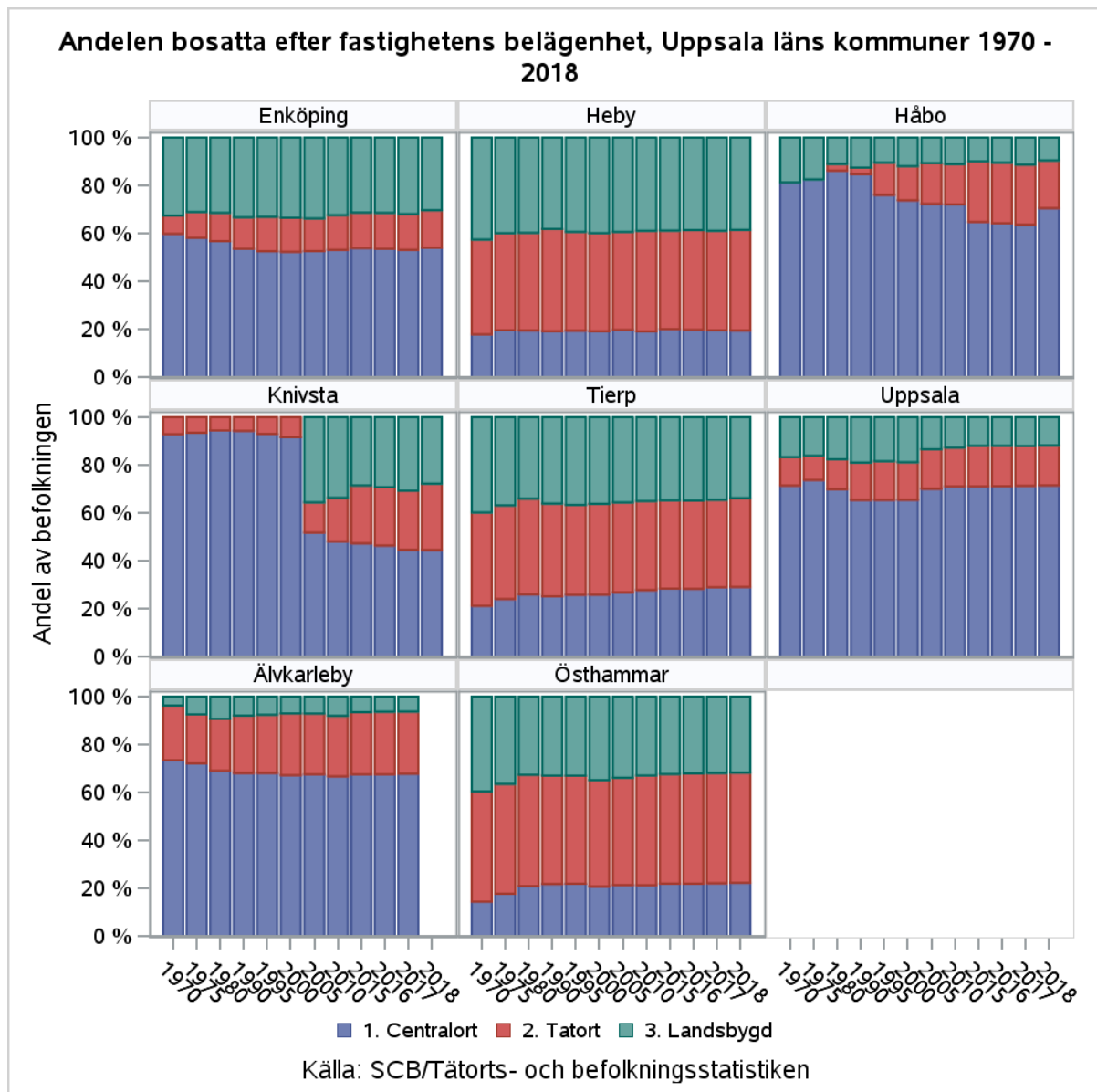
Den urbanisering vi ser idag skiljer sig från den traditionella urbaniseringen under industrialismens genombrottsår. Då växte städer och tätorter när landsbygdsbefolkningen flyttade in till städerna. Den urbaniseringen avslutades i början av 1970-talet. Andelen boende på landsbygden i Uppsala län var konstant kring 23 procent mellan 1970 och 2000. Därefter har andelen sjunkit till 18 procent 2018. Jämfört med rikets genomsnitt på 15 procent har Uppsala län fortfarande en större landsbygdsbefolkning. Under samma period ökade landsbygdsbefolkningen från 55 000 personer 1970 till 67 000 personer 2018.

Under samma period har antalet invånare i tätorter ökat från 180 000 till 310 100 personer, vilket motsvarar 72 procent. Den största tillväxttakten står tätorter utanför centralorten för. Antalet invånare i dessa orter har ökat med 1,9 gånger. Minskningen av andelen av befolkningen på landsbygden beror på ökad tätortsbefolkning och inte på minskad landsbygdsbefolkning.

Tätortsbefolkningen växer främst genom invandring och hög naturlig folkökning. För centralorterna bidrog invandringen med 60 procent av befolkningsökningen och för övriga tätorter bidrog den med 120 procent. Däremot bidrog den endast till 10 procent av landsbygdens folkökning. Den inrikes flyttningen bidrog till 75 procent av landsbygdens folkökning medan den inrikes utflyttningen var större än inflyttningen för tätorter utanför centralort.

Precis som det finns stora skillnader mellan tätorter finns det också mellan landsbygder. Tillväxtverket har delat upp landet geografiskt i fem grupper utifrån tillgängligheten till service, från mycket låg till mycket hög. Utifrån den klassificeringen bor 75 procent av länets invånare i områden med mycket hög tillgänglighet till service och 18,5 procent med hög tillgänglighet.² Detta tyder på att en stor del av länets landsbygdsbefolkning bor nära tätorterna och kan lätt ta sig in till dess service. Denna tätortsnära landsbygd är också den som anses ha de bästa utvecklingsförutsättningarna.

² Källa: Tillväxtverket/Statistiska centralbyrån.

Figur 3: Andelen bosatta efter fastighetens belägenhet, Uppsala läns kommuner 1970–2018. Källa: Statistiska centralbyrån.

Sammanfattning

Uppsala län är en växande region med god befolkningsutveckling. Länet präglas av närhet och består av åtta kommuner med stor landsbygd, attraktiva tätorter och Uppsala stad som geografiskt nav. Det finns en mångfald av natur- och kulturområden och länet ingår i Stockholm-Mälarenregionen – en av Europas snabbast växande regioner. Förutsättningarna för utveckling är generellt goda, men skiljer sig mellan länets kommuner. Framförallt befolkningsstrukturen varierar och kan därmed generera olika typer av utmaningar runt om i länet.

Läget i länet

I följande avsnitt kommer länets nuläge med bäring på den regionala utvecklingsstrategin för programperioden 2021–2024 att beskrivas. Därtill redogörs för vilka av de globala målen som vi bidrar till genom att arbeta i enlighet med den regionala utvecklingsstrategin.

De områden och den statistik som beskrivs är utvalda för att skapa en bred bild av länets förutsättningar att uppnå visionen om *Ett gott liv i en nyskapande och hållbar kunskapsregion med internationell lyskraft*.

Länets vision och de globala målen för hållbar utveckling konkretiseras i tre strategiska utvecklingsområden.

- **En region för alla** lyfter fram hur ett samhälle format efter människan ger ett gott liv, med öppna och inkluderande miljöer.
- **En hållbart växande region** fokuserar på samhällsutvecklingen i Uppsala län, dess natur och livsmiljöer och förhållandet till omkringliggande län.
- **En nyskapande region** tar fasta på betydelsen av ett livskraftigt näringsliv och civillsamhälle samt förmågan till utmaningsdriven innovation hos företag och organisationer.

En region för alla

För att uppnå målbilden om att vara en region för alla ska Uppsala län arbeta för tre långsiktiga utvecklingsmål:

- Ett hälsofrämjande samhälle
- Ett öppet och inkluderande samhälle
- Utbildning och sysselsättning för alla

Detta avsnitt ger en bild av hur det i dagsläget ser ut vad gäller länets förutsättningar att vara en region för alla.

Arbete inom utvecklingsområdet bidrar också till följande globala mål:

Ett hälsofrämjande samhälle

God hälsa och välbefinnande är en grundläggande förutsättning för människors möjlighet att nå sin fulla potential och bidra till samhällets utveckling. Vår hälsa påverkas, utöver egna val och levnadssätt, också av de olika arenor i samhället där vi lever våra liv. Följande kapitel presenterar nuläget kopplat till hälsa och välbefinnande hos länets invånare. En god hälsa och välbefinnande är centrala aspekter i en region för alla och en förutsättning för att kunna leva ett gott liv.

Den nationella *Kommissionen för jämlik hälsa* menar att hälsa uppkommer inom sju centrala livsområden: det tidiga livet; kompetenser, kunskaper och utbildning; arbete, arbetsförhållanden och arbetsmiljö; inkomster och försörjningsmöjligheter; boende och närmiljö; levnadsvanor samt kontroll, inflytande och delaktighet.

Region Uppsala har i uppdrag att kartlägga och förmedla kunskap om hälsoläget i länet och hälsans bestämningsfaktorer. Kunskaperna kommer främst från registerdata, nationella undersökningar samt befolkningsundersökningarna Liv och hälsa och Liv och hälsa ung.

Här presenteras statistik kring hälsa och välmående på ett övergripande plan, samt statistik inom områdena det tidiga livet och levnadsvanor.

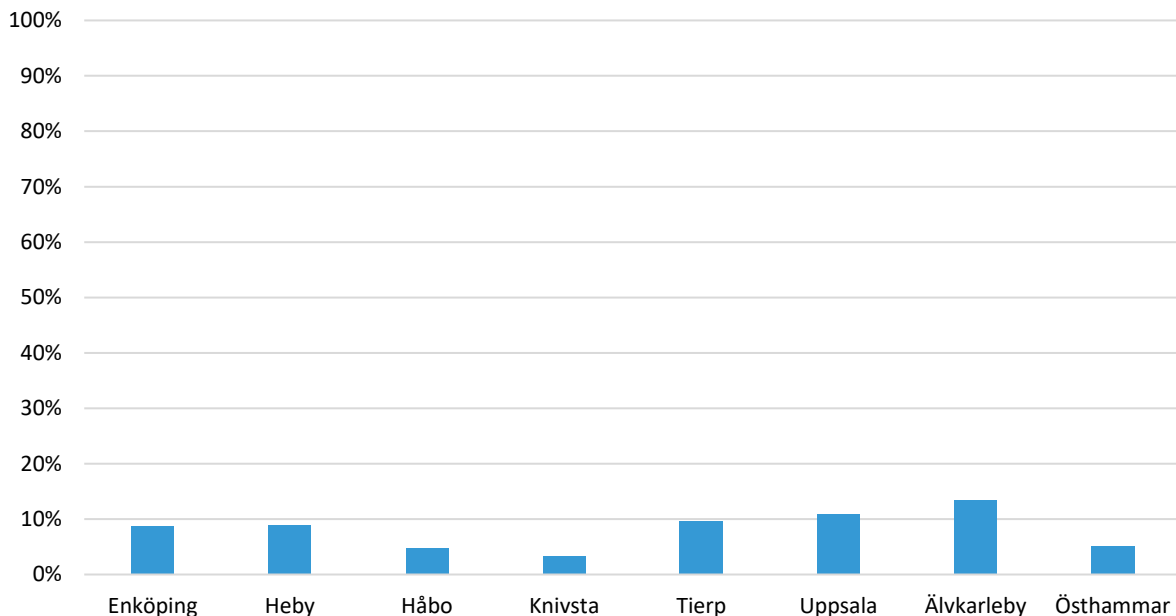
Det tidiga livet

Trygga och goda uppväxtvillkor är avgörande för barn och ungdomars hälsa och för folkhälsan på lång sikt. Familjeförhållanden, skolförhållanden och fritidsförhållanden är viktiga bestämningsfaktorer för ungas hälsa. Uppföljning av barns och ungas hälsa över tid och faktorer som påverkar hälsan är därmed viktiga instrument för att främja hälsa och förebygga ohälsa i länet.

Att växa upp i fattigdom har en stark negativ inverkan på barns möjligheter till goda livschanser. Rädda barnens rapport *Barnfattigdom i Sverige 2018* visar att barnfattigdomen generellt minskar i Sverige samtidigt som skillnaderna fortsätter att öka. År 2019 levde 9,4 procent av länets barn (0–19

år) i ekonomiskt utsatta hushåll³. Andelen har ökat sedan 2016 då 7,6 procent barn gjorde detsamma. Det finns skillnader mellan länets kommuner. Lägst andel barn som lever i ekonomiskt utsatta hushåll återfinns i Knivsta (3,4 procent). Störst andel bor i Älvkarleby följt av Uppsala (13,5 respektive 10,9 procent). Det finns vidare stora skillnader i barnfattigdom mellan barn med utländsk bakgrund och barn med svenskfödda föräldrar. Rädda barnens rapport *Barnfattigdom i Sverige 2018* visar bland annat att barnfattigdomen är sju gånger högre bland barn med utländsk bakgrund än bland barn vars båda föräldrar är födda i Sverige.

Andel barn 0-19 år i ekonomiskt utsatta hushåll, 2019.

Figur 4: Andel barn i ekonomiskt utsatta hushåll (2019). Källa: Statistiska centralbyrån via Kolada.

Utöver familjens ekonomiska förutsättningar är hemmiljö, föräldrarelationer och fritidsförhållanden viktiga faktorer som påverkar barn och ungas hälsa under uppväxten och senare i livet. Resultat från Uppsala läns gemensamma befolkningsundersökning bland barn och unga, Liv och hälsa ung⁴, visar bland annat att:

- 80 procent av länets unga uppger att de kan prata med sina föräldrar/vårdnadshavare om nästan allt.
- 90 procent uppger att de alltid kan lita på någon av deras föräldrar/vårdnadshavare när det verkligen gäller.
- 11 procent svarar att det finns saker de skulle vilja göra på sin fritid, men att de inte kan göra det på grund av att familjen inte har råd.

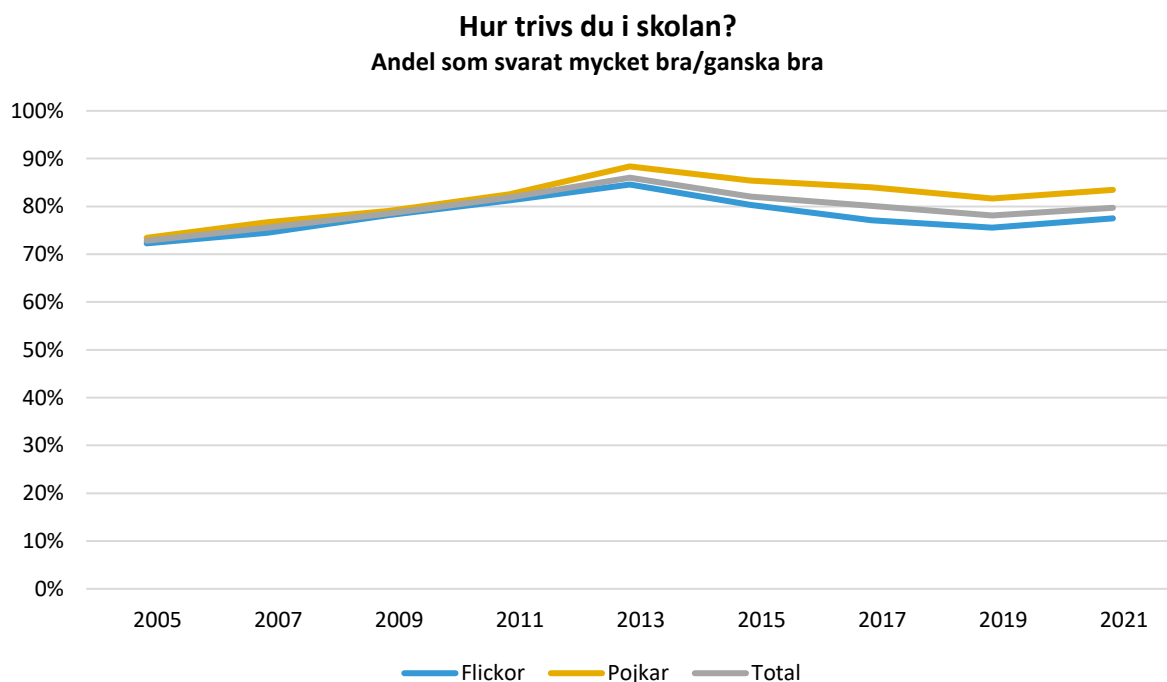
³ Statistiska centralbyrån via Kolada. Nyckelkods-ID: N02904.

⁴ Liv och hälsa ung genomförs vartannat år bland länets elever i årskurs 7, 9 och 2 på gymnasiet med syfte att följa ungdomars hälsa och livsvillkor samt utvecklingen över tid. Läs mer på [Liv och hälsa ung - Region Uppsala](#).

Visste du att...

...Barnvårdscentralen, Mödravårdscentralen och öppna förskolan driver ett utvecklingsprojekt med stöd av Länsstyrelsen Uppsala län? De har tryckt upp ett verktyg för en mer jämlik barnhälsovård. Som komplement till detta håller en utbildare i fyra utbildningstillfällen över 2021 och 2022 för att arbeta vidare med verktyget. Målet är att säkerställa ett jämlikt bemötande på organisationerna samt att de aktivt ska arbeta för ett jämställt föräldraskap. Familjer ska känna sig trygga och välkomna när de besöker verksamheter som är till för dem. Om föräldrarna känner tillit och förtroende ökar möjligheten att de berättar om eventuella utmaningar och behov som familjen har och som de behöver hjälp med. Att familjen mår så bra som möjligt gynnar barnens hälsa och utveckling.⁵

Skolmiljön är en annan viktig bestämningsfaktor för ungas hälsa. I Liv och hälsa ung kan vi se att 8 av 10 ungdomar uppger att de trivs i skolan. Vi har haft en negativ trend och ökade könsskillnader sedan 2013, men vid den senaste undersökningen 2021 ser vi ett positivt trendbrott. Detta under en rådande pandemi och till stor del distansundervisning för gymnasieelever. Vad trendbrottet beror på vet vi inte, men samma undersökning visar även att skolklimatet verkar förbättras vad gäller frågor som mobbing, främlingsfientlighet, sexuella trakasserier och våld. Det finns dock stora skillnader vad gäller trivsel i skolan utifrån faktorer som socioekonomi, sexuell läggning, funktionsnedsättning, födelseland och könsidentitet.

Figur 5: Trivs i skolan. Källa: Liv och hälsa ung (2021).

⁵ Länsstyrelsen Uppsala län, kontakt på enheten för social hållbarhet.

Levnadsvanor

Under senare år har det varit en positiv utveckling för både unga och vuxna vad gäller alkohol och tobak. I länets befolkningsundersökningar Liv och hälsa och Liv och hälsa ung kan vi se att allt fler unga säger sig inte röka eller dricka alkohol, och hos den vuxna befolkningen har andelen rökare halverats sedan 2000. Även andelen riskkonsumenter av alkohol har minskat något.⁶

Som fysisk aktivitet räknas både fysisk träning och vardagsaktiviteter såsom promenader, cykling och trädgårdsarbete. Två av tre vuxna, oavsett kön, når den nationellt rekommenderade nivån för fysisk aktivitet. Andelen skiljer sig inte mellan män och kvinnor. Bland unga gäller att 43 procent uppnår rekommendationerna om fysisk aktivitet för ungdomar. Det är fler killar än tjejer som rör sig tillräckligt. Det är vidare vanligare med låg fysisk aktivitet bland personer med sämre socioekonomiska förutsättningar, bland personer med funktionsnedsättning samt bland utlandsfödda personer. Detsamma gäller ohälsosamma matvanor som är en av de största riskfaktorerna för ohälsa. Endast 8 procent av vuxna kvinnor och 5 procent av vuxna män i länet når den nationella rekommendationen för goda matvanor om frukt eller grönsaker. Det är inga större skillnader mellan olika åldersgrupper.

Visste du att...

...elever i länet prisas för kampanj mot barnarbete inom tobaksindustrin? På Tobaksfria dagen den 31 maj 2021 presenterades vinnarna av tävlingen Figge mot barnarbete som arrangeras av Hälsoäventyret och Länsstyrelsen Uppsala län. Under våren har elever i årskurs 6–9 skapat postrar om barnarbete på tobaksplantager och barns rättigheter. Nu är vinnarna utsedda. Detta är en del av länets samarbete för att stärka ungas hälsa.

1,3 miljoner barn under 14 år arbetar runt om i världen inom tobaksindustrin. Barnarbete strider mot de globala hållbarhetsmålen och barnkonventionen. När unga får kunskap om att barnarbete förekommer på tobaksplantager runt om i världen, samt att tobak påverkar både hälsa och miljö, får de argument att avstå från tobak. Genom att delta i tävlingen har eleverna arbetat med flera centrala delar ur kursplanerna för samhällskunskap och bild. På webbsidan Figges resa finns metodstöd och inspiration för skolor att arbeta med för att nå en tobaksfri skoltid och tobaksprevention. Läs mer på webbsidan Figges resa: [Figgesresa – Tobaksfri skoltid – Självklart, eller hur!](#)

Hälsa och välbefinnande – övergripande indikatorer

Medellivslängd

Medellivslängden har en positiv trend för båda könen i såväl länet som riket. Medellivslängden för kvinnor i Uppsala län är 84,9 år. Män i länet lever i genomsnitt 81,5 år. Gapet mellan könen har minskat med nästan ett år sedan 2000.⁷

⁶ Region Uppsala. Liv och hälsa (2017) och Liv och hälsa ung (2021).

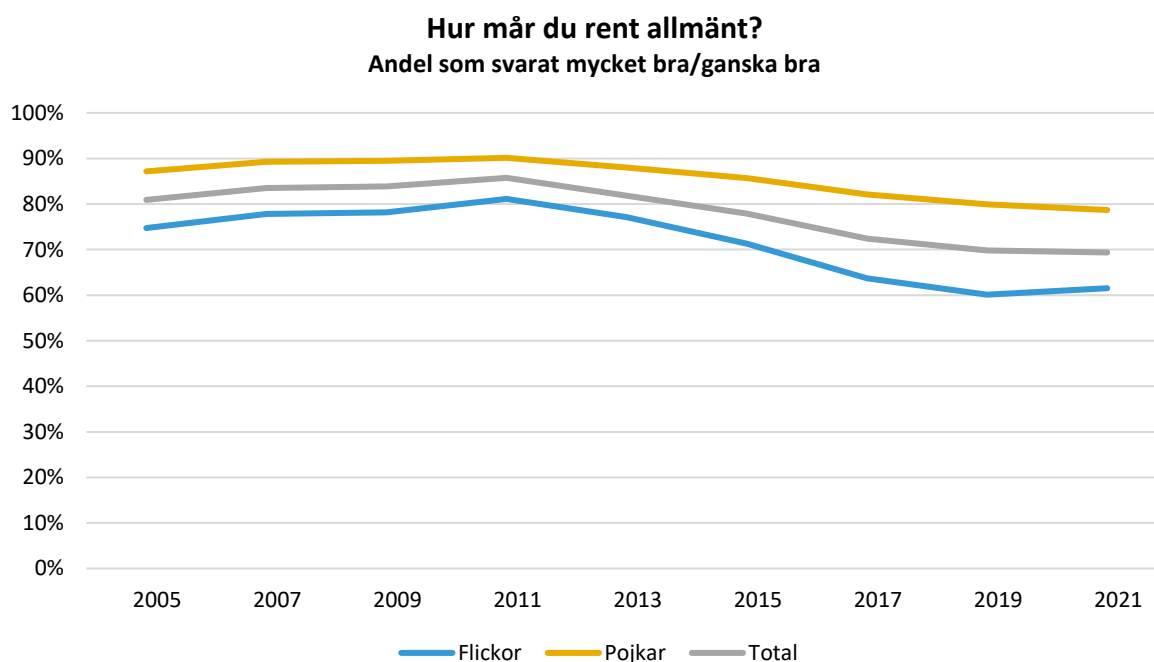
⁷ Statistiska centralbyrån via Kolada. Nyckelkods-ID: N00925 och N00923.

Ohälsotalet

Ohälsotalet⁸ har minskat i länet sedan 2015. Minskningen gäller båda könen men kvinnor har betydligt högre ohälsotal än män. 2020 uppgick ohälsotalet till 24 för kvinnor respektive 16,2 för män. Ohälsotalet är lägre i Uppsala län jämfört med riket som helhet.⁹

Allmän hälsa

Självskattat allmänt hälsotillstånd visar hur människor uppfattar sin egen hälsa. En av indikatorerna för en region för alla är att länets invånare ska ha den bästa självskattade hälsan i riket och att skillnader mellan grupper ska minska. För den vuxna befolkningen är det tre av fyra invånare som anger att de mår bra. Här är trenden ganska stabil men har ökat något sedan 2004¹⁰. För unga är det sju av tio som svarar att de i allmänhet mår bra. För unga har det varit en tydligt negativ trend samt med ökade könsskillnader sedan 2011. 2021 har dock den negativa trenden bromsats upp i länet, och vi ser ett trendbrott bland tjejerna. Framförallt är det tjejer i årskurs 2 på gymnasiet som mår markant bättre 2021 jämfört med tidigare år. Det är dock fortsatt stora skillnader i hälsa mellan killar och tjejer, till fördel för killarna. Figuren nedan illustrerar utvecklingen av självskattad hälsa bland unga i länet.

Figur 6: Mår i allmänhet bra. Källa: *Liv och hälsa ung (2021)*.

Hälsan är inte jämlikt fördelad och varierar mellan kommuner och befolkningsgrupper. Hälsa påverkas av faktorer som kön, utbildningsnivå, ekonomiska förutsättningar, födelseland och funktionsnedsättning. Det är också vanligare att hbtq-personer skattar sin hälsa som dålig jämfört med befolkningen som helhet.

⁸Ohälsotalet är ett mått på obetalda dagar med sjukpenning, arbetsskadesjukpenning, rehabiliteringspenning eller aktivitets- och sjukersättning från socialförsäkringen.

⁹ Försäkringskassan via Kolada. Nyckelkods-ID: N00957.

¹⁰ Folkhälsomyndigheten.

Jämställd hälsa är ett av de prioriterade områdena i Regional strategi för jämställdhet. Könsskillnader i hälsa kan bland annat förklaras utifrån traditionella normer och skillnader i livsvillkor. I Regional strategi för jämställdhet har tre underområden identifierats vilka är i särskilt behov av uppmärksamhet: 1) Psykisk ohälsa i arbetsmiljön 2) Hot och våld i offentliga miljöer samt 3) Unga och icke-binära personers ohälsa.¹¹

Vad gäller den självskattade hälsan bland länets ungdomar så kan vi se att det är unga som är oroliga för sin familjs ekonomi och har en annan sexuell läggning än heterosexuell som mår sämst.

Psykisk hälsa och ohälsa

Den psykiska hälsan är grunden för vårt välbefinnande, vår hälsa och vår funktionsförmåga. Psykisk hälsa används ofta som ett paraplybegrepp som omfattar både god (positiv) psykisk hälsa och psykisk ohälsa. Begreppet kan vara svårt att förklara men kortfattat handlar det om hur vi mår och trivs med livet.

Andelen invånare 16-84 år med gott psykiskt välbefinnande i länet uppgick år 2020 till 86 procent¹². I befolkningsundersökningen Liv och hälsa ung finns frågebatterier som mäter psykisk hälsa såväl som psykisk ohälsa bland länets ungdomar. Även psykisk hälsa är ojämnt fördelat och med betydande skillnader mellan grupper. Skillnaderna följer samma mönster som för den självskattade allmänna hälsan – psykisk ohälsa är vanligare bland unga som är oroliga för sin familjs ekonomi, har en annan sexuell läggning än heterosexuell, unga med funktionsnedsättningar och bland tjejer.

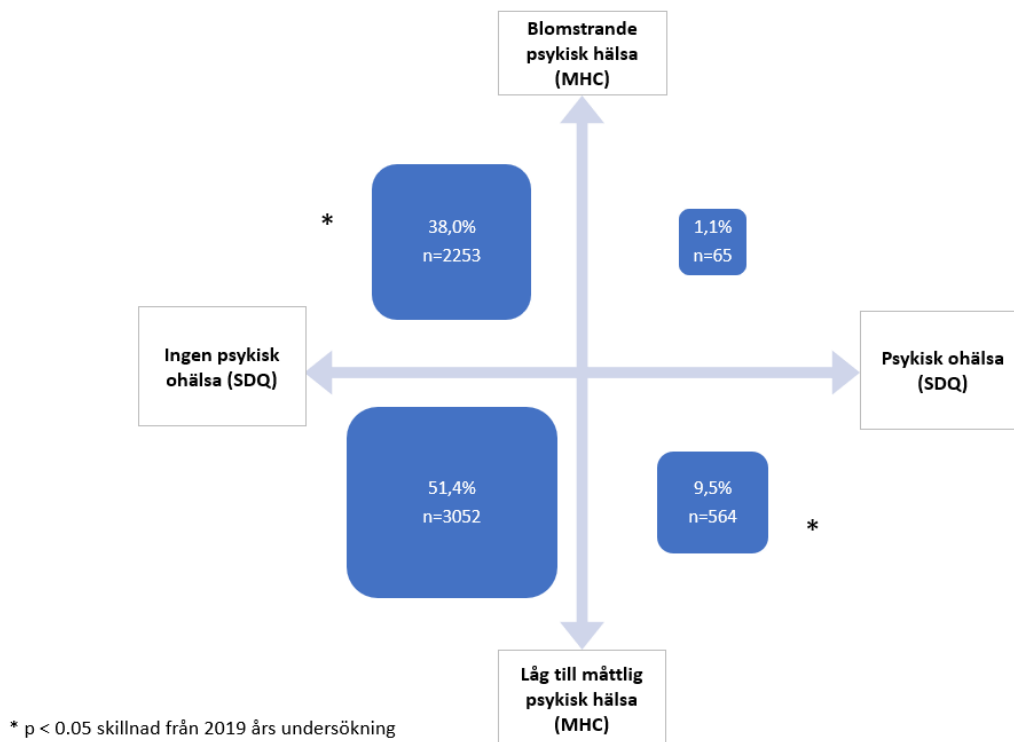
Figuren nedan är en tvåfaktorsanalys av klinisk psykisk ohälsa¹³ och psykisk hälsa/mentalt välbefinnande¹⁴ hos unga i Uppsala län. Den illustrerar att mer än varannan ungdom inte har psykisk ohälsa men ändå inte mår särskilt bra mentalt. Andelen som inte lider av psykisk ohälsa och även har ett gott mentalt välbefinnande ("blomstrande" psykisk hälsa) har minskat sedan 2019. Samtidigt har andelen som både har klinisk psykisk ohälsa och låg till måttlig psykisk hälsa ökat under samma tid.

¹¹ Länsstyrelsen Uppsala län. *Regional strategi för jämställdhet 2018–2020*.

¹² Folkhälsomyndigheten via Kolada. Nyckelkods-ID: U01473.

¹³ Psykisk ohälsa mäts utifrån frågebatteriet SDQ. Andelarna avser de ungdomar vars svar hamnar över eller under cut-off för att bedömas ha klinisk psykisk ohälsa. Tvåfaktorsanalysen avser total svårighetsskala, vilken inkluderar känslomässiga besvär, uppförandeproblem, hyperaktivitet/koncentrationssvårigheter och problem med kamratrelationer.

¹⁴ Psykisk hälsa mäts med frågebatteriet MHC-SF, ett bedömningsinstrument som mäter psykisk hälsa genom att identifiera symptom på positiva känslor och ett välfungerande liv. Andelarna avser de ungdomar vars svar hamnar över eller under cut-off för att bedömas ha en "blomstrande" psykisk hälsa/mentalt välbefinnande.

Figur 7: Tvåfaktorsanalys av positiv psykisk hälsa i relation till klinisk psykisk ohälsa (2021). Källa Liv och hälsa ung.

Visste du att...

... omställningen till Effektiv och nära vård 2030 tar stora kliv framåt, pandemin till trots? Efter inledningsvisa år av utredningar och slutbetänkanden börjar flera konkreta genomföranden ta form. Under 2021 sker till exempel en av omställningens största insatser, införandet av vårdcentrum. Ett vårdcentrum kan beskrivas som en nod där kompetenser från den kommunala och regionala primärvården samlas i syfte att ge invånaren tillgång till samordnad vård. Först ut att öppna vårdcentrum är centrala Uppsala och Tierp, där också Älvkarlebyns invånare ingår. Fokus ligger på de tre målgrupperna äldre med komplexa behov, vuxna samt barn och unga med psykisk ohälsa. Läs mer om Effektiv och nära vård på Region Uppsalas webbsida: [Effektiv och nära vård 2030 - Region Uppsala](#)

Sammanfattning

Folkhälsan i länet är överlag god. Tre av fyra länsinvånare skattar sin hälsa som bra, medellivslängden ökar och allt färre röker och dricker alkohol. Hälsan är dock ojämlikt fördelad och varierar mellan länets kommuner och befolkningsgrupper. Den oroande utvecklingen som vi har sett de senaste tio åren vad gäller ungdomars självskattade hälsa har bromsats upp och skoltrivseln har ökat något igen. Det är glädjande och vi behöver säkerställa att hälsa, trivsel och välmående fortsätter åt rätt håll, och det för alla. Att främja en jämlik hälsa har inte bara ett egenvärde. Det finns stora vinster - kortsiktiga och långsiktiga, mänskliga och ekonomiska - med att så tidigt som möjligt identifiera och behandla fysisk och psykisk ohälsa hos såväl barn, unga och vuxna.

Coronas effekter på ett hälsofrämjande samhälle

Covid-19 är en infektionssjukdom som orsakas av ett virus och har stora direkta och indirekta konsekvenser på folkhälsan. Sjukdomen påverkar olika människor på olika sätt. De flesta får lindriga besvär men en del blir allvarligt sjuka. Till och med 19 augusti 2021 har över 41 000 sjukdomsfall rapporterats i Uppsala län, varav majoriteten är kvinnor. Över 530 har avlidit inom 30 dagar från positivt PCR-prov, varav de flesta är män.¹⁵ 85 procent av invånarna i länet har fått sin första dos, 66 procent sin andra.

Förutom virusets konsekvenser på sjuklighet och dödlighet påverkar pandemin och smittskyddsåtgärderna folkhälsan också på andra sätt. Dels har pandemin påverkat flera av samhällets funktioner, vilket kan generera indirekta hälsokonsekvenser genom försämrade livsvillkor och levnadsförhållanden kopplade till arbete och försörjning, kunskap och utbildning, boende och närmiljö samt inflytande och delaktighet. Dels kan pandemin innebära förändringar i psykisk hälsa och möjligheter till hälsofrämjande levnadsvanor. Folkhälsomyndigheten har presenterat en rapport med en samlad bedömning av pandemins och smittskyddsåtgärdernas konsekvenser på folkhälsan under 2020. De lyfter att en stor utmaning för folkhälsan är att konsekvenserna av pandemin och smittskyddsåtgärderna samspelar med sociala och ekonomiska förhållanden och att pandemin kan komma att förstärka redan rådande ojämlikheter. Resultaten från rapporten visar bland annat att förutsättningarna för en god och jämlik hälsa har förändrats av pandemin och att de grupper som redan före pandemin hade förhöjd risk för ohälsa har drabbats mest – inom såväl skolan, på arbetsmarknaden och i samhället i stort. Rapporten visar vidare att stillasittandet har ökat och att människor äter mindre grönsaker men mer snacks och sötsaker. Det är dock ingen ökning av andelen som röker varje dag, som har en riskkonsumtion av alkohol eller som har problemspelande. I Sverige är det framförallt unga som rapporterat förändrade levnadsvanor, till exempel att de dricker mindre alkohol, sitter stilla mer och äter mer snacks och sötsaker. Den allmänna hälsan är generellt fortsatt god men något fler uppger lätta psykiska besvär. Liksom före pandemin uppger kvinnor och unga personer oftare psykiska besvär jämfört med män och äldre personer. Folkhälsomyndigheten konstaterar att det ännu är för tidigt att avgöra pandemins fullskaliga effekter på folkhälsan men att det är viktigt att redan nu stärka och prioritera det hälsofrämjande och förebyggande arbetet för att behålla en god folkhälsa och minska skillnader i ohälsa¹⁶.

Länets befolkningsundersökning Liv och hälsa ung genomfördes tidig vår 2021 och totalt sett kan vi inte se någon försämring i allmän hälsa till följd av pandemin. Den psykiska hälsan har däremot minskat något. En grupp som sticker ut är dock tjejer i årskurs 2 på gymnasiet där såväl allmän som psykisk hälsa har ökat 2021 jämfört med tidigare år. Undersökningen visar ingen ökning av alkoholkonsumtion men en minskning av deltagandet i föreningsaktivitet och minskad fysisk aktivitet jämfört med föregående undersökning (2019).

Ett av de prioriterade målen i RUS 2021–2024 är återhämtning efter pandemin med fokus på bland annat folkhälsofrämjande insatser.

¹⁵ Covid-19 Region Uppsala. Aktuella data rörande covid-19, 2021-07-15.

¹⁶ Folkhälsomyndigheten (2021). *Hur har folkhälsan påverkats av covid-19-pandemin? Samlad bedömning utifrån svensk empiri och internationell forskning under 2020.*

Ett öppet och inkluderande samhälle

Alla länets invånare ska känna sig inkluderade i samhället. Det betyder att ha möjlighet att uttrycka sig, att i olika sammanhang kunna vara sig själv och att känna sig säker och trygg. Ett samhälle som inkluderar och ger röst åt alla människor skapar tillit, trygghet och mångfald och stärker delaktighet, jämlikhet och demokrati. De områden som redovisas i detta avsnitt ger oss viktiga indikationer vad gäller länets förutsättningar att vara en region för alla.

Tillit och förtroende

En av indikatorerna för en region för alla är att tilliten bland länets invånare ska öka. Sociala relationer och mellanmännisklig tillit är hörnstenar i ett socialt hållbart samhälle och grundläggande för att skapa trygga och attraktiva samhällen, ge motståndskraft mot sociala påfrestningar och att motverka utanförskap.

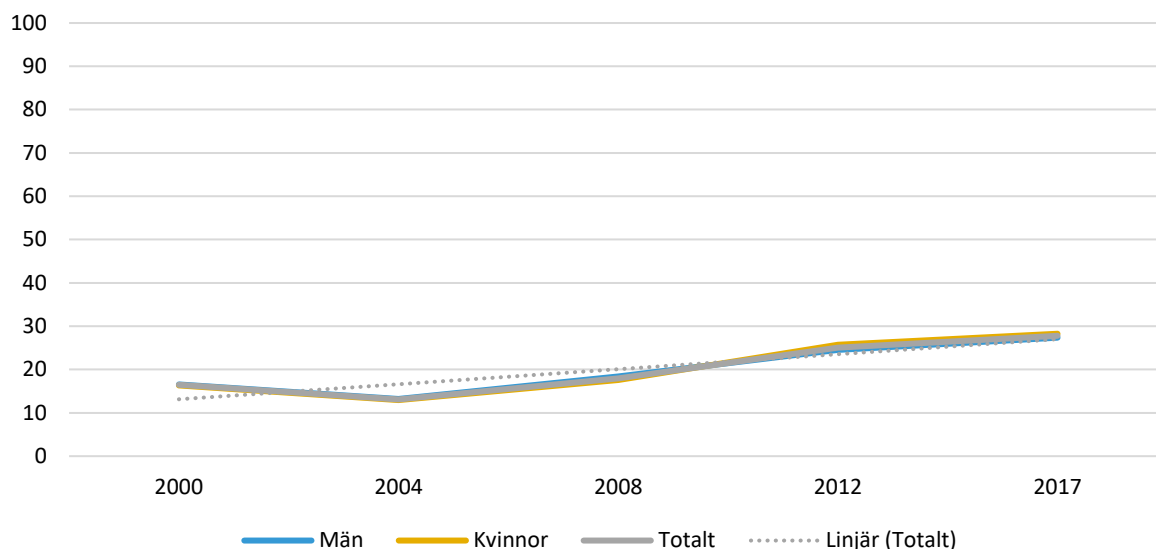
Resultat från länets befolkningsundersökning bland vuxna, Liv och hälsa (2017), visar att tre av fyra personer tycker att man i allmänhet kan lita på andra människor. Personer med eftergymnasial utbildning har störst tillit till andra människor och de som har grundskola som högsta utbildningsnivå lägst tillit. Nära varannan person med kort utbildning uppger att de har svårt att lita på sina medmänniskor och samma andel gäller för personer som är födda utanför Europa. Av utrikes födda personer i länet är det cirka 62 procent som anger att man kan lita på de flesta människor, jämfört med cirka 79 procent för personer födda i Sverige. Skillnader i tillit är även påtagliga mellan kommuner med olika socioekonomisk struktur. Vad gäller tilliten till de som bor i närområdet är siffran betydligt högre, dryga 93 procent.¹⁷ Bland unga i länet är tilliten väsentligt lägre, varav endast 53 procent svarar att de tycker att man i allmänhet kan lita på de flesta människor.¹⁸

Förtroendet för folkvalda politiker ligger på relativt låga nivåer, nationellt och i Uppsala län. Mellan 2005 och 2017 kan vi dock se en positiv trend. Högst förtroende finns för våra förtroendevalda i riksdagen, som fyra av tio invånare har ganska eller mycket stort förtroende för. Motsvarande siffror för region- och kommunpolitiker är 28 respektive 30 procent. Figuren nedan visar utvecklingen av invånarnas förtroende för regionpolitiker mellan 2000–2017.

¹⁷ Region Uppsala. Befolkningsundersökningen Liv och hälsa (2017).

¹⁸ Region Uppsala. Befolkningsundersökningen Liv och hälsa ung (2021).

Vilket förtroende har du för politikerna i din region? Andel som svarat mycket stort/ganska stort

Figur 8: Förtroende för regionpolitiker. Källa: Liv och hälsa (2017).

Delaktighet och valdeltagande

I en representativ demokrati är ett högt valdeltagande viktigt – för politisk jämlikhet, representativitet och den demokratiska legitimiteten. Det finns tydliga skillnader i valdeltagande mellan olika befolkningsgrupper. Enligt Statistiska centralbyråns analys av valdeltagandet 2018 är andelen röstande betydligt lägre bland personer med endast förgymnasial utbildning, personer med låga inkomster, ensamstående, personer med funktionsnedsättning och utrikes födda personer. Det finns även vissa skillnader mellan könen, kvinnor röstar i något högre grad än män.¹⁹

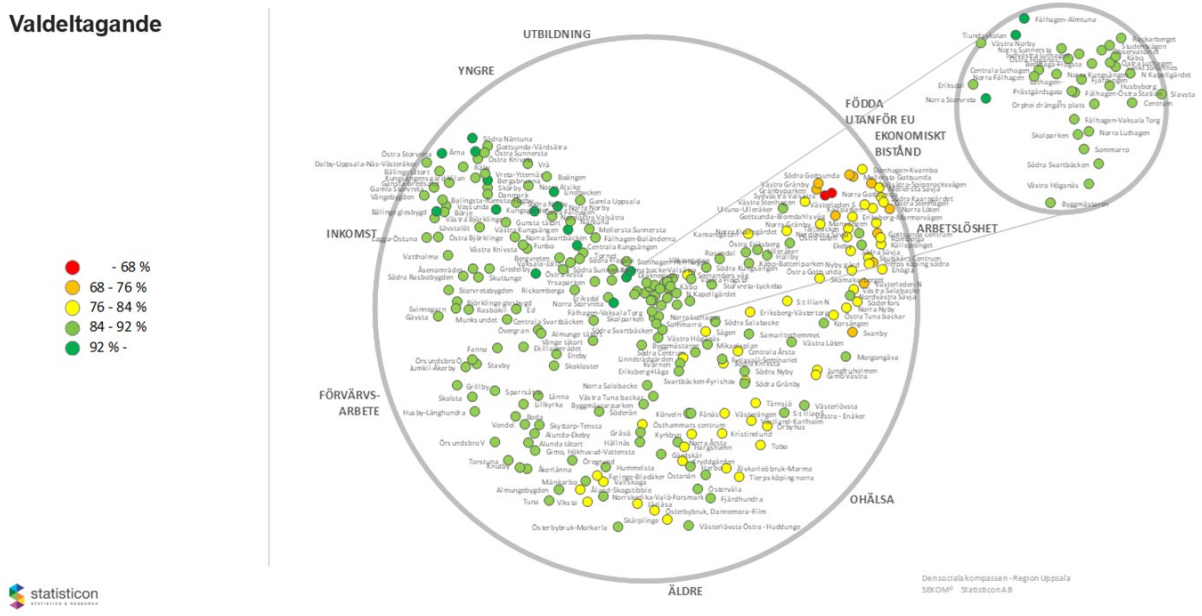
Sedan 2002 råder en positiv trend både i länet och riket vad gäller valdeltagande till kommunfullmäktige. Uppsala län har ett högre deltagande än riket i stort, 86 procent respektive 84 procent, sannolikt på grund av sin demografiska profil med hög andel högutbildade. Valdeltagandet varierar mellan kommunerna, varav Heby har lägst valdeltagande (84 procent) och Knivsta högst (89 procent).

Figuren nedan illustrerar valdeltagandet i länet utifrån länets sociala kompass. Kortfattat fungerar kompassen så att variabler som ligger nära varandra längs cirkeln har en högre grad av samvariation mellan områdena och vice versa. Variablerna i kartan utgör även riktningsgivare, eller magneter, för respektive egenskap i varje delområde (länets valdistrikt) och anger i vilken riktning värden ökar. Ett delområde ligger nära de magneter som motsvarar de egenskaper som utmärker området.²⁰ Vi kan se att valdeltagandet i länet går i linje med Statistiska centralbyråns analys och att valdeltagandet är lägre i valdistrikt som präglas av lägre utbildningsnivå, lägre inkomster, högre andel arbetslösa och högre andel personer födda utanför EU.

¹⁹Statistiska centralbyrån. *Analys av valdeltagande vid de allmänna valen 2018*. [Analys av valdeltagande vid de allmänna valen 2018 \(scb.se\)](https://www.scb.se/analyser-och-statistik/val-och-valmyndigheter/valdeltagande-vid-de-allmanna-valen-2018) [Hämtad 210627].

²⁰ Läs närmare om länets sociala kompass i *Sociala kompassen 2018 Uppsala län*.

Valdeltagande

Figur 9: Valdeltagande 2018 utifrån länets sociala kompass. Källa: Sociala kompassen 2018 Uppsala län.

Ungdomars delaktighet

Alla röstar inte, och alla har inte heller möjlighet att rösta – exempelvis barn och unga under 18 år. I ett demokratiskt samhälle är det viktigt att alla invånare har möjlighet att göra sina röster hörda. 2020 blev barnkonventionen lag i Sverige vilket slår fast att barn är individer med egna rättigheter. En av de grundläggande principerna i Barnkonventionen är att alla barn har rätt att uttrycka sin mening och få den respekterad. Detta innebär också att all offentlig verksamhet ska genomsyras av ett barnrättsperspektiv.

Bland unga i Uppsala län är det drygt en av fyra (27 procent) som vill vara med och påverka i frågor som rör kommunen. Det är något vanligare att tjejer vill påverka än att killar vill det. De vanligaste anledningarna till att unga inte vill vara med och påverka är att man inte är tillräckligt intresserad, kan för lite om hur man ska göra, eller att man inte tror att det spelar någon roll för att de som bestämmer säkert inte lyssnar i alla fall. Drygt en femtedel tycker att de har ganska eller mycket stora möjligheter att föra fram sina åsikter till de som bestämmer i kommunen. Här är det större skillnader mellan tjejer och killar, varav 23 procent av killarna upplever sig kunna föra fram sina åsikter medan endast 15 procent av tjejerna upplever detsamma.²¹

²¹ Region Uppsala. Befolkningsundersökningen Liv och hälsa ung (2021).

Visste du att...

...Knivsta kommun har tagit fram en app för att komma närmare ungdomar och ge dem större möjligheter att göra skillnad och bli lyssnade på? Appen Ung i Knivsta är främst ett verktyg för kommunen att nå unga men också ett verktyg för unga att nå kommunen. I appen kan unga komma i kontakt med olika verksamheter i Knivsta, till exempel fritidsgården eller Hälsohuset. Via appen kan unga även påverka genom att tycka till om exempelvis fritidsgårdens aktiviteter eller lämna ett Knivstaförslag. Det går också att få information om exempelvis utbildningar, sommarjobb och när fritidsgården har gemensamma pluggkvällar. Läs om appen Ung i Knivsta på Knivstas webbsida: [Appen Ung i Knivsta - Knivsta](#)

Upplevd trygghet

De fysiska miljöer som vi vistas i till vardags påverkar hur vi mår, varför utvecklingen av trygghetsskapande och hälsofrämjande livsmiljöer är viktigt. De allra flesta unga känner sig alltid eller oftast trygga i hemmet och i skolan, på internet och i offentliga rum. Det finns dock skillnader mellan killar och tjejer, ålder, kommuner och bostadsområden. Vi kan se en negativ trend på flera arenor, främst vad gäller ute på stan eller i centrum, i det egna bostadsområdet på kvällen/natten samt i kollektivtrafiken.²²

Även hos den vuxna befolkningen är trenden negativ och det finns skillnader mellan kön, ålder och kommuner. Fyra av tio kvinnor och en av tio män har ibland eller ofta avstått från att gå ut ensam på grund av rädsla.²³

Visste du att...

...inom Rådet för social hållbarhet bedrivs insatser för våldsförebyggande arbete i skolan med fokus på skadliga och begränsande normer för maskulinitet i socioekonomiskt utsatta områden?

Våldsförebyggande arbete i skolan är en av de prioriterade insatserna inom samverkansområdet Hälsa, trygghet och goda livsvillkor i socioekonomiskt utsatta områden. Kopplat till insatsen har en länsövergripande referensgrupp startats upp som sammankallas och leds av länsstyrelsen. Personer som ingår i referensgruppen är personer från några av länets kommuner som bland annat arbetar med frågor kring brottsförebyggande, folkhälsa och genuspedagogik. Medverkar gör även personer inom elevhälsa, representanter från olika skolor, Uppsala universitet, Polisen och Arbetsförmedlingen. Lär mer om Råd för social hållbarhet på Länsstyrelsen Uppsala läns webbsida: [Råd för social hållbarhet | Länsstyrelsen Uppsala \(lansstyrelsen.se\)](#)

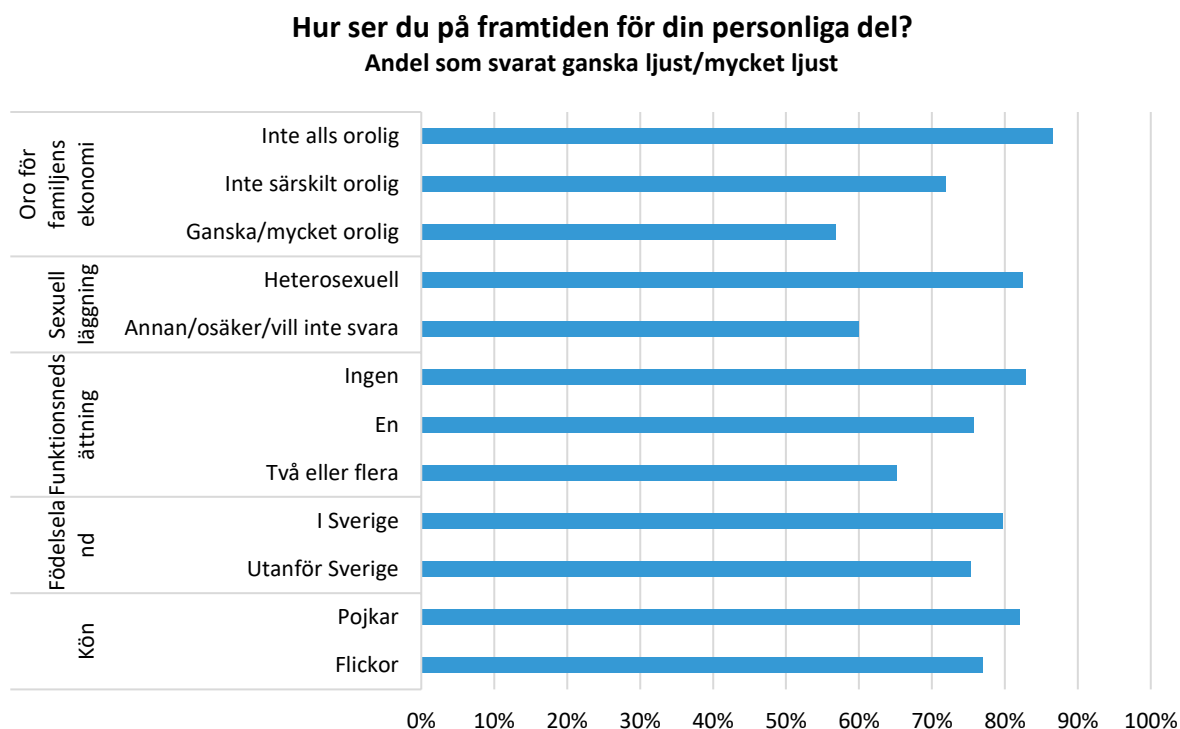
²² Region Uppsala. Befolkningsundersökningen Liv och hälsa ung (2021).

²³ Region Uppsala. Befolkningsundersökningen Liv och hälsa (2017).

Framtidstro

En god framtidstro är av stor vikt både för individen och för samhället. Region Uppsalas befolkningsundersökningar Liv och hälsa 2017 och Liv och hälsa ung 2021 visar att cirka 8 av 10 vuxna och unga har en positiv tro på framtiden för personlig del. Det finns dock betydande skillnader mellan grupper.

Figuren nedan visar andelen unga i årskurs 7, 9 och 2 på gymnasiet som svarat att de ser ganska eller mycket ljust på framtiden för sin personliga del, fördelat på oro för familjeekonomi, sexuell läggning, funktionsnedsättning, födelseort och kön.

Figur 10: Ljus framtidstro. Källa Liv och hälsa ung (2021).

Vi kan se att en ljus framtidstro är vanligare bland unga som inte är orolig för sin familjs ekonomi, heterosexuella ungdomar, unga utan någon funktionsnedsättning, unga födda i Sverige och killar. Att vara orolig för sin familjs ekonomi och att ha en annan sexuell läggning än heterosexuell verkar ha en särskilt negativ inverkan på ungas framtidstro.

Visste du att...

...Uppsala kommun arbetar systematiskt för att motverka utanförskap och arbetar med områdessamverkan för ökad inkludering? För ett par stadsdelar har kommunen tagit fram särskilda åtgärds paket för att öka jämlikhet och trygghet. Planerna genomförs i samverkan mellan organisationer inom offentlig sektor, näringsliv och civilsamhälle och har lett till bland annat etablering av utbildnings- och jobbcenter, utveckling av mötesplatser, förbättrad säkerhet, renhållning och klottersanering, utveckling av socialt stöd och utökning av fritidsaktiviteter.

Områdesarbetet omfattar även förebyggande arbete för att upptäcka unga i riskzon. Samverkan mellan socialtjänst, skola, polis och fritid (SSPF) är exempel på ett permanent sätt att förebygga social oro. Syftet är att tidigt upptäcka och stödja ungdomar som är i riskzon för utanförskap, droger, kriminalitet och radikalisering. Sedan 2019 omfattar SSPF samtliga högstadieskolor inom Uppsala kommun och några mellanstadieskolor. Genom SSPF-grupperna skapas en gemensam bild av nuläget och en möjlighet att lyfta grupper av ungdomar eller enskilda anonymt för att rådgöra kring olika situationer. Läs om Uppsalas områdessamverkan för ökad inkludering och andra exempel på deras hållbarhetsarbete på Uppsalas webbsida: [Frivillig lokal uppföljning av Agenda 2030 \(VLR\) - Uppsala kommun](#)

Sammanfattning

Majoriteten av länsinvånarna känner tillit till sina medmänniskor och den sociala tilliten är något högre i vårt län jämfört med riket. Uppsala län har ett relativt högt valdeltagande men det varierar mellan kommuner och befolkningsgrupper. De flesta unga och vuxna känner sig trygga i samhället och hemma men vi kan se en negativ utveckling på flera arenor, så som i det egna bostadsområdet på kvällen/natten och i kollektivtrafiken. 8 av 10 vuxna och unga har en positiv tro på framtiden för personlig del men det finns betydande skillnader mellan grupper.

Coronas effekter på ett öppet och inkluderande samhälle

Generellt kan man säga att pandemin har synliggjort segregation och ojämlikhet i samhället. Delegationen mot segregation lyfter i en artikelserie om segregation och covid-19 hur coronapandemin drabbar människor olika beroende på var de bor. De ojämlika förutsättningar som människor har leder till att pandemin slår olika och att segregationen riskerar att förstärkas. Utsatta grupper i samhället riskerar inte bara att drabbas hårdare av sjukdom och dödlighet till följd av pandemin, utan också att lida större långvariga ekonomiska och sociala konsekvenser.²⁴

Graden av tillit skiljer sig markant mellan olika geografiska områden. Om pandemin förstärker segregationen genom att ojämlikheten ökar kan det påverka tilliten ytterligare²⁵. Upplevelsen av utanförskap och ett vi och dom-tänkande kan också ha förstärkts av pandemin, till följd av att områden som drabbats hårdast av pandemin samtidigt har pekats ut på ett negativt sätt²⁶.

²⁴ Delegationen mot segregations artikelserie finner du här: [Artikelserie: Segregation och covid-19 - Delmos](#)

²⁵ Charlie Olofsson (2021). "När det gäller tillit finns inget enhetligt Sverige".

²⁶ Charlie Olofsson (2021). "Pandemin har förstärkt upplevelsen av utanförskap"

Vad gäller brottsligheten så minskade den i början av pandemin för att sedan återgå till ungefär samma nivåer som före. Det finns dock en risk att de ekonomiska och sociala konsekvenserna av pandemin kan medföra en ökad brottslighet på längre sikt²⁷. Detta kan i sin tur påverka tryggheten bland invånare.

Utbildning och sysselsättning för alla

Utbildning och livslångt lärande ger kompetens, egenmakt och förutsättningar till arbete och egen försörjning. En inkluderande och växande arbetsmarknad ska ge utrymme för fler att bidra med sin kompetens efter egen förmåga och förutsättningar. De områden som redovisas i detta kapitel är centrala i relation till länets strategiska utvecklingsområde att vara en region för alla. I en region för alla ska alla invånare ha tillgång till god utbildning och sysselsättning.

Fattigdom och ekonomisk jämlikhet

Att leva i fattigdom färgar hela livet och ökar riskerna för ohälsa, sämre uppväxtvillkor, sämre utbildning och minskad social tillit och engagemang i samhället. Det finns inte några givna kriterier en person ska uppfylla för att betraktas som fattig, eller någon entydig definition av hur fattigdom och ekonomisk utsatthet ska mätas. Vedertagna och definierade begrepp som brukar användas är *absolut* och *relativ fattigdom*. Absolut fattigdom definieras internationellt av bland andra Världsbanken som en inkomst som understiger två amerikanska dollar. I Sverige fyller dock detta mått ingen funktion eftersom i princip alla har inkomster som överstiger den globala fattigdomsgränsen. Låg inkomststandard är ett absolut mått som används i Sverige för att klassa hushåll med låga inkomster. Låg inkomststandard innebär att inkomsterna inte räcker till för att betala levnadsomkostnader som boende, hemförsäkring, barnomsorg, lokala resor och så vidare. I Sverige är det drygt 6 procent av befolkningen som har låg inkomststandard. I länder med generellt hög levnadsstandard, som Sverige, är det vanligare att använda relativa mått för att beskriva människors ekonomiska situation. Låg ekonomisk standard kallas i Sverige det internationellt vedertagna relativa inkomstmått som definieras i relation till omgivningen och resten av samhället.²⁸

Relativ fattigdom, eller låg ekonomisk standard, är alltså ett mått på ojämlika inkomster och definieras som att ha en inkomst som understiger 60 procent av rikets medianinkomst. För Uppsala län ligger denna andel på 14,3 procent år 2019. Andelen i riket som helhet är 14,4²⁹.

Ginikoefficienten är ett annat mått på jämlikhet. Koefficienten har ett värde mellan noll (0) och hundra procent (1) där 0 innebär att alla individer har exakt lika stora tillgångar (det vill säga total jämlikhet) medan 1 innebär att en individ har samtliga tillgångar (total ojämlikhet). Måttet bygger på sammanräknad förvärvsinkomst på individnivå. Uppsala län har en ginikoefficient på 0,446 (2019), vilket kan jämföras med rikets 0,408³⁰. Det innebär att den ekonomiska ojämlikheten är något större i Uppsala län jämfört med riket i stort.

²⁷ Manne Gerell (2020). *Covid-19, segregation och brottslighet*.

²⁸ SCB (2017). *Att mäta fattigdom*. <https://www.scb.se/hitta-statistik/artiklar/2017/Att-mata-fattigdom/> [Hämtad 210728]

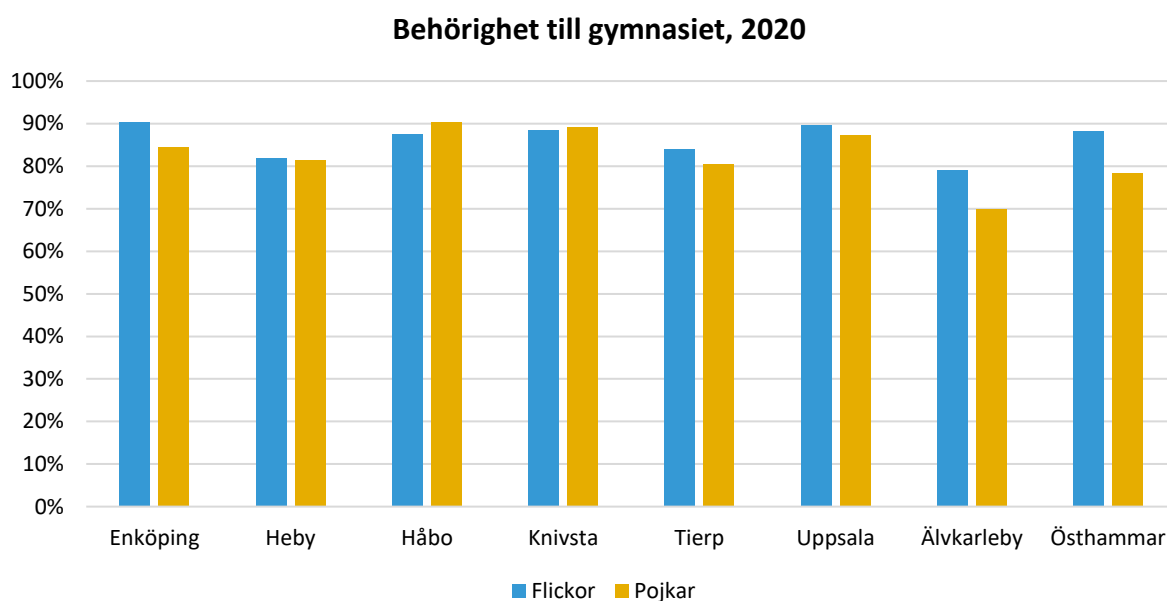
²⁹ Statistiska centralbyrån via Kolada. Nyckelkods-ID: U01803

³⁰ Statistiska centralbyrån via Kolada. Nyckelkods-ID: N00956

Grundskola och gymnasium

En kvalitativ skola som är trygg och stimulerande behövs för att ge goda kunskaper och ett socialt sammanhang. Att länets elever klarar grundskolan och kan ta gymnasieexamen är en avgörande framtidsfråga för vårt samhälle och för individen som kan gå vidare till högre studier eller arbete. En av indikatorerna för en region för alla är att andelen behöriga till gymnasiet ska öka.

I Uppsala län var det totalt 86 procent av eleverna som gick ut grundskolan med behörighet till gymnasiet 2020, vilket är en lika stor andel som för riket i stort³¹. Länets andel har ökat med en procentenhet sedan året innan. Figuren nedan visar andelen elever i årskurs 9 som var behöriga till yrkesprogram år 2020 uppdelat på kommun. Högst andel elever med behörighet till gymnasiet bor i Håbo och Knivsta. Lägst andel återfinns i Älvkarleby och Heby.

Figur 11: Behörighet till gymnasiet (2020). Källa: Statistiska centralbyrån och Skolverket via Kolada

Indikatorer för en region för alla är att andelen gymnasieelever med examen inom 4 år ska vara som lägst 75 procent år 2024 och som lägst 80 procent år 2030. Mellan 2016 och 2018 ökade andelen gymnasieelever med examen inom fyra år för att sedan minska igen. År 2019 tog 69,9 procent av länets gymnasieelever examen inom 4 år. Motsvarande siffra för riket är 71,2 procent.

Andelen gymnasieelever som tar examen inom 4 år skiljer sig mellan länets kommuner. På kommunnivå finns statistik från 2020 och högst andel återfinns i Knivsta följt av Östhammar. Lägst andel återfinns i Älvkarleby och Heby.³²

Skillnader i utbildningsnivå och skolors resultat har ofta samband med individfaktorer som social bakgrund, kön och födelseland. Sambandet mellan social bakgrund, det vill säga föräldrars utbildningsnivå, kulturella kapital, etc. och utbildningsresultat är särskilt väl belagt inom forskningen.³³ Ett viktigt utbildningspolitiskt mål är att skolan ska minska betydelsen av hemmets

³¹ Statistiska centralbyrån och Skolverket via Kolada. Nyckelkods-ID: N60802

³² Statistiska centralbyrån via Kolada. Nyckelkods-ID: N17461

³³ Skolverket (2009). *Vad påverkar resultaten i svensk grundskola? Kunskapsöversikt om betydelsen av olika faktorer.*

påverkan och ge alla elever samma möjligheter att nå kunskapsmålen, vilket kommer till uttryck i det skolpolitiska målet om likvärdig skola.

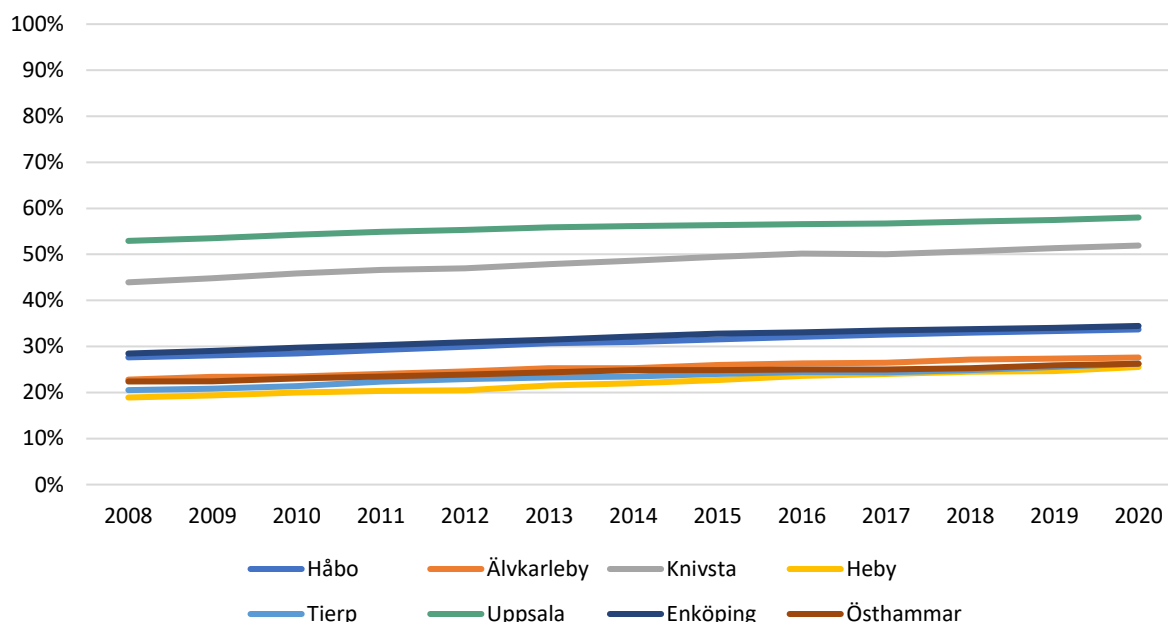
Utbildningsnivån i länet

Högutbildade har som grupp bättre hälsa än lågutbildade — ju högre utbildningsnivå desto bättre hälsa. Samtidigt blir arbetsmarknaden allt tuffare för lågutbildade.³⁴

Uppsala län har tillsammans med Stockholms län den största andelen individer med eftergymnasial utbildning³⁵ i Sverige. År 2020 hade 48 procent av länsinvånarna i åldern 25–64 år en eftergymnasial utbildning. Jämfört med andra stora län i Sverige är detta högre än exempelvis Skåne, Västra Götaland, Västerbotten samt Östergötland.³⁶

Skillnaderna inom länet är stora och uppdelningen mellan södra och norra delarna av länet går igen i utbildningsstrukturen. I Uppsala kommun har 58 procent av invånarna mellan 25 och 64 år en eftergymnasial utbildning och i Knivsta har strax över varannan detsamma. I Enköping och Håbo har drygt en tredjedel en eftergymnasial utbildning och i övriga länet har strax över en fjärdedel det.³⁷

Andel 25-64 år med eftergymnasial utbildning

Figur 12: Eftergymnasial utbildning. Källa: Statistiska centralbyrån, utbildningsregistret.

Andelen med endast förgymnasial utbildning (i åldersspannet 25–64 år) varierar mellan 8 procent i Uppsala och Knivsta till 15 procent i Älvkarleby. Det är vanligare med endast förgymnasial utbildning bland personer över 55 år än bland yngre. Det finns även skillnader i utbildningsnivå utifrån kön och födelse land. Endast förgymnasial utbildning är vanligare bland män i länet och eftergymnasial utbildning vanligare bland kvinnor. Endast förgymnasial utbildning är vanligare

³⁴ Folkhälsomyndigheten (2015). *Utbildningsnivå och hälsa – hur hänger de ihop? Socioekonomiska skillnader i hälsa ur ett utbildningsperspektiv.*

³⁵ I statistiken för eftergymnasial utbildning ingår individer med en eftergymnasial utbildning kortare än tre år, individer med en eftergymnasial utbildning längre än tre år samt individer med forskarutbildning.

³⁶ Statistiska centralbyrån, utbildningsregistret.

³⁷ Ibid.

bland utrikes födda personer än inrikes födda, 15 procent respektive 8 procent. Vad gäller eftergymnasial utbildning har 49 procent av länets utrikes födda personer det, och 48 procent av länets inrikes födda personer.³⁸

Folkhögskolor och bildning

I Uppsala län finns två folkhögskolor: Uppsala folkhögskola samt Biskops Arnö. 10 studieförbund är verksamma i länet varav de två största är ABF och Studieförbundet. Studieförbunden är verksamma på olika platser i länet, men har störst verksamhet i Uppsala.

Totalt har studieförbundens verksamheter genom studiecirklar, kulturprogram och annan gruppverksamhet anordnat dryga 10 400 arrangemang under 2020. År 2019, det vill säga före pandemin, anordnades cirka 24 000 arrangemang.³⁹

Visste du att...

...Region Uppsala folkhögskola har fått en ny inriktning? Den nya inriktningen för folkhögskolan har fyra profilområden: kultur, språk, natur och hälsa. Region Uppsala folkhögskola ska med stor flexibilitet möta de krav som ställs på verksamheten utifrån samhällets och individers behov. Detta arbete ska genomföras i samspel med andra aktörer i länet. Region Uppsala folkhögskola ska anpassa och utveckla sin verksamhet för att utgöra en resurs för att minska effekterna av pandemin.

Regeringen ger utökade statliga bidrag till folkhögskolor med syfte att rusta individer att komma närmare arbete eller fortsatta studier och därigenom minska arbetslösheten. Region Uppsala folkhögskola ska aktivt söka dessa medel och därmed kunna bedriva verksamhet som bidrar till att fler av länets invånare kommer i arbete eller studier. Detta leder till att folkhögskolan växer med många fler utbildningsplatser. De extra statliga bidragen gör det också möjligt för folkhögskolan att etablera sig på fler platser i länet. I mars 2021 öppnade en filial i Tierp.

Genom de särskilda kurserna med kulturinriktning ska Region Uppsala folkhögskola sträva efter att bidra till kulturlivet i Uppsala län. Det ska även ske genom att skapa nya kontaktytor i länet och samverka med viktiga kulturaktörer i Uppsala län. Läs mer om folkhögskolan på Region Uppsalas webbsida: [Wiks folkhögskola \(regionuppsala.se\)](https://www.regionuppsala.se/wiks-folkhogskola)

Förvärvsarbetande

Att ha ett arbete är i flera avseenden en förutsättning för god hälsa⁴⁰. Förvärvsarbetande visar hur stor andel av den arbetsföra befolkningen som jobbar. Figuren nedan visar hur andelen förvärvsarbetande såg ut år 2019 för åldersgruppen 20–64 år uppdelat på kommun. Bland länets kommuner arbetar flest i Knivsta, följt av Östhammar. Uppsala har lägst andel förvärvsarbetande,

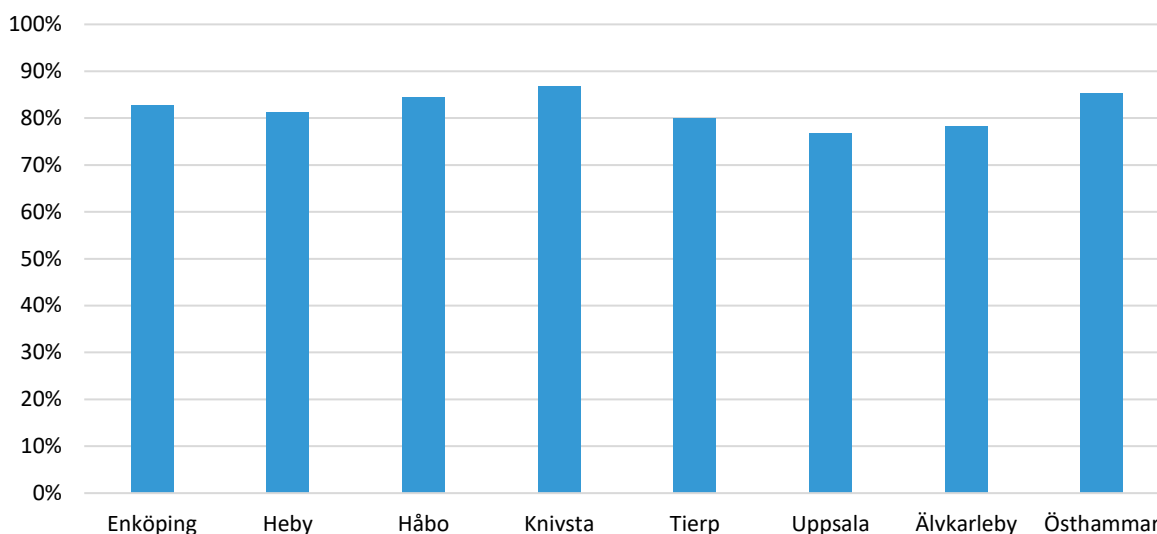
³⁸ Statistiska centralbyrån. Egen bearbetning i Supercross.

³⁹ Statistiska centralbyråns webbplats för studieförbundsstatistik.

⁴⁰ Folkhälsomyndigheten (2015). *Utbildningsnivå och hälsa – hur hänger de ihop? Socioekonomiska skillnader i hälsa ur ett utbildningsperspektiv.*

vilket till stor del beror på kommunens många högskolestudenter. Andelen förvärvsarbete i länet som helhet var år 2019 79,1 procent. I riket är samma andel 79,3.⁴¹

Andel förvärvsarbete 20-64 år, 2019

Figur 13: Förvärvsarbete (2019). Källa: Statistiska centralbyrån via Kolada.

Skillnaden i förvävsgrad mellan kvinnor och män är liten i länet, cirka 2 procentenheter. Det finns dock skillnader mellan kommuner. I Uppsala kommun är skillnaden mellan män och kvinnor drygt 1 procentenhet. Störst skillnad mellan könen är det i Älvkarleby, där förvävsgraden bland män är närmare 6 procentenheter högre än bland kvinnor.⁴²

Utbildningsnivå och förvävsgrad

Det finns tydliga skillnader i förvävsgrad utifrån utbildningsnivå. Personer med hög utbildning förvävsarbetar i större utsträckning jämfört med personer med låg utbildning. År 2018 var förvävsgraden bland personer 25–64 år med endast förgymnasial utbildning 65 procent i länet. Motsvarande andel för personer med en eftergymnasial utbildning på minst 3 år var 87 procent. I samtliga kommuner, undantaget Uppsala, är det en mindre skillnad i förvävsgrad mellan utbildningsnivåerna gymnasial, mindre än treårig eftergymnasial och tre år eller mer eftergymnasial utbildning. I Uppsala kommun är förvävsgraden för de med mindre än treårig eftergymnasial avsevärt lägre.⁴³ Detta förklaras av heltidsstudenterna som ännu inte slutfört sin utbildning på minst tre år.

Födelseland och förvävsgrad

Förvävsarbete varierar med avseende på födelseland. Andelen förvävsarbete är högst bland personer födda i Sverige (84 procent) och lägst för personer födda utanför EU (63 procent). Skillnaderna är även större mellan könen, till fördel för män, i gruppen födda utanför EU. Det finns vidare ett tydligt mönster att ju mer utvecklat⁴⁴ födelselandet är, desto större sannolikhet är det att

⁴¹ Statistiska centralbyrån via Kolada. Nyckelkods-ID N00914.

⁴² Ibid

⁴³ Statistiska centralbyrån. *Befolkningens utbildning och sysselsättning 2018*. (Tabell 4).

⁴⁴ Hur utvecklat födelselandet är mäts utifrån Human Development Index (HDI), ett mått som jämför välbefindandet i olika länder. HDI ger en sammanvägd bild av förväntad livslängd, utbildningsnivå och BNP.

individen är förvärvsarbetande. För individer som kom till Sverige innan 2013 är förvärvsgraden nästan lika hög som för svenskfödda personer.⁴⁵

Utlandsfödda kvinnor har särskilt svårt att etablera sig på arbetsmarknaden. Ett av de prioriterade områdena i Regional strategi för jämställdhet är en jämställd arbetsmarknadsetablering med fokus på utlandsfödda kvinnor.⁴⁶

Visste du att...

...Älvkarleby har bedrivit ett projekt för nyanlända kvinnor som står utanför arbetsmarknaden? Projektet Anthea genomfördes med finansiering från Länsstyrelsen Uppsala län och pågick mellan januari 2019 och april 2020 i samverkan mellan Gröna Källan i Älvkarleby och Arbetsförmedlingen. Syftet med Anthea har varit att skapa en trygg miljö för lärande och hjälpa nyanlända kvinnor som står utanför arbetsmarknaden på vägen mot egen försörjning. Deltagarna har deltagit i aktiviteter så som samhällsinformation, språkpraktik, motiverande samtal och nätverksskapande aktiviteter som till exempel nätverksträffar. Vistelse i naturen, odling samt kreativt skapande har också varit en del av metodiken. I utvärderingen av projektet framgår bland annat att 25 av 30 deltagare upplever att deras förmåga att tala och förstå svenska har förbättrats mycket. 29 av 30 upplever att projektet stärkt dem mycket som person och 30 av 30 upplever att de har större möjligheter att få ett arbete efter att de har deltagit i Anthea. Läs om projektet Anthea på Älvkarlebys webbsida: [Anthea - Älvkarleby.se \(alvkarleby.se\)](https://alvkarleby.se)

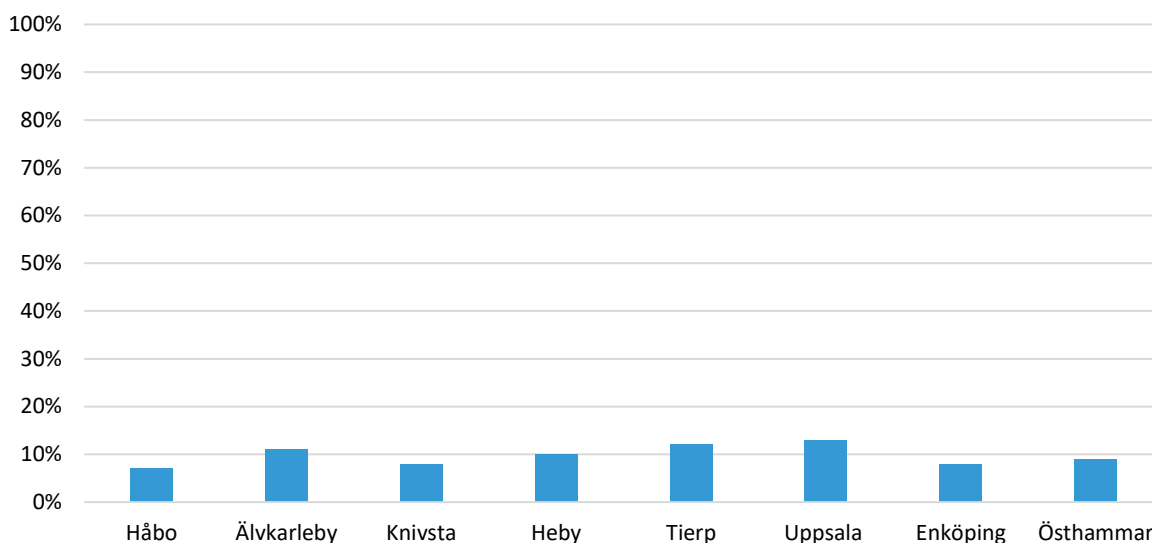
Svagt etablering på arbetsmarknaden

Etablering på arbetsmarknaden är ett mått som beskriver individens anknytning till arbetsmarknaden. Svagt etablerade är en av arbetsmarknadens marginalgrupper och risken för att hamna utanför arbetsmarknaden är större för personer som är svagt etablerade jämfört med de som är etablerade. Måttet omfattar anställda personer mellan 20–64 år och för att definieras som svagt etablerad ska personen ha en årsinkomst från förvärvsinkomst som understiger 60 procent av medianinkomsten. Att andelen svagt etablerade på arbetsmarknaden ska minska är en av indikatorerna för en region för alla. Figuren nedan visar andelen svagt etablerade på arbetsmarknaden i länet år 2019. Andelen uppgick till 12 procent i länet som helhet och varierar mellan 7 procent i Håbo och 13 procent i Uppsala. Det är vanligare att kvinnor är svagt etablerade på arbetsmarknaden än att män är det.

⁴⁵ Statistiska centralbyrån. Egen bearbetning i Supercross.

⁴⁶ Länsstyrelsen Uppsala län. *Regional strategi för jämställdhet 2018–2020*.

Andel svagt etablerade på arbetsmarknaden, 2019

Figur 14: Svagt etablerade på arbetsmarknaden (2019). Källa: Statistiska centralbyrån, egen bearbetning i Supercross.

Arbetslöshet

Arbetslösheten i Uppsala län är låg jämfört med andra delar av landet. År 2020 var årsmedelvärdet för den relativa arbetslösheten (öppet arbetslösa eller i program med aktivitetsstöd som andel av den registerbaserade arbetskraften) 7,3 procent i länet jämfört med rikets 8,5 procent. En något högre andel män än kvinnor är arbetslösa i länet, 7,6 respektive 6,8 procent.⁴⁷

I början på 2020 slog coronapandemin till och i december 2020 hade antalet öppet arbetslösa ökat med 39,5 procent jämfört med december 2019. Bland unga 16–24 år var ökningen ännu större. Det är stor skillnad i hur hårt kommunerna har drabbats av ökad arbetslöshet. I Knivsta ökade antalet öppet arbetslösa mellan perioden december 2019 och december 2020 med 100 procent, i Håbo över 50 procent och i Uppsala drygt 40 procent. I Älvkarleby var motsvarande siffra 16 procent. Gemensamt för Knivsta, Håbo och Uppsala är att många invånare har sin arbetsplats i Uppsala kommun eller Stockholms län. Vi ser också att unga och utrikes födda personer fortsatt är arbetslösa i högre utsträckning än äldre och svenskfödda personer.⁴⁸

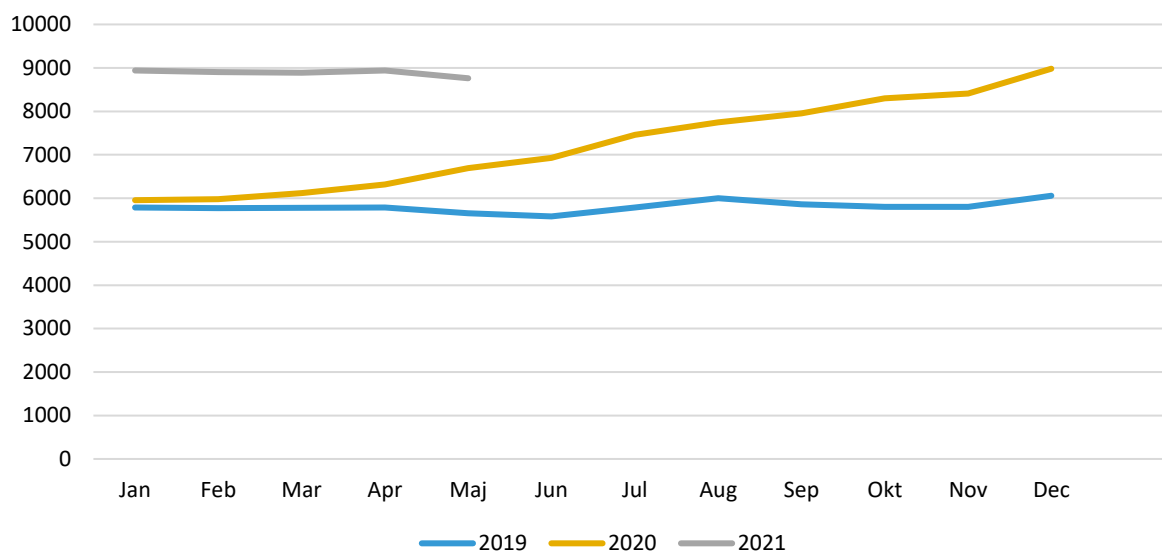
Långtidsarbetslöshet

En person som är 25 år eller äldre och som varit inskriven som arbetslös på Arbetsförmedlingen i mer än 6 månader räknas som långtidsarbetslös. Ungdomar under 25 år räknas som långtidsarbetslösa efter 100 dagar. Figuren nedan visar utvecklingen av antalet personer 16–64 år som varit utan arbete i mer än 6 månader i Uppsala län för åren 2019, 2020 och 2021. Under 2020 ökade antalet med dryga 50 procent.

⁴⁷ Arbetsförmedlingen och Statistiska centralbyrån via Kolada. Nyckelkods-ID: N03932.

⁴⁸ Arbetsförmedlingens månadsstatistik.

Utan arbete i mer än 6 månader per år, Uppsala län

Figur 15: Långtidsarbetslöshet. Källa: Arbetsförmedlingens månadsstatistik.

År 2020 var årsmedelvärdet för långtidsarbetslösa 16–64 år i länet 3,8 procent, vilket kan jämföras med rikets 4,9 procent. Det är inga nämnvärda skillnader mellan män och kvinnor i länet, 3,9 respektive 3,7 procent. Av antalet arbetslösa är majoriteten långtidsarbetslösa.⁴⁹

En stor andel av de som är arbetslösa har en svag position på arbetsmarknaden. Personer med svag konkurrensförmåga på arbetsmarknaden har betydligt svårare att komma i sysselsättning jämfört med övriga och de utgör en majoritet av de långtidsarbetslösa. Arbetsförmedlingen bedömer att personer med svag konkurrensförmåga är personer med högst förgymnasial utbildning, är födda utanför Europa, har funktionsnedsättning som medför nedsatt arbetsförmåga samt äldre långtidsarbetslösa (55–64 år).⁵⁰

Unga som varken arbetar eller studerar

Unga som varken studerar eller arbetar riskerar långvarigt utanförskap från arbetsmarknaden. Att andelen unga som varken arbetar eller studerar ska minska är en av indikatorerna för en region för alla. År 2018 var det 5,5 procent av unga i åldern 16–24 år och 9,8 procent av unga 25–29 år om varken arbetade eller studerade i länet. Högst andel återfinns i Älvkarleby och Tierp och lägst andel i Uppsala och Knivsta. I åldern 16–24 år är det fler män som varken arbetar eller studerar och i åldersgruppen 25–29 är det något fler kvinnor.⁵¹ Det är viktigt att framhålla att unga som varken arbetar eller studerar är en heterogen grupp vars skäl till att de står utanför studier och arbete, hur länge de gör det och vad de ägnar sig åt under tiden, skiljer sig åt. Det finns dock faktorer som av olika anledningar försvårar möjligheten till studier eller arbete, bland annat avsaknad av en fullständig gymnasieutbildning, utländsk bakgrund, funktionsnedsättning och psykisk ohälsa.⁵²

⁴⁹ Arbetsförmedlingen via Kolada. Nyckelkods-ID: N03930 och N03924

⁵⁰ Arbetsförmedlingen. *Arbetslöshetsrapporten 2021*.

⁵¹ Myndigheten för ungdoms- och civilsamhällesfrågor.

⁵² SOU 2017:9: *Det handlar om oss – unga som varken arbetar eller studerar*.

En region för alla? Nuläge utifrån länets sociala landskap

Under 2020 tog Region Uppsala fram en så kallad social kompass för länet. Därpå gjordes en kartläggning av skillnader i hälsa, livsvillkor och delaktighet utifrån så kallade ”sociala landskap”, det vill säga grupperingar av länets områden utifrån socioekonomisk och demografisk samhörighet. Kartläggningen visar att det finns stora inomregionala skillnader vad gäller länets vision om att vara en region för alla och att dessa är särskilt tydliga utifrån ett segregationsperspektiv. Det finns också mer eller mindre betydande skillnader mellan könen i de olika sociala landskapen. Bland de variabler som studerats i rapporten är det särskilt två sociala landskap, det ”ljuslila” och ”mörklila” landskapet, som genomgående präglas av sämre hälsa, sämre livsvillkor och en ökad risk för marginalisering på arbetsmarknaden och i samhället.⁵³

Visste du att...

... Tierp har genomfört en kartläggning av segregationen i kommunen vilket har resulterat i konkreta åtgärder i arbetet mot segregation? Under 2020 sökte och beviljades Tierps kommun statsbidrag från Delegationen mot segregation. Syftet var att ta fram och utveckla kunskap om segregationens nuläge och orsaker i kommunen för att bättre kunna planera och genomföra insatser för att minska och motverka segregation. Projektet resulterade i en kartläggning/rapport som baseras delvis på statistisk analys och delvis på intervjuer och fokusgrupper med kommunala tjänstepersoner, föreningar samt ungdomar. Resultatet visar på flera och stora utmaningar kopplade till socioekonomiska skillnader mellan invånare i Tierps kommun som får konsekvenser för bland annat hälsa, utbildning, boendesituation och delaktighet i samhället. Rapporten ger även ett antal förslag till utvecklingsområden som kommunen har rådighet över, och som på sikt kan minska både segregationen och dess negativa effekter för individer liksom för samhället i stort.

Redan nu har kartläggningen bidragit konkret till arbetet mot segregation. Öppna förskolan har förlagt delar av sin verksamhet i andra orter än tidigare, där kartläggningen visat på ett stort behov. Kartläggningen används också som underlag till den nya översiktsplan som är under framtagande, för att kunna planera framtida bostadsområden och motverka att boendesegregation uppkommer. Kartläggningen har också använts som underlag för framtida lokalisering av närvårdscentraler i kommunen.⁵⁴

Sammanfattning

Utbildningsnivån och skolresultaten är generellt höga i Uppsala län jämfört med andra län i landet. Det finns emellertid skillnader inom och mellan kommunerna. Andelen behöriga till gymnasiet ökade med en procentenhet 2020 jämfört med 2019.

Länet har marginellt lägre förvärvsgrad än riket i stort men också lägre arbetslöshet. Förvärvsgrad och arbetslöshet varierar mellan kommuner och även utifrån kön, födelseland och utbildningsnivå. Coronapandemin har påverkat sysselsättningen och antalet öppet arbetslösa var 40 procent högre

⁵³ Region Uppsala (2021). *En region för alla? Nuläge utifrån länets sociala landskap.*

⁵⁴ Tierps kommun, kontakt på Kvalitet & strategisk utveckling.

i december 2020 jämfört med samma månad 2019. Vi behöver minska sysselsättningsklyftorna i samhället och ta tillvara mångfaldens potential.

Coronas effekter på utbildning och sysselsättning för alla

Till skillnad från många andra länder valde Sveriges regering att hålla förskolor och grundskolor öppna när landet drabbades av pandemin. Det innebär dock inte att skolan varit opåverkad.

Skolverket har fått i uppdrag av regeringen att undersöka pandemins konsekvenser för utbildningen inom skolväsendet. I deras tredje delrapport ges indikativa svar på vilka konsekvenser pandemin har haft så här långt. Den samlade bilden är att tillgången till utbildning har varit relativt god inom samtliga skolformer under pandemin, men att deltagandet i utbildning verkar ha varit mer blandad. Frånvaro och distansundervisning innebär en risk för utbildningstapp och skolans kompensatoriska uppdrag försvåras av pandemin. Uppföljningar som genomförts visar entydigt att olika grupper av elever har olika förutsättningar att klara av fjärr- eller distansundervisning. Ålder, behov av stöd, tidigare studievana och studieresultat samt familje- och hemförhållanden är faktorer som påverkar. Det finns även elever som gynnas av fjärr- eller distansundervisning. Till exempel elever som av olika skäl har svårt att befinna sig i skolan, elever som i hemmet har fått en studiemiljö som passar dem bättre eller elever som trivs med ökad flexibilitet och att slippa resa. I delrapporten redovisas även att lärare upplevt det svårare att få in ett allsidigt och varierat betygsunderlag. Skolverket ser indikationer på att lärare tenderar att kompensera för bristande underlag genom att ge elever som balanserar mellan två betyg det högre betyget.⁵⁵

På kommunnivå finns statistik vad gäller andelen elever i årskurs 9 som är behöriga till gymnasiet för läsåret 2020/2021. Statistiken visar en neutral eller positiv utveckling sedan föregående läsår i alla kommuner utom Älvkarleby⁵⁶.

Coronapandemin och dess vidtagna smittskyddsåtgärder har påverkat näringslivet drastiskt, och därmed tillgången till arbete och möjligheten att försörja sig. Krisen har påverkat de flesta sektorer och branscher men på olika sätt. Några kan ha tvingats minska eller stänga sin verksamhet, medan andra upplevt en ökad efterfrågan på arbetskraft.

Antalet varsel i länet var som mest i mars 2020 och nådde då samma nivåer som under finanskrisen 2008–2009. Månadsskiftet maj/juni 2020 stabiliserades varslen på en nivå liknande föregående år.⁵⁷ Enligt Arbetsförmedlingen har drygt 6 av 10 varslade mellan mars och juni 2020 omsatts i uppsägningar efter sex månader. Under finanskrisen var motsvarande siffra 64 procent. Arbetsförmedlingens statistik visar att branscher som drabbats av neddragningar utifrån smittskyddsåtgärderna är till exempel hotell- och restaurangverksamhet, transport, kultur samt handel.⁵⁸ Det innebär att särskilt tim-, säsongs- och visstidsanställda riskerar att varslas och drabbas av uppsägning. I flera av dessa branscher är unga, personer som inte har fullgjord gymnasieutbildning och personer med utländsk bakgrund överrepresenterade.

Antalet arbetslösa har ökat kraftigt till följd av coronapandemin. Under hela 2020 har Uppsala län haft en något snabbare ökning av arbetslösheten jämfört med riket i stort. En förklaring kan vara att

⁵⁵ Skolverket (2021). *Covid-19-pandemins påverkan på skolväsendet. Delredovisning 3.*

⁵⁶ Statistiska centralbyrån och Skolverket via Kolada. Nyckelkods-ID: N15428.

⁵⁷ Arbetsförmedlingens varselstatistik.

⁵⁸ Arbetsförmedlingen. *Sex av tio varslade har blivit uppsagda. Sex av tio varslade har blivit uppsagda (arbetsformedlingen.se).* Pressmeddelande. [Hämtad: 210712]

Uppsala län redan i början av året var på väg in i en lågkonjunktur snabbare än övriga landet.⁵⁹ Av landets sju största län är Uppsala län det län där öppet arbetslösa har ökat mest mellan december 2019 och december 2020⁶⁰. Länets kommuner har drabbats olika hårt vad gäller arbetslöshet till följd av coronaviruset. Hårdast drabbat är de södra delarna av länet varav Knivsta, Håbo och Uppsala har haft störst procentuell ökning av antalet öppet arbetslösa.⁶¹ Gemensamt för Knivsta, Håbo och Uppsala är att många invånare har sin arbetsplats i Uppsala kommun eller i Stockholms län. Att flera av våra kommuner till stor del påverkas av branschsammanställningen och utvecklingen i Stockholms län är en av förklaringarna till den stora ökningen av inskrivna arbetslösa i Uppsala län.

De som stod långt ifrån arbetsmarknaden före coronakrisen, så som långtidsarbetslösa och unga som varken arbetar eller studerar, kommer sannolikt få det ännu svårare att få jobb. Statistik från Arbetsförmedlingen visar att en redan stigande långtidsarbetslöshet förstärkts av pandemin och att antalet som varit arbetslösa i mer än 12 månader fortsätter att stiga från redan rekordhöga nivåer.⁶² Arbetsförmedlingen har även under pandemin prioriterat om och omfördelat personalresurser för att kunna ta hand om nya arbetslösa, vilket kan ha påverkat redan långtidsarbetslösas chanser till arbete negativt.

Arbetsförmedlingen bedömer att ungdomar och utrikes födda personer har drabbats hårdast av krisen det senaste året. De är överrepresenterade i såväl de branscher som har påverkats direkt av smittdämpande åtgärder som bland tillfälligt anställda. Den procentuella ökningen av inskrivna arbetslösa ungdomar har varit större än den totala ökningen. Den största ökningen i landet vad gäller antalet inskrivna arbetslösa ungdomar står Uppsala län för, 46 procent mellan det första kvartalet 2020 till motsvarande kvartal 2021.⁶³

Arbetsförmedlingen beskriver i juni 2021 att arbetsmarknaden är under återhämtning och att återhämtningen för delar av arbetsmarknaden väntas ta fart i takt med att restriktioner lättas. De bedömer vidare att återhämtningen kommer att vara störst i storstadslänen Stockholm och Västra Götaland. Eftersom arbetsmarknaden i Stockholms län även har stor inverkan på arbetslösheten i Uppsala län så väntas antalet inskrivna arbetslösa minska även här under den senare delen av prognosperioden.⁶⁴

Ett av de prioriterade målen i RUS 2021–2024 är återhämtning efter pandemin med fokus på bland annat arbetsmarknaden.

⁵⁹ Region Uppsala. *Näringsliv och arbetsmarknad i Uppsala län med anledning av coronakrisen, vecka 38 år 2020.*

⁶⁰ Arbetsförmedlingens månadsstatistik.

⁶¹ Ibid.

⁶² Arbetsförmedlingen. *Regionala utsikter våren 2021 - Utvecklingen på arbetsmarknaden 2021–2022.*

⁶³ Ibid.

⁶⁴ Ibid.

En hållbart växande region

För att uppnå målbilden om att vara en nyskapande region ska Uppsala län arbeta för fyra långsiktiga utvecklingsmål:

- Ett transporteffektivt samhälle med tillgängliga och hållbara transporter
- Säkra och attraktiva städer och livsmiljöer
- Utveckla en tillförlitlig och fossilfri samhällsteknisk infrastruktur
- Livskraftiga naturmiljöer och hållbar livsmedelsförsörjning

Detta avsnitt ger en bild av hur det i dagsläget ser ut vad gäller länets förutsättningar att vara en hållbart växande region.

Arbete inom utvecklingsområdet bidrar också till följande globala mål:

Ett transporteffektivt samhälle med tillgängliga och hållbara transporter

Tillgängligheten för resande och godstransporter, inom länets olika delar och till och från orter och arbetsmarknader utanför länet, är avgörande för en god livskvalitet och för den ekonomiska hållbarheten i ett län. Att utveckla en samhällsplanering för ett hållbart resande är centralt för att skapa en integrerad syn på olika färdmedel och hur möjligheterna till resor påverkar hållbarhetsdimensionerna. Transporter inom länet är den största källan till direkta växthusgasutsläpp i Uppsala län och klimatmålen är därför en viktig utgångspunkt för planeringen av transportinfrastrukturen.

Tillgängliga och hållbara transporter

Det finns nationellt satta transportpolitiska mål i Sverige. Målen består av ett övergripande mål, samt ett funktionsmål och ett hänsynsmål. Funktionsmålet handlar om att tillgängligheten ska utvecklas för medborgare och näringsliv och hänsynsmålet beskriver hur transportsystemet ska utvecklas med avseende på trafiksäkerhet, miljö och hälsa.

Enligt Region Uppsalas bedömning uppfylls inte dessa i dagsläget, varken nationellt eller i länet. Ett jämställt transportsystem är centralt i relation till funktionsmålet och den nationella transportpolitiken. Avsatta medel för statligt vägnät genom länsplanen bidrar troligen inte till ett mer jämställt transportsystem. Det saknas en jämställdhetsanalys och även social hållbarhetsanalys. Utsläppen i transportsektorn i länet minskas inte i den takt som krävs för att nå uppsatta mål om minskad klimatpåverkan.

I länsplanen för regional transportinfrastruktur beskrivs övergripande brister i Uppsala län. Bland annat att framkomlighet, tillgänglighet och säkerhet behöver förbättras vad gäller hållbara

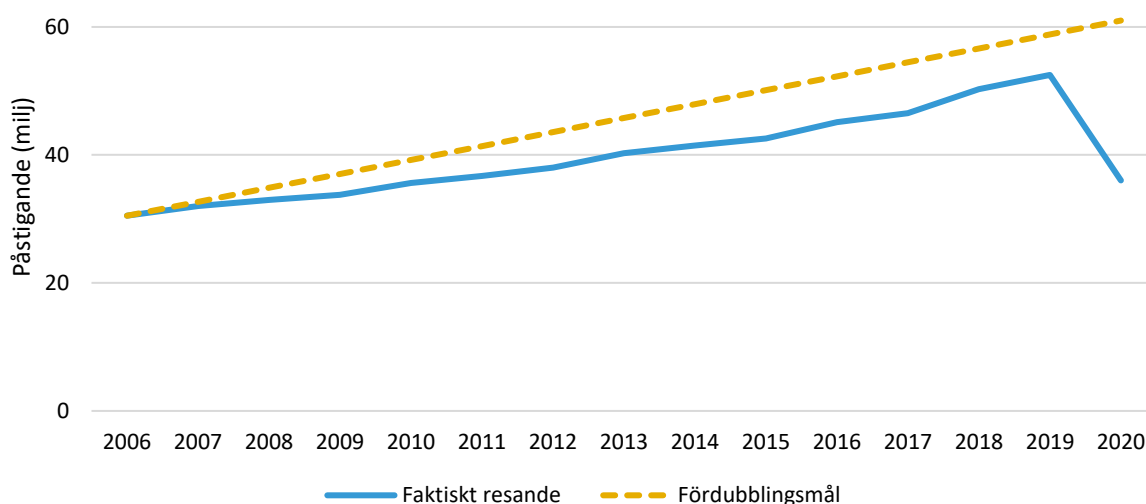
vägtransporter, det vill säga kollektivtrafik, cykel och gång. Hela-resan-perspektivet, att byte mellan olika transportslag ska ske så effektivt och bekvämt som möjligt, är ett centralt förbättringsområde.⁶⁵

Som i riket i övrigt dominerar bilen som transportmedel i Uppsala län. Däremot är hållbara transportmedel, det vill säga kollektivtrafik, cykel och gång vanligare än i övriga län. Detta beror bland annat på Uppsala stad utgör en relativt stor andel av länets befolkning vilket slår igenom i statistiken, men också att kollektivtrafiken är väl utbyggd jämfört med många andra län.

Kollektivtrafiken

I RUS 2021–2024 finns mål om att kollektivtrafikens marknadsandel av motoriserade resor ska fördubblas till år 2030 (basår 2006) och att kollektivtrafikens regionala tillgänglighet ska öka. Sedan 2006 har vi sett en positiv trend gällande reseutveckling men till följd av coronapandemin minskade kollektivtrafikresandet med 31,4 procent under 2020.⁶⁶ Kollektivtrafikens marknadsandel av motoriserade resor var 20,4 procent år 2020, vilket kan jämföras med 33,5 året innan.⁶⁷

Kollektivtrafikresande, Uppsala län

Figur 16: Resande med kollektivtrafiken. Källa: Region Uppsala. Trafik och samhällsförvaltningen.

Ur ett länsplansperspektiv kommer det att krävas tydliga satsningar i infrastrukturen där störst effekter kan nås. I allmänhet är det i de starka stråken där det är lättast att öka kollektivtrafikens konkurrenskraft gentemot bilen och ett tydligt hela-resan-perspektiv kan påverka konkurrenskraften positivt.

⁶⁵ Region Uppsala. *Länsplan för regional transportinfrastruktur i Uppsala län 2018–2029*.

⁶⁶ Region Uppsala. Trafik och samhällsförvaltningen.

⁶⁷ Svensk kollektivtrafik. Kollektivtrafiksbarometern.

Visste du att...

...det blir ett nytt linjenät i Enköpings stad? Det nuvarande linjenätet i Enköpings stad upplevs begränsat och svårt att förstå. Antalet resenärer är lågt jämfört med andra städer i samma storlek, samtidigt som befolkningmängden i staden ökar. Nuvarande linjenät bidrar till långa restider och kollektivtrafiken saknar då konkurrenskraft mot bilen. Genom att utveckla tätortstrafiken och framställa ett stadsbusskoncept finns stor potential att öka det kollektiva resandet i staden och minska klimatpåverkan.

Arbetet ska ske i nära samverkan mellan Region Uppsala och Enköpings kommun. Två medborgardialoger och tre samråd har genomförts. Det har också gjorts en social konsekvensanalys och en barnkonsekvensanalys. År 2022 ska det nya linjenätet lanseras. Läs mer om utvecklingen av kollektivtrafiken i Enköping på Region Uppsalas webbsida: [Stadsbusstrafik i Enköping i Region Uppsala](#)

Cykling

Region Uppsala arbetar aktivt med att främja cyklingen i länet. Om fler cyklar till arbetet och skolan minskar vi utsläppen, buller, förbättrar hälsa och välbefinnande samt utnyttjar utrymmet i länets tätorter bättre. I RUS 2021–2024 och i den regionala cykelstrategin finns målen att kombinationsresor mellan kollektivtrafik och cykel ska fördubblas samt att cykeltrafikens färdmedelsandel ska ha ökat med 10 procentenheter till år 2030 (basår 2016). Färdmedelsandelen för cykel har ökat och ligger enligt Kollektivtrafikbarometern på 15 procent år 2020, jämfört med 13,4 procent år 2019. Kombinationsresorna cykel-kollektivtrafik har däremot påverkats negativt av pandemin och minskat med dryga 10 procentenheter, från 19,5 procent år 2019 till 9,3 procent år 2020.

Region Uppsala har tagit fram en potentialstudie för cykling vilken analyserar cykelbarheten för dagliga resor i Uppsala län.⁶⁸ Studien baseras på var sysselsatta och elever i länet bor och arbetar eller studerar, och analyserar vilken färdväg som är den snabbaste för respektive person och hur lång tid det tar att cykla sträckan. På så sätt kan man se hur många invånare som kan cykelpendla inom exempelvis 30 minuter samt potentiella cykelflöden i olika stråk. Analysen visar en stor potential för cykelpendling i länet. Till exempel att:

- 57 procent av sysselsatta i länet kan nå arbets- eller studieplats inom 45 minuter på säkra cykelvägar.
- På hela vägnätet kan 66 procent av de sysselsatta nå arbets- eller studieplats på 45 minuter.
- Det finns stor potential att möjliggöra cykelpendling för personer med en rimlig distans till jobbet om cykelinfrastrukturen utvecklas.

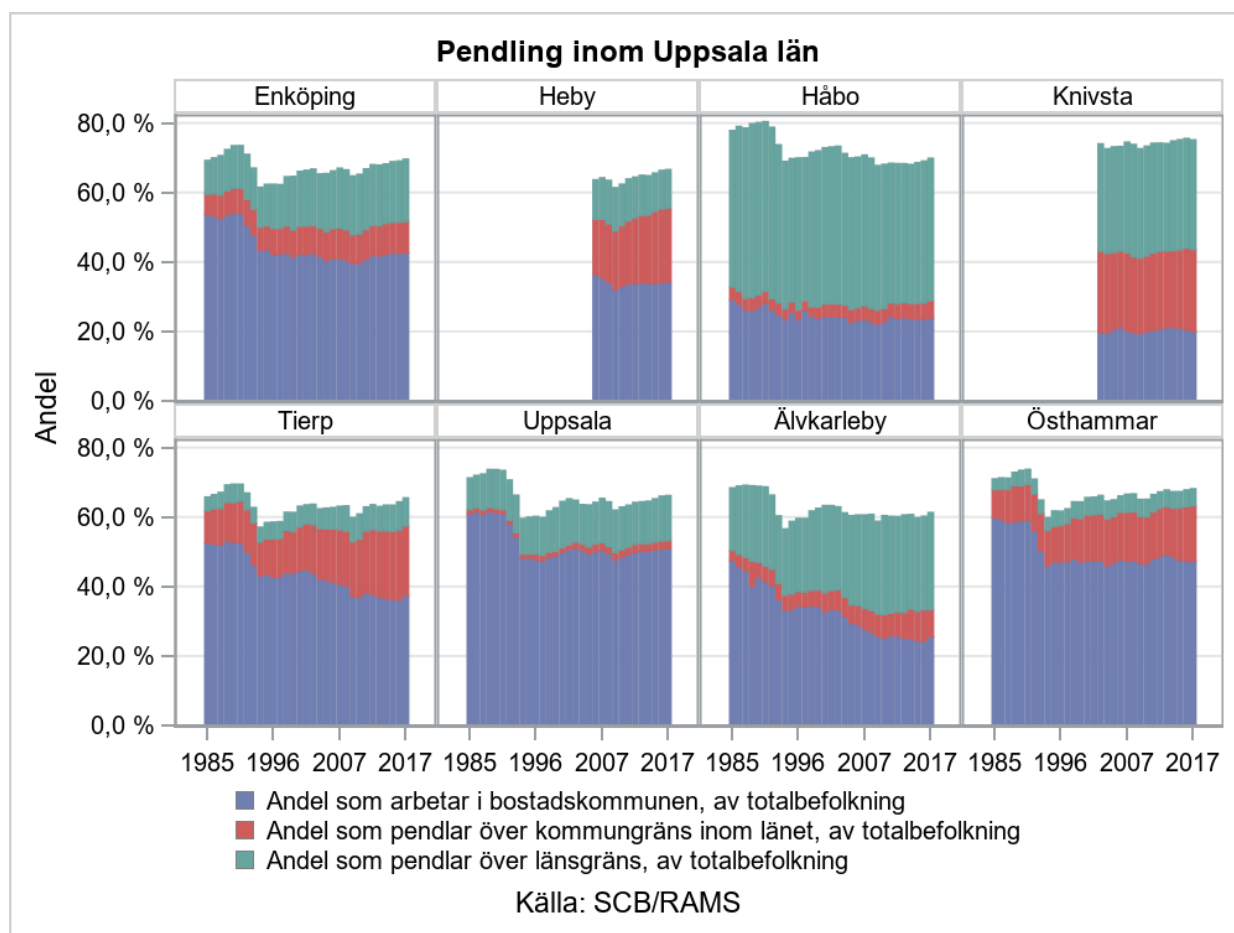
Pendling

Pendling är viktigt för att invånare ska kunna kombinera en bra boendemiljö, arbete och karriärmöjligheter. En *hållbar* pendling är viktigt för såväl miljön, samhällsutvecklingen som folkhälsan.

⁶⁸ Region Uppsala. *Potentialstudie för cykling i Uppsala län.*

En tredjedel av invånarna i Uppsala län arbetar i en annan kommun än den de bor i och nära en fjärdedel arbetar i ett annat län. Andelen som bor och arbetar i samma kommun har minskat med tio procentenheter, från 77 procent till 67 procent, mellan 1990 och 2018.⁶⁹

Det finns stora skillnader i pendling mellan kommunerna i länet. Håbo och Knivsta har en låg andel invånare som både bor och arbetar i kommunen och en stor del av invånarna pendlar över länsgränsen. Tierp, Heby och Älvkarleby är också kommuner med stor utpendling, men med en större andel som bor och arbetar i kommunen. Östhammar har en stor andel som bor och arbetar i kommunen och pendling inom länet. Enköping och Uppsala är, i kraft av sin storlek, också kommuner med en stor andel som bor och arbetar i kommunerna. Båda kommunerna har också en betydande pendling till andra län.

Figur 17: Pendling inom Uppsala län. Källa: Statistiska centralbyrån (RAMS).

För en stor del av centrala länet är pendling till Uppsala väsentlig. För Uppsala och kommunerna i söder är pendlingen till Stockholm framträdande. I Enköping sker också pendling till Västerås i större grad, i norr sker pendling mot Gävle.

⁶⁹ Statistiska centralbyrån, RAMS

Transportstråk

Transporter är starkt koncentrerat till stråken i Uppsala län, inte minst till Ostkustbanan och E4 samt Mäljarbanan och E18. Även 55:an-stråket, Östhammars-stråket och Dala-stråket har relativt höga flöden av persontransporter.

Stockholm–Mäljarregionen är en stor såväl konsumtionsmarknad som producent av varor. Dessutom finns en omfattande transittrafik från och till norra Sverige. Transittrafiken går huvudsakligen genom de västra delarna av Stockholm–Mäljarregionen medan import och export av varor huvudsakligen sker från söder till och från Stockholmsregionen. Uppsala län har därför relativt låga flöden av godstransporter. En stark tillväxt sker dock inom logistikanläggningarna i och runt Arlanda och den kombiterminal som finns i Rosersberg. Denna kopplar i stor utsträckning till den växande hamnen i Gävle vilket genererar ökande godstransporter på såväl E4 som Ostkustbanan. Hargshamn har dessutom en ökande betydelse för bulktransporter till och från Stockholm–Mäljarregionen.

Sammanfattning

Den ökade rörligheten och tillgängligheten i länet har många fördelar men ställer krav på utbyggnad av långsiktigt hållbara transportmedel och ett mer jämställt och jämlikt nyttjande av dessa. De nationellt satta transportpolitiska målen nås inte idag, varken nationellt eller i länet. Transporter står idag för en stor del av länets utsläpp av växthusgaser och minskar inte i den takt som behövs för att nå uppsatta mål.

Uppsala län är ett pendlande län. Andelen invånare som bor och arbetar i samma kommun minskar. Arbetspendling över kommun- och länsgränser bidrar med arbetstillfällen och arbetskraft. Goda förutsättningar att arbetspendla på ett hållbart sätt är därmed av stor vikt för en hållbart växande region.

Det har över tid varit en positiv trend för resande med kollektivtrafiken men utvecklingen har påverkats negativt av coronapandemin. Färdmedelsandelen för cykel har dock ökat något, vilket kanske också har påverkats av pandemin och att fler valt cykeln framför bussen.

Coronas effekter på tillgängliga och hållbara transporter

Coronapandemin har haft stora konsekvenser på kollektivtrafikresandet i länet. En stor del av kollektivtrafikresandet är arbetspendling och skolresor. Sedan pandemin startade har många människor arbetat hemifrån och gymnasieskolan har till stor del bedrivit distansundervisning. Fram till sommaren 2020 minskade antalet resande med 50 procent jämfört med samma tid föregående år. Under hela 2020 minskade antalet resande med drygt 31 procent jämfört med 2019.⁷⁰

Hur resandeutvecklingen och resmönster ser ut efter pandemin och på längre sikt återstår att se.

⁷⁰ Region Uppsala. Trafik och samhällsförvaltningen.

Säkra och attraktiva städer och livsmiljöer

I takt med att Uppsala län växer krävs förstärkt samordning för att säkra en god bebyggd miljö med bostäder och lokaler efter behov. Det är viktigt att våra livsmiljöer är utformade efter invånarens behov, värnar om vår miljö och främjar vår hälsa. För säkra städer och livsmiljöer behövs därtill en ökad beredskap och förmåga att minimera sårbarheten inför effekten av exempelvis klimatförändringar och olika former av kriser.

Framtidens klimat

Hur klimatet i Uppsala län utvecklas beror på hur användningen av fossila bränslen blir i framtiden, det vill säga hur mycket mängden växthusgaser ökar i atmosfären. SMHI har tagit fram en klimatanalys för Uppsala län vilken visar vilka förändringar vi kan komma att få fram till år 2100. Den visar bland annat att det kommer att bli 3–5 grader varmare till år 2100, att det blir fler perioder med extrem värme under sommaren och att det kommer regna 20–30 procent mer än idag.⁷¹

Länsstyrelsen har tillsammans med länets kommuner tagit fram en regional handlingsplan för klimatanpassning i Uppsala län. Där beskrivs fem områden som identifierats som viktiga inom klimatanpassningsarbetet: samhällsbyggnad, kulturmiljö, vatten, areella näringar och naturmiljö.⁷² För att ta del av handlingsplanens arbetsmål och åtgärder hänvisas till *Regional handlingsplan för klimatanpassning i Uppsala län – Åtgärder*.

God bebyggd miljö

Ett av de nationellt satta miljömålen är God bebyggd miljö, vilket följs upp i länsstyrelsens regionala uppföljning⁷³. Befolkningen i länet ökar vilket ställer krav på kommunernas planering. I länsstyrelsens uppföljning framgår att målet om god bebyggd miljö inte uppnås och att trenden för utvecklingen är neutral.

Mycket arbete har gjorts och görs inom området God bebyggd miljö, till exempel i arbetet med översiktsplaner, vattenförsörjning och i klimat- och energifrågor. En anledning till att målet inte bedöms kunna nås är de varierande resurser kommunerna har att avsätta för att ta fram program och strategier. För att nå miljökvalitetsmålet behövs bland annat åtgärder vad gäller buller, grönsstruktur, vattenförsörjning och kulturmiljö. Arbete pågår med att ta fram planeringsunderlag som kan underlätta för länets kommuner att nu och i framtiden klara av att upprätthålla och stärka nödvändiga ekosystemtjänster, så som dricksvattenförsörjning och matproduktion.⁷⁴

Bostadsbeståndet

En väl fungerande bostadsmarknad är en viktig del i ett hållbart samhälle. Uppsala län växer och kommer fortsätta att växa. I länet planeras för ett flertal större exploateringsprojekt, så som Södra staden i Uppsala, Alsike i Knivsta och Myran i Enköping och det byggs och planeras bostäder i alla delar av länet.

Länsstyrelsen Uppsala län har i uppdrag att bevaka bostadsmarknadsläget i länet. Deras årliga regionala bostadsmarknadsanalyser baseras i huvudsak på kommunernas inrapporterade svar i Boverkets bostadsmarknadsenkät med syfte att ge en bild av hur bostadsmarknaden ser ut och

⁷¹ SMHI (2015). *Framtidsklimat i Uppsala län*.

⁷² Länsstyrelsen Uppsala län. *Regional handlingsplan för klimatanpassning i Uppsala län*.

⁷³ Länsstyrelsen Uppsala län (2020). *Regional uppföljning av miljömålen för Uppsala län 2020*.

⁷⁴ Ibid.

utvecklas i länet. Analysen redogör bland annat för statistik om det befintliga bostadsbeståndet samt om kommande och uppskattad nybyggnation. Nedan redogörs för länsstyrelsens analys av bostadsmarknaden år 2021.⁷⁵

I Uppsala läns bostadsmarknadsanalys för år 2021 framgår precis som tidigare år att det råder underskott av bostäder i kommunerna och bostadsbrist för olika grupper. Med olika grupper avses unga, studenter, nyanlända, personer med funktionsnedsättning samt äldre. Det slår hårt mot de individer i samhället som redan är utsatta av olika anledningar. Bostadsbyggandet i Uppsala län har ökat kraftigt under åren 2013–2020. Den regionala fördelningen av bostadsbyggandet är dock ojämn. Det höga bostadsbyggandet är framförallt koncentrerat till länets södra kommuner och till ett antal strategiskt viktiga stadsutvecklingsprojekt med stora lägenhetsvolymerna i till exempel Uppsala och Knivsta. Det är dock en utmaning att bygga bostäder som olika grupper har råd att efterfråga. En växande grupp hushåll har inte råd att bo i nybyggda bostäder och de behöver istället tillträde till bostäder som matchar deras betalningsförmåga. Det är alltså inte bostadsbrist för alla invånare. För hushåll med tillgångar eller höga eller stabila inkomster fungerar bostadsmarknaden väl.

Länets kommuner växer och kommunerna förväntar sig en fortsatt hög byggtakt de kommande åren. Trots en hög byggtakt uppger samtliga länets kommuner underskott på bostäder totalt sett. Hinder som begränsar bostadsbyggandet är exempelvis höga produktionskostnader, svårigheter för privatpersoner att få lån/hårda lånevillkor, samt brist på detaljplan på attraktiv mark.

Kommun	I kommunen som helhet	På centralorten	Övriga kommundelar
Enköping	Underskott	Underskott	Underskott
Heby	Underskott	Underskott	Underskott
Håbo	Underskott	Underskott	Balans
Knivsta	Underskott	Underskott	Underskott
Tierp	Underskott	Underskott	Underskott
Uppsala	Underskott	Underskott	Underskott
Älvkarleby	Underskott	Underskott	Balans
Östhammar	Underskott	Underskott	Balans

Figur 18: Kommunernas bedömning av läget på bostadsmarknaden. Källa: Boverkets bostadsmarknadsenkät via Länsstyrelsen Uppsala län.

Under år 2020 färdigställdes enligt statistik från SCB totalt 3 131 bostäder (småhus äganderätt samt hyresbostäder och bostadsrätter i flerbostadshus) i länet genom nybyggnad. I länet färdigställdes 8,6 lägenheter per tusen invånare under samma år vilket är det högsta antalet färdigställda lägenheter i landet. I riket som helhet är motsvarande siffra 4,9 nybyggda lägenheter per tusen invånare. Statistiken från SCB visar även att det under år 2020 har byggts mer än dubbelt så många hyresrätter som upplåtelseform jämfört med bostadsrätter i Uppsala län. Bostadsbyggandet sker främst i länets södra delar.

⁷⁵ Länsstyrelsen Uppsala län. *Analys av bostadsmarknad. Uppsala län 2021.*

Kulturmiljöer

Estetiska, konstnärliga och kulturhistoriska miljöer har stor betydelse för att skapa, stärka och utveckla platsers särdrag och kvaliteter. Det stärker också känslan av tillhörighet. Uppsala län är rikt på intressanta kulturhistoriska miljöer. Här finns 69 byggnadsminnen som är skyddade enligt kulturmiljölagen, två kulturreservat och flera områden som är utpekade som riksintresse för kulturmiljövården.

Konst i offentlig miljö är ett sätt att visa den samtida konsten på fler platser än gallerier och konsthallar och samtidigt ge den en stor publik och göra den tillgänglig för alla. Här är enprocentregeln för konstnärlig gestaltning i offentliga miljöer viktig att värna då det är ett enkelt och konkret verktyg för att föra ut konst i samhället. Enprocentregeln innebär att en procent av budgeten för nya byggnader och ombyggnader går till konstnärlig gestaltning.

Sammanfattning

Uppsala län måste fortsätta arbeta med klimatanpassning för att minimera sårbarheten inför effekten av klimatförändringar och andra former av kriser.

Det byggs historiskt sett många lägenheter i länet, men det finns fortfarande ett underskott av bostäder som möter de olika behov som finns. Rätten till bostad gäller alla men det finns fortfarande stora utmaningar inom området.

Coronas effekter på säkra och attraktiva städer och livsmiljöer

Det går idag inte att säga hur pandemin kommer att påverka våra städer och livsmiljöer på sikt. Vad gäller bostadsmarknaden lyfter dock länsstyrelsen att det är troligt att pandemin bland annat kan medföra att vissas hushållsekonomi och förmåga att tillgodose sina bostadsbehov påverkas, samt möjligheten till inträde på bostadsmarknaden. Situationen för redan utsatta grupper riskerar att förvärras ytterligare på grund av pandemins konsekvenser. Otrygga boendelösningar och boendesituationer leder till stress och påverkar hälsan negativt. Det finns även risk för att de som har svårt att finna bostad på egen hand hamnar i en situation av strukturell hemlöshet.

Länsstyrelsen kan utifrån kommunernas inrapporterade svar i Boverkets bostadsmarknadsenkät konstatera att pandemin än så länge inte har haft någon större påverkan på bostadsbyggandet, hushållens ekonomi och förmåga att tillgodose sina bostadsbehov samt möjligheten till inträde på bostadsmarknaden och hemlösheten, vilket tidigare befarades. Bostadspriserna på villor och bostadsrätter har stigit i länet, vilket troligen är en effekt av pandemin och att fler efterfrågar större bostäder. Den kraftiga prisökningen försvårar dock också för dem som försöker komma in på bostadsmarknaden så som ungdomar, nyanlända och andra med låga inkomster.⁷⁶

⁷⁶ Länsstyrelsen Uppsala län. *Analys av bostadsmarknad. Uppsala län 2021.*

Utveckla en tillförlitlig och fossilfri samhällsteknisk infrastruktur

I takt med omställningen till ett fossilfritt samhälle och ett Uppsala län som växer, ökar behoven av en robust samhällsbyggnad. Vatten-, energi-, närings- och materialflöden behöver i avsevärt högre grad hanteras i lokala kretslopp som ställer nya krav på den tekniska infrastrukturen. Samhällsteknisk infrastruktur är grundläggande för att invånare och företag i länet ska kunna ta del av både offentliga och privata tjänster samt bedriva näringsverksamhet.

Länets energisituation

Länets elsystem hänger samman med det nationella och det europeiska elsystemet. Länets eltillförsel innehåller en betydande andel kärnkraft genom den nationella elmixen, ca 30–40 procent.

Den förnybara andelen av länets energitillförsel (el, bränslen, drivmedel) var 65 procent år 2015 och för elanvändningen var andelen 60–80%, beroende på om länets vattenkraft räknas som en regional eller nationell resurs. Fossila energiråvaror används i länet inom tre områden: drivmedel för transporter och arbetsmaskiner, fjärrvärmeförsörjningen för Uppsala stad och gasol inom industrin. Takten i omställningen till fossilfritt behöver öka ytterligare.⁷⁷

Det finns dock utmaningar. Uppsala län, liksom många andra storstadsregioner i Sverige, har sedan ett antal år tillbaka kapacitetsbrist i elnätet. Energifrågan är avgörande för länets utveckling. Länet har en stark allmän tillväxt och en fortsatt elektrifiering av fordon. Därtill behöver Knivsta och Uppsala säkra tillgång till el för den bebyggelse och kollektivtrafik som ingår i avtalet med staten, där fyra spår till Stockholm ska underlätta för tågtrafiken. För att kraftsamla kring effektfrågan har #uppsalaeffekten bildats. #uppsalaeffekten är ett intensivt samarbete mellan kommunerna, länsstyrelsen, Region Uppsala, elnätsbolagen och andra viktiga aktörer för att utveckla ett mer flexibelt och klimatsmart användande av el i länet. Utmaningarna är dock stora och nationella åtgärder behövs, utöver det omfattande arbete som sker i länet.⁷⁸

Förnybar drivmedelsproduktion.

Den drivmedelsproduktion (förutom el) som sker i länet idag är biogas. Produktionen av biogas sker antingen i specialbyggda anläggningar eller bildas i reningsverkens biologiska reningssteg. Det produceras spannmål i länet som används som råvara för etanolproduktion. Det produceras även tallolja från Stora Enso Skutskärs pappersmassabruk. Bägge bioråvarorna uppgraderas till drivmedel och andra produkter i anläggningar utanför länet.⁷⁹

Bredbandsutbyggnad

Den digitala utvecklingen går snabbt och IT-utrustning, programvaror och anslutningsmöjligheter förändras hela tiden. Utifrån att allt fler gör allt mer på nätet blir utbyggnaden av IT-infrastrukturen en förutsättning för att kunna delta i samhället och minska det digitala utanförskapet. Vikten av snabbt och stabilt bredband har blivit ännu tydligare under pandemin när många har arbetat

⁷⁷ Länsstyrelsen Uppsala län (2019). *Tillsammans för ett fossilfritt Uppsala län – Klimat- och energistrategi*. Länsstyrelsens Meddelandeserie 2019:2.

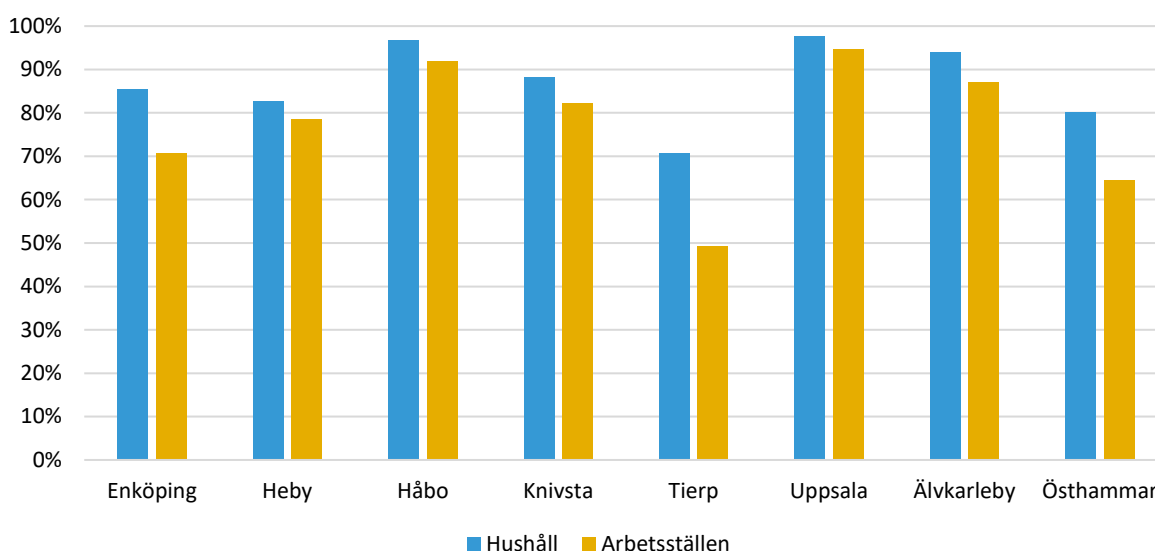
⁷⁸ Länsstyrelsen Uppsala län. *#uppsalaeffekten. Arbete med eleffekt i Uppsala län*.

⁷⁹ Länsstyrelsen Uppsala län (2019). *Tillsammans för ett fossilfritt Uppsala län – Klimat- och energistrategi*. Länsstyrelsens Meddelandeserie 2019:2.

hemifrån. I RUS 2021–2024 finns målen att 2023 bör hela Uppsala län ha tillgång till stabila mobila tjänster av god kvalitet, där man normalt befinner sig. 2025 bör hela länet ha tillgång till snabbt bredband.

Idag har totalt 92,5 procent av hushållen tillgång till, eller absolut närhet, till 100 Mbit/s. För arbetsställen ligger siffran på 84,6 procent. Skillnaden mellan tätbebyggda och glesbebyggda områden minskar, men är fortsatt stora. I tätbebyggelse har 97,5 procent av hushållen och 95,7 av arbetsställen tillgång till 100 Mbit/s. I glesbebyggda områden gäller 56 procent för både hushåll och arbetsställen.⁸⁰ Det finns också stora skillnader mellan länets kommuner. I Uppsala har störst andel tillgång till 100 Mbit/s vad gäller både hushåll och arbetsställen, 97 respektive 95 procent. I Tierp har 71 procent av hushållen och 49 procent av arbetsställen tillgång till 100 Mbit/s.

Andel med tillgång till (eller absolut närhet till) 100 Mbit/s, 2020

Figur 19: Tillgång till snabbt bredband (2020). Källa: Post- och telestyrelsen.

Sammanfattning

Majoriteten av länets energitillförsel består av förnyelsebar energi men takten i omställningen till fossilfritt behöver öka ytterligare. Uppsala län har dock, likt många andra storstadsregioner i Sverige, sedan ett antal år tillbaka kapacitetsbrist i elnätet. Ett omfattande samarbete sker i länet för att utveckla ett mer flexibelt och klimatsmart användande av el. Utmaningarna är dock stora och även nationella åtgärder behövs.

En majoritet av länets invånare har tillgång till snabbt bredband. Samtidigt råder det variationer där framförallt delar av landsbygden saknar tillgång till en god bredbandsuppkoppling. Utbyggnaden av IT-infrastrukturen är en förutsättning för att minska det digitala utanförskapet och att alla länets medborgare ska kunna delta i samhället på lika villkor.

Coronas effekter på att utveckla en tillförlitlig och fossilfri samhällsteknisk infrastruktur

Energimyndigheten bedömer att coronapandemin hittills har haft en låg påverkan på energiförsörjningen i landet som helhet. Vad gäller drivmedel har användningen av motorbensin och

⁸⁰ Post- och telestyrelsen, 1 oktober 2020.

dieselbrännolja minskat under pandemin. Pandemins påverkan på naturgasnätet bedöms vara låg. Vad gäller den svenska värme- och kylförsörjningen bedöms pandemins påverkan vara låg till måttlig. Bränsleförsörjningen för avfall uppges vara mer pressad än normalt på grund av minskade mängder verksamhetsavfall med anledning av pandemin. Förnybar elproduktion i Sverige som helhet har hittills klarat omständigheterna bra med anledning av pandemin. Däremot har produktionen påverkats negativt utifrån ett ekonomiskt perspektiv på grund av förra årets låga elpriser.⁸¹

Post- och telestyrelsen har sett att användning av bredband och telefoni ökade under pandemiåret 2020. Mobilnäten användes mer intensivt och datatrafiken i mobilnäten ökade i snabbare takt än åren dessförinnan. Även samtalsminuter ökade. Förändrade beteenden under pandemin tros ha förstärkt några av de trender som kunnat setts under många år. Att människor i större utsträckning arbetat och studerat hemifrån under 2020 har ökat kraven på snabbt bredband.⁸²

Livskraftiga naturmiljöer och hållbar livsmedelsförsörjning

I länet finns stora värden i skog och land, vatten och hav. Att säkerställa att länet har hållbara ekosystem med hög biologisk mångfald är av största betydelse – såväl för naturens egenvärde som för oss som bor och verkar här. Folkhälsan, friluftslivet, de gröna näringarna och besöksnäringarna, dricksvattenförsörjningen samt länets förmåga till klimatanpassning och motståndskraft är exempel på områden som påverkas av ekosystemens tillstånd.

De ekologiska grunderna - tillståndet i miljön

Klimatförändringarna är verkliga och allvarliga. I detta avsnitt presenteras tillståndet i Uppsala läns miljö. I Uppsala län vill vi ha en livskraftig miljö och natur och för att vara en hållbart växande region behöver länet bidra till den ekologiska återhämtningen.

Tillståndet i miljön följs och redogörs genom det uppföljningssystem som är kopplat till de nationella miljömålen. Miljömålssystemet består av ett generationsmål, 16 miljö kvalitetsmål samt ett antal etappmål. Målen ger vägledning om de värden som ska skyddas och den omställning av samhället som behöver ske inom en generation. De 16 miljö kvalitetsmålen beskriver det tillstånd som miljöarbetet ska leda till. I RUS 2021–2024 finns mål om att utsläppen av växthusgaser ska minska, vilket motsvaras av miljö kvalitetsmålet om begränsad klimatpåverkan.

Uppföljning med bedömning av måluppfyllelse sker på länsnivå av länsstyrelsen⁸³. Nedan redogörs kortfattat för tillstånd och bedömning kopplat till de miljö kvalitetsmål för Uppsala län 2020 som kan kategoriseras under livskraftiga naturmiljöer.

Begränsad klimatpåverkan

Målbedömning av miljömålet begränsad klimatpåverkan bedöms endast på nationell nivå. De klimatpåverkande utsläppen har successivt minskat i länet sedan 1990, framför allt på grund av

⁸¹ Energimyndigheten. *Effekterna på energiförsörjningen – drivmedel, el, energigaser, värme och kyla. Effekterna på energiförsörjningen -- drivmedel, el, energigaser, värme och kyla (energimyndigheten.se)* [Hämtad 210702]

⁸² Post- och telestyrelsen. *Användning av bredband och telefoni ökade under pandemiåret 2020. Användning av bredband och telefoni ökade under pandemi-året 2020 | PTS* Pressmeddelande. [Hämtad 210702].

⁸³ Se: Länsstyrelsen Uppsala län (2020). *Regional årlig uppföljning av miljömålen för Uppsala län 2020.*

minskning av fossila bränslen för uppvärmning. Till och med 2018 har utsläppen minskat med 29 procent sedan 1990. Energiutsläppen ökade dock 2018 på grund av tekniska problem på värmeverket, men utsläppen förväntas minska markant till 2020 då torvförbränning avvecklas. De största klimatpåverkande utsläppen i länet kommer från transport-, jordbruks- och energisektorerna. Privatbilism fortsätter att dominera transportsektorn. Länets klimatarbete fokuserar på att skapa förutsättningar för fossilfri transport- och energiomställning samt effektivisering.

Visste du att...

...Heby kommun har mest installerad soleffekt per person i länet? Vid årsskiftet 2020/2021 hade hela länet 52 MW installerad solceller och ett genomsnitt på 133 W/p. Heby har 307 W/p.⁸⁴

Frisk luft

Det är svårbedömt om målet har nåtts till 2020 med idag beslutade styrmedel eftersom Uppsala kommuns översyn av åtgärdsprogrammet pågår och ännu ej är färdigställt. Utvecklingen är dock positiv. För att nå målet behöver ytterligare åtgärder sättas in, framför allt för att minska utsläppen från trafiken, vilket är den största källan till utsläpp av partiklar och kväveoxider i Uppsala län. I Uppsala län är de största problemen med luftföroreningar kopplade till höga halter av partiklar (PM10) och kvävedioxid i Uppsala stad. Det arbete som idag pågår i Uppsala kommun för att klara MKN för PM10 och kvävedioxid i kombination med tidigare förbättringar vad gäller till exempel lättflyktiga kolföreningar är positiv för miljön och kan på sikt leda till att halterna av luftföroreningar kommer att minska i länet. Detta innebär att förutsättningarna att klara miljö kvalitetsmålet kommer att öka och att inflytandet av väderberoende faktorer kommer att minska.

Bara naturlig försurning

Målet har nåtts till 2020 men det går inte att se en tydlig riktning för utvecklingen i miljön. Uppsala län har mindre problem med försurning än landet i övrigt. Det beror på att de kalkrika jordarna som täcker länet ger marken, sjöar och vattendrag ett naturligt gott skydd mot effekten av försurande nedfall. Mer än 80 procent av länets skogsmark har låg eller måttlig surhetsgrad. Några få energi- och industrianläggningar i länet dominerar de försurande utsläppen av svaveldioxid, bland annat förbränning av torv. I samband med att ett nytt värmeverk, som använder förnybara bränslen istället för torv, tas i bruk år 2020 förväntas utsläppen av svaveldioxid minska.

Giftfri miljö

Målet har inte nåtts till år 2020 med i dag beslutade styrmedel och utvecklingen bedöms fortsatt vara neutral. Det krävs bättre kunskap om farliga kemiska ämnen samt miljögifters förekomst, spridning och effekter på människor och miljö. I länet görs många insatser och det kontinuerliga arbetet hos länets aktörer med frågor kopplat till Giftfri miljö har lett till framtagna strategiska dokument, riktlinjer, projekt och kampanjer. Men det behövs ytterligare insatser inom bland annat tillsyn och prövning, översyn av befintliga tillstånd och kontrollprogram, tillsynsvägledning gentemot kommunerna samt kontroll att MKN för vatten efterlevs.

⁸⁴ Energikontoret i Mälardalen. *Solel i Uppsala län*.

Skyddande ozonskikt

Vad gäller skyddande ozonskikt görs ingen regional bedömning, men enligt Naturvårdsverkets bedömning förväntas en säkerställd återhämtning av ozonskiktet ske någon gång under perioden 2020–2040. De senaste 20 åren visar minskningar av utsläpp av ozonnedbrytande ämnen. Den största källan till utsläpp av ozonnedbrytande ämnen i Sverige idag är CFC-haltigt byggnadsmaterial. Fortfarande krävs tydlig information till företag, tillsynsmyndigheter och allmänhet om hur man bäst tar hand om ozonnedbrytande avfall.

Ingen övergödning

Miljömålet ingen övergödning har inte nåtts till 2020 och utvecklingen är neutral. Övergödningen i sjöar, vattendrag och hav är ett stort miljöproblem i Uppsala län och det saknas tillräckliga styrmedel för att uppnå målet. Utsläppen från reningsverk, enskilda avlopp, dagvatten och jordbruk orsakar algblomning och försämrade vattenkvalitet. Den snabba tillväxttakten i länet ställer stora krav på en god vattenplanering. Enligt de bedömningar som länsstyrelsen har gjort har 46 procent av sjöarna, 77 procent av vattendragen och 80 procent av kustområdena sämre än god näringsstatus. Dessa vatten uppnår inte heller kraven i EU:s vattendirektiv avseende ekologiska värden, det vill säga uppnår inte god ekologisk status.

Levande sjöar och vattendrag

Målet har inte nåtts till 2020 och trenden för utvecklingen i miljön är neutral. I Uppsala län är vattendragen ofta rensade och drygt hälften av vattendragen är påverkade av övergödning. Majoriteten av sjöarna är sänkta, cirka hälften övergödda och många tidigare sjöar är torrlagda. Utsättning av främmande arter och stammar riskerar att påverka den biologiska mångfalden negativt. Vattenförvaltningen pekar på mycket stora utmaningar för att nå miljökvalitetsnormen god ekologisk status 2021. I Uppsala län når 40 procent av sjöarna och cirka 15 procent av vattendragen god ekologisk status. För att nå målet behöver även miljökvalitetsmålen Ingen övergödning och Giftfri miljö uppnås.

Grundvatten av god kvalitet

Målet bedöms inte ha nåtts till år 2020 och trenden för utvecklingen i miljön är negativ. Det går inte att se en tydlig riktning för utvecklingen i miljön då förändringar i grundvattnet sker långsamt. Trots det finns en ökad hotbild på grund av tidigare, och eventuella pågående, utsläpp samt en ökad kunskap om risker och spridningsvägar för vissa nu kända föroreningar, vilket ligger till grund för den negativa utvecklingstrenden i länet. Hotbilden är kopplad både till befintlig vattenförsörjning och nya och utökade vattenuttag vid exploatering och utbyggnad av bostads- och industriområden. Mer kunskap om påverkan på grundvattnet behövs och ytterligare insatser krävs för att åtgärda kända problem och undvika framtida risker.

Hav i balans samt levande kust och skärgård

Miljökvalitetsmålet bedöms inte ha nåtts till 2020 och det går inte att utläsa någon tydlig riktning vad gäller utvecklingen. Åtgärdsarbete för att nå målet pågår, men de storskaliga problemen med övergödning, miljögifter, fysisk påverkan och överfiske kräver mer omfattande åtgärder såväl lokalt som internationellt. Ytterligare styrmedel och åtgärder krävs för att nå målet, bland annat ökade insatser inom tillsyn och prövning av verksamheter, en ekosystembaserad fiskeförvaltning samt information, utbildning och riktade miljöstöd inom lantbruket. En förutsättning för att nå målet är att även flera av de andra miljökvalitetsmålen nås.

Myllrande våtmarker

Målet är inte uppnått med befintliga och beslutade styrmedel och åtgärder. Trenden för utvecklingen i länet är neutral då positiva och negativa utvecklingsinriktningar tar ut varandra. Ökad exploatering i länet medför negativ utveckling för våtmarkerna medan restaureringsåtgärder som pågår bidrar till en positiv utveckling. Kunskaperna om Uppsala läns våtmarker ökar successivt, dels genom riktade inventeringar och miljöövervakning, dels genom kartläggning av våtmarkernas historiska utbredning. I Uppsala län har under de senaste tvåhundra åren mer än 50 procent av våtmarksarealen försvunnit genom utdikning. Våtmarkerna är viktiga ur flera aspekter, däribland för biologisk mångfald, som utjämnare av stora vattenflöden på landskapsnivå, men också genom att minska halter av näringsämnen, metaller och föroreningar i vatten.

Visste du att...

...det anläggs en våtmark i Håbo? För att ta hand om och rena dagvattnet från Logistik Bålsta och industriområdet intill anlägger kommunen en våtmark i Balders hage. Projektet ska öka förutsättningarna för växter och djur att trivas och på så sätt bidra till den biologiska mångfalden. Genom etablering av promenadstråk, en brygga och bänkar att slå sig ner på blir Balders hage också ett rekreativsområde för boende i närheten. Läs om våtmarken i Balders hage på Håbos webbsida: [Våtmark med gångstråk i Balders hage - Håbo \(habo.se\)](http://habo.se)

Levande skogar

Målet om levande skogar är inte uppnått och utvecklingen är neutral. För att miljö kvalitetsmålet ska nås måste arbetet med att bevara och sköta värdefulla skogar prioriteras högre och ges tillräckliga resurser. Arealen skyddad skog och de strukturer (död ved, lövträd, gamla/grova träd och gammal skog) som behövs för bevarande av biologisk mångfald är långt ifrån de nivåer som krävs och förlust av biologisk mångfald pågår fortfarande. Skogssektorn måste fortsatt bidra med frivilliga avsättningar, ökad miljöhänsyn och sektorsansvar. Länsstyrelsen har sedan förra uppföljningstillfället, till och med november 2020, skyddat 354 hektar skogsmark som naturreservat. Markägarnas frivilliga avsättningar är ett viktigt bidrag till biologisk mångfald och de ökade med cirka 5 procent sedan föregående år.

Ett rikt odlingslandskap

Målet är inte uppnått och kommer inte kunna nås med befintliga och beslutade styrmedel och åtgärder. Trenden för utvecklingen är neutral. Uppsala län har ett variationsrikt odlingslandskap och marken är relativt kalkrik. En grundläggande förutsättning för biologisk mångfald och ett rikt odlingslandskap är att det finns aktiva lantbruks- och trädgårdsföretag i länet. Det finns för få betande djur och för lite hävd av värdefulla ängs-, våt- och betesmarker i länet. En utveckling som vi kan se i länet är att jordbruksföretagen blir färre men större, vilket innebär att djuren finns på färre platser än tidigare. 2018 var ett exceptionellt år med långvarig torka som påverkade skördenivåerna. Skördenivåerna återhämtade sig dock kraftigt 2019 vilket visar på en god resiliens, det vill säga den långsiktiga förmågan hos ett system att hantera förändringar och fortsätta att utvecklas.

Ett rikt växt- och djurliv

Miljö kvalitetsmålet är inte uppnått och kommer inte kunna nås med befintliga och beslutade styrmedel och åtgärder. Trots omfattande insatser av brukare, markägare, ideella föreningar och myndigheter är utvecklingen för miljömålet negativ. Jordbrukslandskapet och skogen har störst andel både vanliga och rödlistade arter. Det krävs omfattande insatser för att vända den negativa trenden för dessa miljöer. Nya och förändrade styrmedel behövs för att markägare och verksamhetsutövare ska ta mer hänsyn till biologisk mångfald vid exploatering och markanvändning.

Visste du att...

...hållbarhetslöften driver på länets miljömålsarbete? Länsstyrelsen har i samråd med Uppsala läns miljö- och klimatråd valt att arbeta med åtgärdsprogram för miljömål genom "Färdplan för ett hållbart län". Färdplanen bidrar till att uppnå de nationella miljömålen genom en planerad serie av fyra regionala åtgärdsprogram som tas fram i bred samverkan med länets aktörer.

Varje åtgärdsprogram samlar prioriterade åtgärder för länets aktörer inom ett temaområde och varje program har en fyraårig genomförandeperiod. Programmens temaområden är:

- Minskad klimatpåverkan
- Ekosystem och biologisk mångfald
- Vatten
- Samhällsutveckling

För att stärka och synliggöra genomförandet av färdplanens åtgärdsprogram bjuder länsstyrelsen in aktörer i länet till att teckna hållbarhetslöften och därmed åta sig att genomföra ett antal åtgärder ur ett eller flera av de regionala åtgärdsprogrammen. Läs mer om länets hållbarhetslöften på Länsstyrelsen Uppsala läns webbsida: [Åtgärdsprogram inom miljömål | Länsstyrelsen Uppsala \(lansstyrelsen.se\)](https://lansstyrelsen.se/attgardsprogram-inom-miljomal)

Länets livsmedelsproduktion

För att möjliggöra en miljömässigt hållbar livsmedelsproduktion enligt Agenda 2030 gäller det att Uppsalaslättnens bördiga jordar och regionens stora kunnande inom området tas tillvara. En hållbar produktion vilar på effektiv användning av resurser, hänsyn till ekosystemtjänster, minskad miljöpåverkan och långsiktig ekonomisk bärkraft. För att realisera detta är en handlingsplan framtagen för att driva arbetet framåt⁸⁵. Handlingsplanens mål är att bidra till den regionala utvecklingsstrategins långsiktiga utvecklingsmål om livskraftiga naturmiljöer och hållbar livsmedelsförsörjning i Uppsala län och till uppfyllandet av Agenda 2030.

Såväl produktionen som produktionsvärdet från jordbruks- och trädgårdssektorn behöver öka i länet. En av indikatorerna för en hållbart växande region är att produktionen från jordbruks- och trädgårdssektorn ska öka med 35 procent till 2030, basår 2017. 2020 hade totalskörden av spannmål, trindsäd, oljeväxter och slättervall ökat med 25 procent sedan 2017. Exkluderat slättervall har

⁸⁵ Länsstyrelsen Uppsala län (2018). *ÅT UPPSALA LÄN – Handlingsplan för hållbar livsmedelsproduktion*.

totalskörden ökat med 10 procent.⁸⁶ Andelen ekologisk areal i länets jordbruksmarker ökar.⁸⁷ En annan indikator är att produktionsvärdet från jordbruks- och trädgårdssektorn ska öka med 50 procent till 2030. Mellan 2017 och 2020 har produktionsvärdet i jordbrukssektorn ökat med cirka 4 procent. Beräkningen av produktionsvärdet baseras på Jordbruksverkets Ekonomiska kalkyl för jordbrukssektorn (EAA). Dessa beräkningar har ett stort inslag av schablonmässiga fördelningar över länen vilket gör dem mycket osäkra.

Sammanfattning

Den övergripande bedömningen är att Uppsala län inte når generationsmålen miljöintentioner och att ekosystemen i länet är påverkade av mänsklig aktivitet och olika grader av exploatering. Ett miljömål, *Bara naturlig försurning*, bedöms uppnått i länet. *Frisk luft* bedöms vara nära att uppnås och utvecklas i en positiv riktning. Övriga miljömål har en neutral eller negativ utveckling. För att övriga miljömål ska uppnås i Uppsala län krävs ytterligare styrmedel och åtgärder inom många områden. Vad gäller hållbar livsmedelsförsörjning så ökar produktionen och produktionsvärdet från jordbrukssektorn i länet och även andelen ekologisk areal.

⁸⁶ Statistiska centralbyrån, Jordbruksverket.

⁸⁷ Jordbruksverket.

En nyskapande region

För att uppnå målbilden om att vara en nyskapande region ska Uppsala län arbeta för tre långsiktiga utvecklingsmål:

- Kompetens till länets företag och organisationer
- Ett gott klimat för utveckling och hållbar tillväxt i hela länet
- Innovation för hållbar tillväxt och utveckling

Detta avsnitt ger en bild av hur det i dagsläget ser ut vad gäller länets förutsättningar att vara en nyskapande region.

Arbete inom utvecklingsområdet bidrar också till följande globala mål:

Kompetens till länets företag och organisationer

I det här avsnittet redovisas områden kopplade till länets kompetensförsörjning. Tillgång till tillräcklig och kompetent arbetskraft är avgörande för näringslivets och samhällets utveckling och målbilden om att vara en nyskapande region. Det är av stor vikt att kompetensen hos alla länets invånare tas tillvara för att länets organisationer och näringsliv ska kunna verka och utvecklas. Uppsala län behöver kunna attrahera, välkomna och behålla spetskompetenser för att stärka framtida kompetensförsörjning.

Tillgång till arbetskraft

Det råder kompetensbrist inom många områden i länet samtidigt som det finns ett överskott av individer som inte matchar den kompetens som efterfrågas. För att en arbetsmarknad ska vara i balans krävs att arbetsgivare och arbetstagare finner varandra. En arbetsmarknad i balans innebär att arbetstagarna får ett arbete där de kan nyttja sina kunskaper och utbildning, samt att arbetsgivarna har medarbetare med rätt kompetens för sina behov.

Demografiska förutsättningar

Enligt SCB:s befolkningsframskrivning väntas landets högsta tillväxttakt vad gäller personer i åldern 16–64 år vara i Uppsala. En växande befolkning i arbetsför ålder är positivt för kompetensförsörjningen, eftersom det ökar arbetskraftsutbudet. En annan faktor som kan påverka förutsättningarna för kompetensförsörjning är flyttmönster. Varje år sker omfattande flyttningar i Uppsala län. Samtliga flyttningar har ökat i volym sett över en längre tidsperiod och totalt har inflyttningen ökat med drygt 70 procent sedan 1970. Uppsala län lockar många unga inflyttare från andra län. Ser man till flyttningsnettot, skillnaden mellan inflyttning och utflyttning, flyttar fler barnfamiljer och studenter till Uppsala län än som flyttar ut från länet.⁸⁸

⁸⁸ Sweco för Region Uppsala. *Flyttningar i Uppsala län.*

Brist på arbetskraft

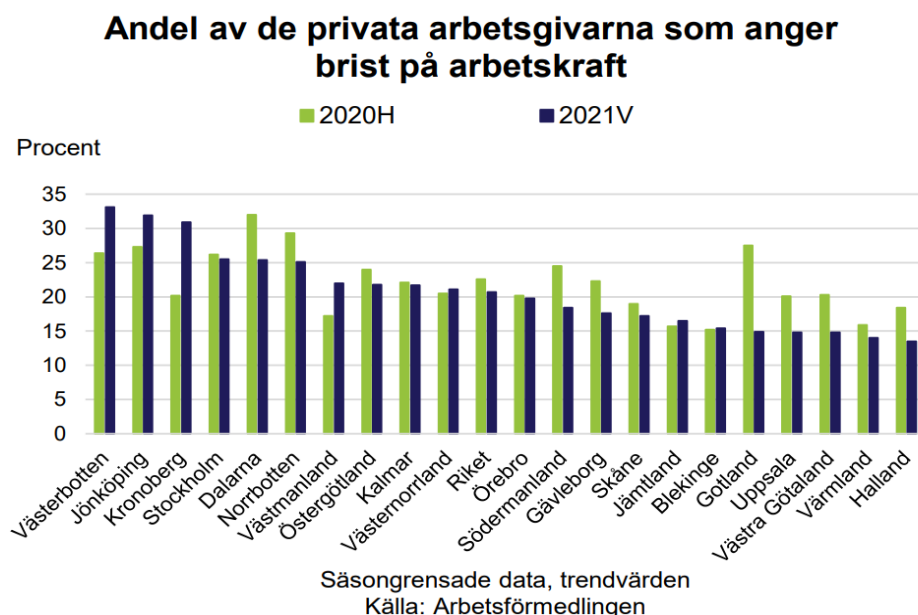
I början av 2020 tog Region Uppsala fram en kompetenskartläggning med syfte att ge en sammanfattande bild över hur kompetensförsörjningen kan komma att utvecklas på ett till fem års sikt. Den visar bland annat att en femtedel av länets befolkning når pensionsåldern fram till år 2025, och att en fjärdedel av dessa arbetar inom vård, omsorg och sociala tjänster och en sjättedel inom utbildningssektorn. I rapporten redogörs även för Arbetsförmedlingens bristindex gällande Uppsala län. Bristindexet visar att det i länet råder påtaglig brist på flertalet yrkeskategorier inom vården, skolan och bygg och anläggning. Det saknas även bland annat bussförare, slaktare och styckare, kockar och kallskänkor, poliser, socialsekreterare och personer som arbetar med data och IT-utveckling⁸⁹.

Kompetensförsörjning i tillväxtföretag

Med utgångspunkt i frågeställningen att en majoritet av tillväxtföretagen inte anser sig kunna hitta arbetskraft med rätt kompetens har en förstudie om kompetensförsörjning i tillväxtföretag genomförts. Studien visar att nästan samtliga tillfrågade företag har anställt nya medarbetare under de senaste tre åren. Företagen upplever att de vanligaste utmaningarna vid nyrekryteringar är att hitta specifik kompetens, tillräcklig yrkeserfarenhet samt rätt utbildning. De företag som i högst grad upplever utmaningar vad gäller att hitta specifik kompetens och tillräcklig yrkeserfarenhet är företag verksamma inom utvinning/tillverkning samt IT. Studien visar vidare att nära tre av fyra företag anser att den viktigaste åtgärden för företagets framtid är att anställa och kompetensutveckla medarbetare.⁹⁰

Arbetsgivares efterfrågan på arbetskraft

Enligt Arbetsförmedlingens arbetsgivarundersökning är bristen på arbetskraft nu lägre än normalt i samtliga län vilket är normalt under en lågkonjunktur. Figuren nedan visar andel av de privata arbetsgivarna som anger brist på arbetskraft hösten 2020 och våren 2021.

Figur 20: Privata arbetsgivare som anger brist på arbetskraft. Källa: Arbetsförmedlingen.

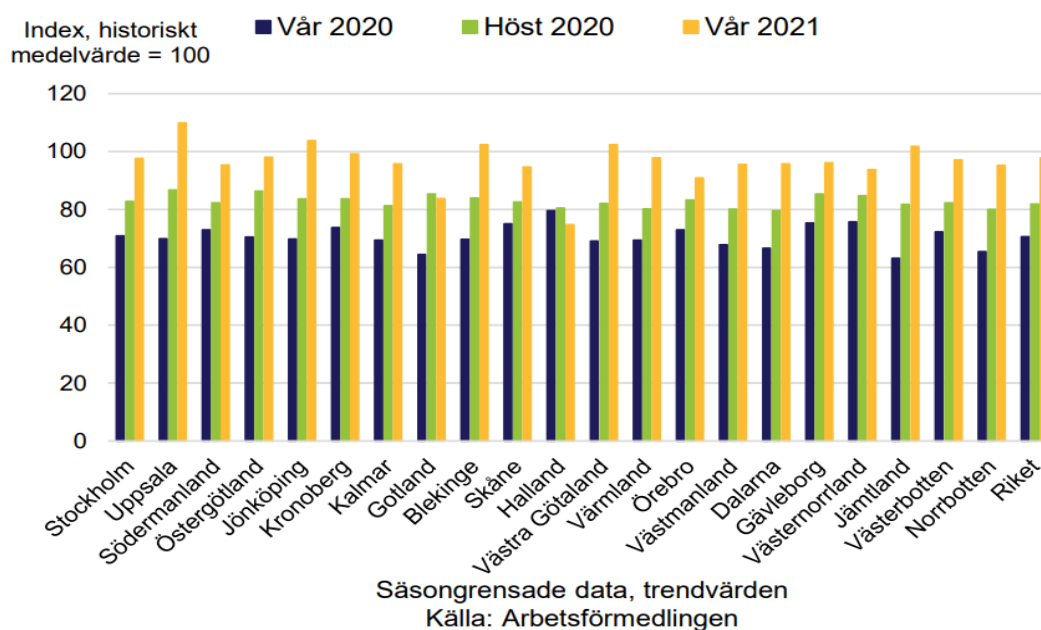
⁸⁹ Region Uppsala (2020). *Kompetensöversikt. Ett underlag för vidare arbete och dialog gällande kompetensförsörjning och bristyrken i Uppsala län men fokus på år 2020–2025.*

⁹⁰ Origo Group för Almi företagspartner Uppsala (2021). *Kompetensförsörjning i tillväxtföretag 2021.*

Andelen privata arbetsgivare som anger brist på arbetskraft har fortsatt att sjunka i riket under våren 2021. Bristen är dock högre än den var under finanskrisen 2008/2009. Andelen har sjunkit även i Uppsala län och våren 2021 uppger drygt 15 procent av länets företag brist på arbetskraft.

Arbetsförmedlingens efterfrågeindikator visar att efterfrågan på varor och tjänster är under återhämtning efter att ha stannat av i hela landet under pandemins inledande skede. Därefter har det vänt och enligt vårens undersökning väntas efterfrågan för resterande av 2021 vara runt det historiska genomsnittet. Uppsala län är det län med mest positiva framtidsutsikter jämfört med det historiska genomsnittet.

Arbetsförmedlingens efterfrågeindikator

Figur 21: Arbetsförmedlingens efterfrågeindikator. Källa: Arbetsförmedlingen.

Visste du att...

...En ny yrkeshögskoleutbildning till kontakttolk ska förläggas på Region Uppsalas folkhögskola? Detta beslut, som togs av Myndigheten för yrkeshögskolan, är helt i linje med folkhögskolans nya inriktning där språk är ett av fyra områden.

Det råder brist på auktoriserade tolkar i samhället och behoven av tolkhjälp är stora inom många områden, till exempel inom utbildning, hälso- och sjukvård samt rättsväsende. Att utbildningarna bedrivs inom yrkeshögskolan innebär att de har en stark anknytning till arbetslivet och även möjlighet till lärande på en arbetsplats. För att förankra utbildningen utifrån de behov som finns kommer det att tillsättas en referensgrupp med personer inom regionala verksamhetsområden som vård och hälsa, kommunal verksamhet och övriga myndigheter.

Den nya tolkutbildningen startar 2021 på Wik. Läs mer om den nya yrkeshögskoleutbildningen till kontakttolk på Region Uppsalas webbsida: [Ny yrkeshögskoleutbildning till tolk startar på Wik 2021 \(regionuppsala.se\)](https://regionuppsala.se)

Matchning på arbetsmarknaden

Sysselsättningsgrad och arbetslöshet ger en allmän bild av hur arbetsmarknaden fungerar. Ett mått som ger en mer nyanserad bild av arbetsmarknaden är hur väl individens utbildning matchar det yrke som denna arbetar i. Sedan 2015 finns det en databas med regionala matchningsindikatorer för att underlätta regionala analyser av kompetensförsörjningen. De regionala matchningsindikatorerna syftar till att spegla utbud och efterfrågan på arbetskraft samt förutsättningar och matchning på regional nivå.

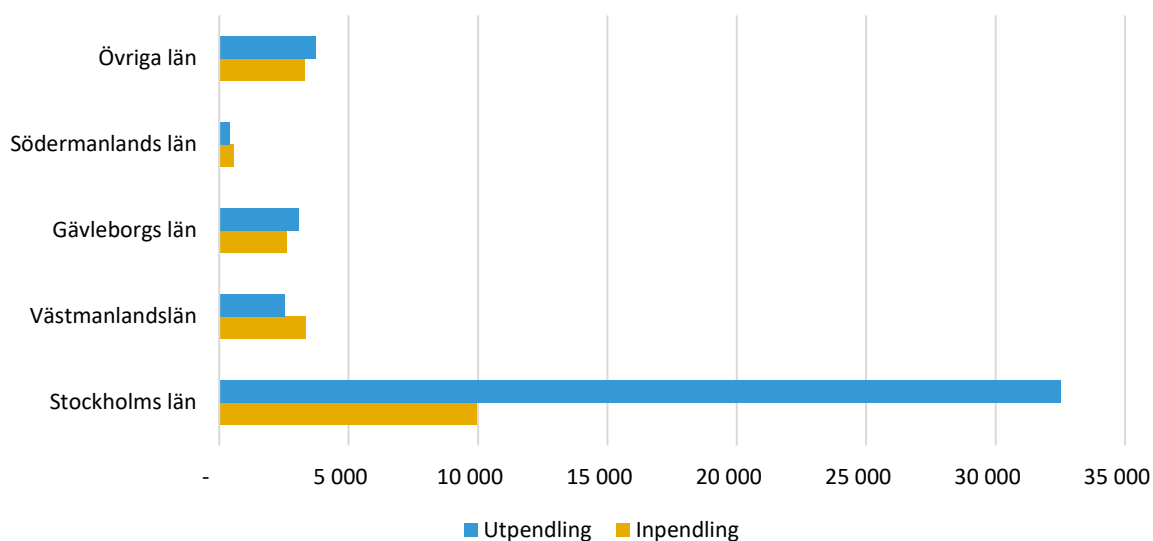
Region Uppsala har med hjälp av matchningsindikatorerna undersökt gymnasialt yrkesutbildade i länet. Studien visar att det råder stora skillnader mellan gymnasiala utbildningsgrupper vad gäller hur stor andel som arbetar inom yrken som matchar utbildningen. Det är en relativt låg matchad förvärvsgrad bland exempelvis naturbruksutbildade, handel- och administrationsutbildade, samt restaurang- och livsmedelsutbildade. Det är istället en relativt hög matchad förvärvsgrad bland exempelvis byggutbildade, VVS- och fastighetsutbildade, transportutbildade och fordonsutbildade. Studien visar också att det råder en hög könsobalans inom flertalet utbildningsgrupper, och att inom grupper med en klar minoritet av ett kön så är det vanligare att dessa lämnar branschen. Kvinnor arbetar generellt i lägre utsträckning inom matchade yrken än män. Överlag indikerar analysen att de som har utbildningar med höga matchade förvärvsgrader är efterfrågade på arbetsmarknaden, medan de som har utbildningar med låga matchade förvärvsgrader efterfrågas i lägre utsträckning.⁹¹

Pendling

Som nämnt i avsnittet kring tillgängliga och hållbara transporter så är Uppsala län ett pendlande län. Länets arbetsmarknad är beroende av pendlingen och drygt en tredjedel av alla som arbetar pendlar över kommungräns. Vidare är pendlingen ut ur länet större än inpendlingen och då främst till Stockholm. Ett perspektiv på detta är att arbetsmarknaden är för liten i länet jämfört med andra län. Med andra ord, utan möjligheten till arbete i annat län skulle försörjningsförmågan försvåras betydligt för länets invånare. Ett annat perspektiv är att vi ökar möjligheterna till kompetensförsörjning i Uppsala län via arbetstagare som är bosatta i andra län. Att säkerställa goda möjligheter till arbetspendling är därmed viktigt både vad gäller sysselsättning och kompetensförsörjning i länet. Figuren nedan visar in- och utpendling mellan Uppsala län och närliggande län.

⁹¹ Region Uppsala (2019). *Rätt kompetens på rätt plats?*

In- och utpendling Uppsala län, 2018

Figur 22: Pendling till och från Uppsala län (2018). Källa: Statistiska centralbyrån (RAMS).

Sammanfattning

Det råder kompetensbrist inom många områden i länet samtidigt som det finns ett överskott av individer som inte matchar den kompetens som efterfrågas. Till 2025 förväntas en femtedel av länets befolkning att nå pensionsålder. En fjärdedel av dessa arbetar inom vård, omsorg och sociala tjänster och en sjättedel inom utbildningssektorn, områden vilka det redan idag råder stor kompetensbrist inom. Företag i länet vittnar om utmaningar att hitta arbetskraft med specifik kompetens och tillräcklig yrkeserfarenhet. Vidare är länets arbetsmarknad beroende av andra län. Att säkerställa goda möjligheter till arbetspendling är därmed viktigt både vad gäller sysselsättning och kompetensförsörjning i länet.

Coronas effekter på kompetens till länets företag och organisationer

Sveriges och länets ekonomi har påverkats kraftigt av pandemin och efterfrågeutvecklingen till följd av den. BNP föll, varselalen steg och arbetslösheten ökade. Olika branscher har drabbats olika hårt. Hårdast drabbade branscher vad gäller varsel (riksnivå) var i juni 2020 hotell- och restaurang, företagstjänster och industrin.⁹²

I takt med att fler vaccineras och restriktioner lättas väntas den ekonomiska aktiviteten få en tydlig skjuts uppåt och efterfrågan på arbetskraft öka. Arbetsförmedlingens utsikter för våren 2021 visar att arbetsgivare inom industrin, byggsektorn och delar av den privata tjänstesektorn redovisar positiva anställningsplaner på ett och två års sikt.⁹³

Jämfört med den privata tjänstesektorn har den offentliga delen av tjänstesektorn påverkats mer direkt av pandemin. Läget inom den offentliga tjänstesektorn var ansträngd redan innan krisen vad gäller personalbrist och ökade behov inom vård, skola och omsorg. Pandemin har ökat belastningen ytterligare, inte minst inom vården. Detta har lett till ytterligare behov av personal, samtidigt som många verksamheter har behövt göra snabba omställningar av sitt arbetssätt.

⁹² Arbetsförmedlingen. *De fem hårdast drabbade branscherna*. [De fem hårdast drabbade branscherna - Arbetsförmedlingen \(arbetsformedlingen.se\)](https://www.arbetsformedlingen.se/nyheter/2020/06/24/de-fem-hardast-drabbade-branscherna) [Hämtad 210707]

⁹³ Arbetsförmedlingen. *Arbetsmarknadsutsikterna 2021*.

Pandemin har medfört att utvecklingen av nya och mer effektiva arbetssätt och tjänster med hjälp av digital teknik har påskyndats inom välfärdsområdet. Denna utveckling leder till ökade kompetenskrav inom olika områden av välfärden.⁹⁴

Nationella vårdkompetensrådet har redovisat lärdomar och åtgärdsförslag efter coronavåren 2020. Kompetensbehov och utmaningar som de har uppmärksammat under pandemin är bland annat att behoven av specialistkompetens har synliggjorts och att kompetensen i kommunal hälso- och sjukvård behöver stärkas. Några av de åtgärdsförslag som de lägger fram är att stärka samordning mellan lärosäten och specialistutbildningar, stärka utveckling av innovation inom e-lärande/digital utbildning och att stärka samverkan om klinisk forskning.⁹⁵

Pandemin har lett till att många arbetar hemifrån och mycket tyder på att vi kommer att se en ökad andel distansarbete framöver. Detta kan komma att påverka kompetensförsörjningen i länet. Att helt eller delvis kunna arbeta hemifrån minskar vikten av att bo och arbeta inom ett rimligt dagpendlingsavstånd vilket breddar arbetsmarknaden för såväl arbetstagare som arbetsgivare. WSP har analyserat hur ökat distansarbete påverkar svenska städer och kommuner. De tittar bland annat närmare på vilka yrken som har möjlighet att arbeta på distans och var de är lokaliserade. Ungefär 80 procent av distansyrken återfinns i storstadsregionerna och i de större centralorterna. De branscher som bedöms ha ett större antal anställda som kan arbeta på distans är finans- och försäkring, offentlig förvaltning, information och kommunikation samt företagstjänster. I Uppsala län kan 29 procent av arbetsmarknaden arbeta på distans på heltid. På kommunnivå återfinns lägst andel i Heby (13 procent) och högst i Uppsala (32 procent).⁹⁶

Studier visar att en majoritet vill fortsätta kunna arbeta hemifrån även efter pandemin. Det innebär att möjligheten till distansarbete sannolikt blir viktigt för att framstå som en attraktiv arbetsgivare i framtiden.

Ett gott klimat för utveckling och hållbar tillväxt i hela länet

Ett gott klimat för näringslivet är centralt för att gynna utveckling, där olika typer av företag och kreativa näringar ska känna stöd i att starta upp och växa. För att skapa ett gott klimat för länets näringsliv samt kultur- och civilsamhället behöver olika behov mötas och det krävs ett samspel mellan länets olika delar och aktörer. Uppsala län ska vara en plats med ett rikt kulturliv, ett starkt näringsliv och besöksnäringen ska ges förutsättningar att växa hållbart och bidra till ökad sysselsättning, en levande landsbygd och stärkt attraktionskraft i länet.

Det som lyfts i detta avsnitt är viktiga aspekter i förhållande till länets strävan att vara en nyskapande region. En nyskapande region förutsätter vissa utvecklingsfaktorer, så som ett brett urval av företag för att svara upp mot invånarnas behov av service, handel och tjänster.

Produktion och företagande

Uppsala läns bruttoregionprodukt per invånare, BRP/capita, är den femte största i landet efter Stockholms län, Norrbottens län, Västra Götalands län och Kronobergs län. Näringslivets andel av

⁹⁴ Ibid.

⁹⁵ Nationella vårdkompetensrådet (2020). *Pandemin och kompetensförsörjningen. Lärdomar och åtgärdsförslag från Nationella vårdkompetensrådet efter coronavåren 2020.*

⁹⁶ WSP. *Ökat distansarbete – så påverkas svenska städer och kommuner.*

BRP uppgick 2019 (preliminära siffror) till 61,2 procent. Andelen har minskat sedan år 2000 vilket drivs av en minskad varuproduktion.⁹⁷

Ekonomins sektorer

Uppsala län har jämfört med andra län en liten privat sektor. Detta beror på att det finns två stora universitet, statliga myndigheter och två sjukhus i länet. Sedan 1990-talet har den privata sektorns andel minskat från 75 procent till 70 procent, vilket skall jämföras med de andra stora länen som har haft en konstant andel omkring 80 procent.

Det är stora skillnader inom länet, med flera stora offentliga arbetsgivare i Uppsala kommun. Bortsett från Enköping, med ett stort lasarett och regemente, har övriga kommuner en offentlig sektor som motsvarar riksgenomsnittet. I Uppsala bidrar den privata sektorn, inklusive leveranser till offentliga sektorns produktion, med omkring 65 procent av förädlingsvärdet och i Enköping bidrar den med 70 procent. I övriga kommuner har den privata sektorn en andel på mer än 80 procent av förädlingsvärdet.⁹⁸

Näringslivets produktion och utveckling

Näringslivet i Uppsala län är diversifierat och har under de senaste åren utvecklats starkt. Växande befolkning och ökade löner skapar underlag för nya tjänster, handel och service och i länet finns flera världsledande företag och branscher. Näringslivet skiljer sig åt mellan länets olika delar. I Östhammar, Tierp och Älvkarleby är en modern stål- och verkstadsindustri dominerande, samtidigt som småföretagen växer. Enköping och Håbo är mer sammankopplade med Stockholmsregionens näringsliv med logistik, byggverksamhet och en växande tjänstesektor som grund. I Knivsta finns många tillverkande företag och en stark tjänstesektor. Heby är starkt inom gröna näringar och har ett växande e-handelskluster. Uppsala kommun är internationellt känt för exempelvis miljöteknik, IT och life science.

Jämfört med andra län visar Uppsala län inga större avvikelser. Byggindustrin och jordbruket har en lite större andel av förädlingsvärdet och tjänstesektorns och tillverkningsindustrin en lite mindre andel, jämfört med andra län.

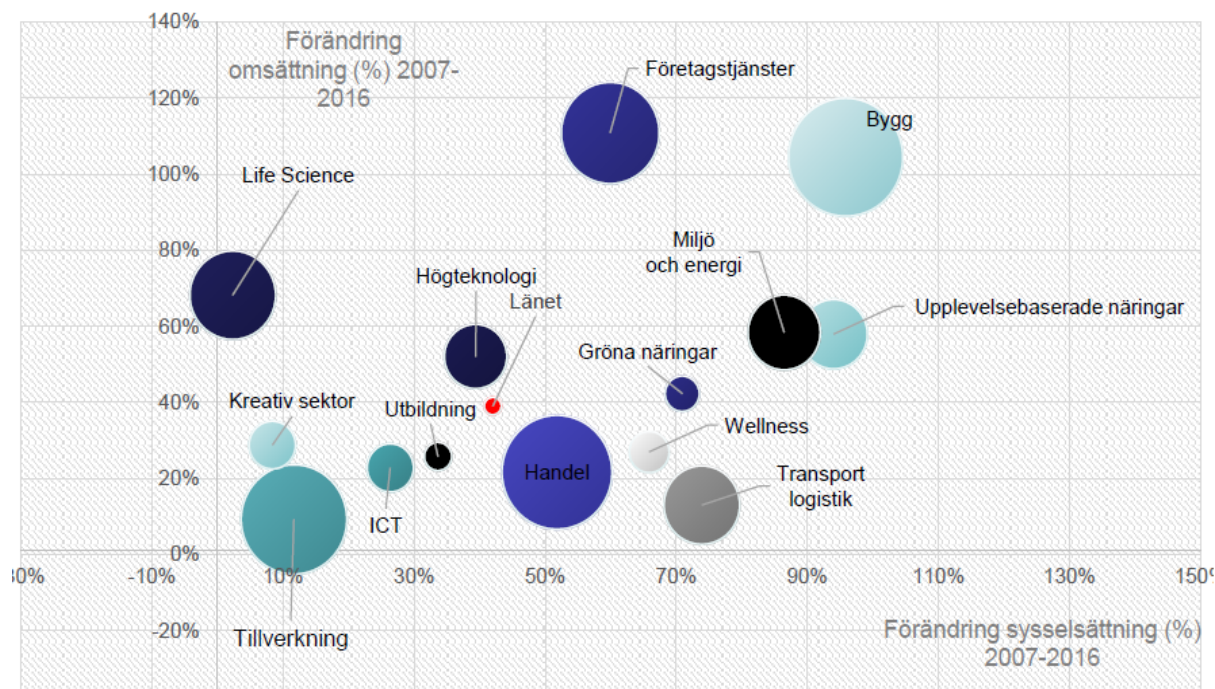
En statistisk beskrivning av länets näringsliv från 2017 visar att Uppsala län har haft en stark utveckling sedan 2007. Det har skett en ökning av sysselsatta i privat sektor, ett ökat samlat värdeskapande samt en ökad export. Inom life science och tillverkningsindustrin återfinns de globalt konkurrenskraftiga företagen och dessa branscher står för de högsta samlade bidragen till länets förädlingsvärde. Den tillväxt som skett i länet har skett med ökad mångfald. Såväl antalet kvinnliga företagsledare som antalet utrikes födda företagsledare har ökat i andel sedan 2007. Det är i de små och medelstora företagen som de flesta jobben uppstår.⁹⁹

Bilden nedan visar hur länets branscher har utvecklats under perioden 2007–2016. Storleken på bubblan relaterar till antalet sysselsatta (i aktiebolag).

⁹⁷ Statistiska centralbyrån, nationalräkenskaperna.

⁹⁸ Region Uppsala. *Uppsala läns ekonomi – preliminärt analysunderlag till RUS 2020*.

⁹⁹ Kontigo AB för Region Uppsala. *Näringslivet i Uppsala län 2007–2016*.

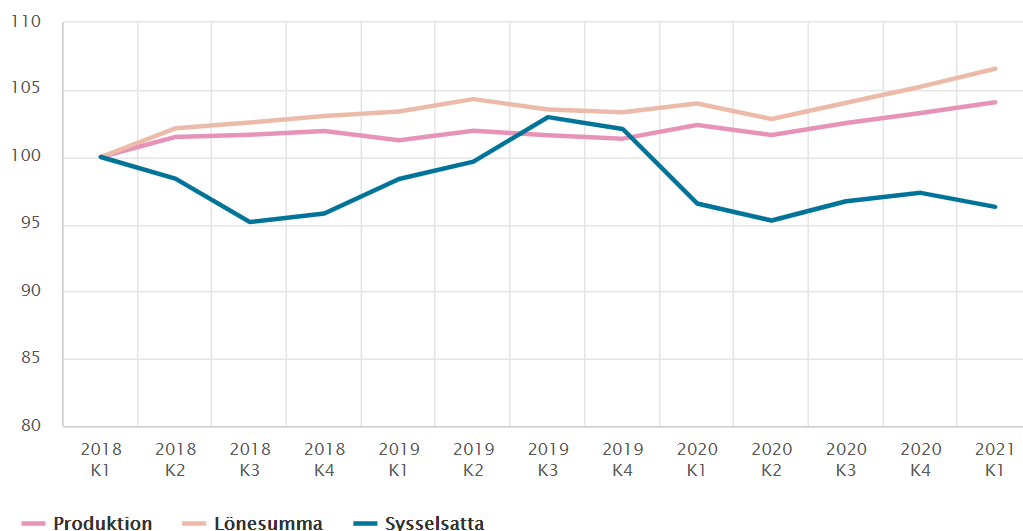

Figur 23: Företagens utveckling utifrån bransch 2007–2016. Källa: Kontigo AB för Region Uppsala.

Ny ekonomisk indikator på regional nivå

Tillväxtverket har tagit fram en ny ekonomisk indikator som visar produktionsutvecklingen per kvartal i Sveriges regioner. Produktionsindikatorn för Uppsala län visar att såväl produktion som lönesumma har ökat i länet sedan första kvartalet 2018 till och med samma kvartal 2021.

Det ska observeras att produktionsindikatorn är enkelt framtagen och bör tolkas med viss försiktighet.

Källa: SCB och Tillväxtverket. Löner rensade för säsongsvariationer och deflaterade med konsumentprisindex (SCB). Sysselsättning rensat för säsongsvariationer. Produktion beräknad utifrån årlig bruttoregionalprodukt, deflaterad med nationell BNP-deflator (SCB) och predikerad per kvartal med löner och sysselsättning.

Figur 24: Produktionsindikator Uppsala län. Källa: Statistiska centralbyrån och Tillväxtverket.

Tillväxtvilja och internationalisering

I State of the Nordic Region 2020 från nordiska ministerrådet pekas Uppsalaregionen ut som den icke-huvudstadsregion i Norden som har högst Regional Potential Index (RPI) och därmed störst tillväxtpotential.¹⁰⁰

Under 2021 genomfördes en kartläggning av kompetensförsörjningen i länets tillväxtföretag. Studien visade bland annat att två av tre företag har höga/mycket höga tillväxtambitioner och 95 procent tror att de kommer att nyanställa de närmaste tre åren. Tillväxtambitionererna är störst bland företag verksamma inom IT, vård och tillverkning. Studien visar även att 42 procent av de tillfrågade företagen har internationella affärer.¹⁰¹

Småföretagarbarometern är en stor undersökning om företagsklimatet för småföretagare och var småföretagen ser att det finns störst möjligheter och utmaningar förknippade med att starta, driva och utveckla företag. Småföretagarbarometern för Uppsala län visar att småföretagarkonjunkturen har försämrats under pandemin men att företagens prognoser för de kommande tolv månaderna är mycket optimistiska. Småföretagen förväntar sig en kraftigt ökad tillväxttakt och lönsamhet under de närmaste tolv månaderna och länets småföretag upplever bättre möjligheter att växa framöver jämfört med rikssnittet. Av företagen i länet anser 69 procent att de har goda utsikter att expandera på sikt, jämfört med riksgenomsnittet på 67 procent. Nio av tio företag i Uppsala län vill växa. De mest expansiva framtidsplanerna finns i de större företagen, det vill säga med fler än 20 anställda. Undersökningen visar också att företag som bedriver utrikeshandel (export och/eller import) är mer optimistiska än de som inte har någon kommersiell handel med omvärlden. Brist på lämplig arbetskraft är fortsatt det enskilt största tillväxthindret som Uppsalas småföretag upplever. Även tuff konkurrens och höga arbetskraftskostnader är betydande hinder för tillväxt bland länets företag.¹⁰²

Mätningarna förstärker bilden av att länet är en attraktiv plats att driva och utveckla sin affärsverksamhet på samt att länet har mycket goda förutsättningar för innovation, företagande och entreprenörskap generellt.

Visste du att...

...Region Uppsala, Uppsala kommun, Uppsala universitet, SLU och Handelskammaren har tagit ett helt nytt gemensamt initiativ - Uppsala International Hub. Uppsala International Hub är ett initiativ som ska locka och välkomna skickliga internationella talanger till vårt län och hjälpa dem och deras familjer att trivas här långsiktigt. En del av satsningen är en ny engelskspråkig webbplats som exempelvis ska förenkla myndighetskontakter, hjälpa till med att hitta bostad och ge stöd i att söka plats i skola och förskola. Webbplatsen blir en guide för att skapa ett gott liv i Uppsala. Webbplatsen för Uppsala International Hub hittar du här: [Start - Uppsala International Hub](#)

¹⁰⁰ Nordiska ministerrådet. State of the Nordic Region 2020. <https://pub.norden.org/nord2020-001/>

¹⁰¹ Origo Group för Almi företagspartner Uppsala. *Kompetensförsörjning i tillväxtföretag 2021.*

¹⁰² Småföretagsbarometern Uppsala län. Juni 2021.

Besöksnäring

Besöksnäringen har fått en allt större ekonomisk betydelse både för Sverige och Uppsala län och har blivit en ny basnäring för Sverige. Besöksnäringen är personalintensiv och erbjuder många, inte minst unga personer och personer med utländsk bakgrund, ett första steg in på arbetsmarknaden.

Besöksnäringens utveckling är ett viktigt mått på hur väl Uppsalaregionen förmår att attrahera nya besökare - det vill säga hur attraktiv vår region är i omvärldens ögon. Den regionala strategin för besöksnäringen ska bidra till att länet kan erbjuda upptäckter och äventyr i en mix av resmål och destinationer som drar till sig såväl svenska som utländska privat- och affärsresenärer.

Till och med 2019 växte besöksnäringen i länet, sett till bland annat antal sysselsatta, antal arbetsställen och nettoomsättning. Uppsala län har haft en stabil ström av gäster de senaste tio åren med omkring 1,1 miljon gästnätter på hotell, camping, stugbyar och vandrarhem per år. Pandemiåret 2020 föll antalet gästnätter till 785 000, en minskning på 30,6 procent. Minskningen för riket var 36 procent.¹⁰³

Den procentuella förändringen i antal sysselsatta i besöksnäringen mellan 2019 och 2020 var -39 procent för Uppsala län, jämfört med -36 procent för hela Östra Mellansverige. Antalet nystartade företag ökade med 18 procent under samma period. Nettoomsättningen i länet minskade med 48 procent, jämfört med -32 procent för hela Östra Mellansverige.¹⁰⁴

Visste du att...

...Östhammars kommun deltar i Smart Marina, ett EU-projekt som syftar till att investera i infrastruktur som gör båtlivet bättre och skärgården mer tillgänglig? Tanken bakom Smart Marina är att varje hamn på egen hand ska utvärdera sina behov av serviceförbättrande åtgärder för att sedan utföra investeringar som är kostnadseffektiva och tillväxtfrämjande. Smart Marina är inte bara ett teoretiskt EU-projekt, syftet är mycket konkret – att sätta fart på båtturen och göra den unika skärgården mer lättillgänglig och attraktiv för alla. Målet med Smart Marina är ett aktivt gästhamnsnätverk, högre kvalitet, en gemensam marknadsföring och höjd servicenivå med hjälp av olika miljövänliga och innovativa lösningar. Du kan läsa om Östhammars deltagande i Smart Marina på Östhammars webbsida: [EU-projekt och internationellt samarbete - Östhammars kommun \(osthammar.se\)](https://osthammar.se)

Kultur

Ett rikt och inkluderande kultur- och föreningsliv bidrar till social samvaro och ger invånarna möjlighet till livskvalitet livet igenom. Kulturverksamhet bidrar därmed till samhällets långsiktiga hållbarhet och knyter an till Agenda 2030 och flera globala delmål.

Uppsala län har ett rikt kulturutbud. Här finns Sveriges tredje största stadsteater, orkesterinstitutioner och många museer. Uppsala kommun är känd för sin satsning på offentlig konst och kulturen har här till och med sin egen högtidsdag – Kulturnatten.

¹⁰³ Tillväxtverket/Statistiska centralbyrån.

¹⁰⁴ Statistiska centralbyrån, bearbetat av WSP.

I den regionala utvecklingsstrategin framgår att länet ska främja att konstnärliga yrkesgrupper inom olika konstområden ska kunna leva och verka i länet. För att bidra till utvecklingskraft, gynna kreativitet och innovationsförmåga ska kulturella och kreativa näringar ges goda möjligheter att växa.

Bland länets förvärvsarbetande arbetade drygt 4 procent inom kulturella och personliga tjänster år 2019. I kommunerna varierar andelen mellan närmare 3 procent i Östhammar och strax över 5 procent i Uppsala.¹⁰⁵

Uppsala län saknar högre konstnärliga utbildningar vilket medför att Stockholmsområdet lockar många unga med ambitioner att verka professionellt i kulturlivet. Det planerade fyrsparat mellan Stockholm och Uppsala kommer att leda till ökat bostadsbyggande och förbättrade kommunikationer inom hela länet och kan bidra till att professionella kulturskapare kan fortsätta bo och vara verksamma i Uppsala län i högre grad framöver.

Sammanfattning

Näringslivet i Uppsala län är diversifierat och har under de senaste åren utvecklats starkt. Länet visar som helhet upp en stor branschbredd med tillväxt, flera globalt verksamma företag och hög andel sysselsatta inom offentliga verksamheter. Länet har en konkurrensfördel genom två ledande universitet och en stor offentlig sektor, vilket bidrar till att länet klarar konjunktursvängningar bättre än många andra län. Småföretagarbarometern för Uppsala län 2021 visar att småföretagarkonjunkturen försämrades under pandemin men att företagens prognoser för de kommande tolv månaderna är mycket optimistiska. Brist på lämplig arbetskraft är fortsatt det enskilt största tillväxthindret för Uppsala läns företag. Besöksnäringen i länet växte före coronakrisen men har generellt drabbats mycket hårt av pandemin.

Coronas effekter på ett gott klimat för utveckling och hållbar tillväxt

Coronapandemin har medfört stora ekonomiska konsekvenser för människor och näringsliv. Krisen avtecknar sig tydligt i statistik kring varsel och korttidsarbete.

Antalet varsel i länet var som mest i mars och april 2020 och nådde då samma nivåer som under finanskrisen 2008/2009. Månadsskiftet maj/juni 2020 stabiliserades varslen på en nivå liknande föregående år.¹⁰⁶ Enligt Arbetsförmedlingen har drygt 6 av 10 varslade mellan mars och juni 2020 omsatts i uppsägningar efter sex månader. Under finanskrisen var motsvarande siffra 64 procent. Hårdast drabbade branscher vad gäller varsel (på riksnivå, juni 2020) har varit hotell- och restaurang, företagstjänster och industrin.¹⁰⁷

Korttidsarbete (tidigare benämnt korttidspermittering) innebär att arbetsgivare kan minska anställdas arbetstid och få stöd från staten för att täcka stora delar av kostnaden. Under vecka 15 2020 började Tillväxtverket behandla ansökningar om korttidsarbete. Under 2020 beviljades 2 018 ansökningar i länet vilket omfattar 11 420 anställda och 641 miljoner kronor. De tre hårdast drabbade branscherna i länet, utifrån ansökningar om korttidsarbete, har varit verksamhet inom

¹⁰⁵ Statistiska centralbyrån, RAMS

¹⁰⁶ Arbetsförmedlingens varselstatistik.

¹⁰⁷ Arbetsförmedlingen. *De fem hårdast drabbade branscherna.* [De fem hårdast drabbade branscherna - Arbetsförmedlingen \(arbetsformedlingen.se\)](#) [Hämtad 210707]

juridik, ekonomi, vetenskap och teknik, handel samt hotell- och restaurangverksamhet. Branschfördelningen för Uppsala län följer i stort riket.¹⁰⁸

Generellt har det inte varit några nämnvärda förändringar vad gäller konkurser i länet i jämförelse med tidigare år. 2020 (januari-december) gick färre företag i konkurs jämfört med samma period 2019, 216 jämfört med 223.¹⁰⁹ Under pandemin har det främst varit små företag med två till tre anställda som gått i konkurs i länet.

Tillväxtverket har sammanfattat det ekonomiska läget i landet sommaren 2021. De konstaterar att coronakrisen har slagit olika på enskilda branscher, många har drabbats negativt samtidigt som vissa har ökat sin omsättning i vissa skeden. Majoriteten av alla branscher har dock haft ett omsättningstapp under coronapandemin, där många fortfarande påverkas mycket negativt av situationen i samhället. Coronakrisen har slagit hårt inom tjänstesektorn, så som hotell- och restaurangbranschen, kultur, nöje och fritid, transport och magasinering samt uthyrning, fastighetservice, resetjänster med mera. Första kvartalet 2021 ökade omsättningen i svenskt näringsliv med 0,5 procent jämfört med motsvarande kvartal 2020, vilket indikerar en återhämtning för näringslivet totalt sett.¹¹⁰

Sett till enskilda branscher är det besöksnäringen som har drabbats absolut hårdast under pandemin.¹¹¹ I Uppsala län minskade antalet sysselsatta i besöksnäringen med -39 procent mellan 2019 och 2020 och nettoomsättningen i länet minskade med 48 procent under samma period.¹¹² På uppdrag av Region Uppsala utfördes i maj 2021 djupintervjuer och workshops med representanter från besöksnäringens företag och de offentliga besöksnäringens aktörerna i länet. De allra flesta uppger att de har påverkats negativt av pandemin och tappat enormt mycket av sin omsättning. Småskaliga aktörer med fokus på fritidsturism på landsbygden för par, familjer och små grupper har dock klarat sig bättre.

Sammanfattningsvis har coronapandemin slagit hårt mot många branscher. Återhämtningen verkar dock ha påbörjats och många prognosmakare ser optimistiskt på tillväxten i år.

Innovation för hållbar tillväxt och utveckling

De rådande och kommande samhällsutmaningar som vårt län och världen står inför skapar behov av nyskapande och kreativitet. Behovet av utmaningsdriven innovation är ett genomgående tema i Agenda 2030 och grundläggande för att klara de globala målen.

Detta avsnitt lyfter områden som är centrala i relation till länets vision om att vara en nyskapande region med internationell lyskraft. En nyskapande region innebär ett Uppsala län som är internationellt erkänt för en utmanings- och kunskapsdriven utveckling och hållbar tillväxt.

Uppsala läns regionala fokusområden är centrala i det utmaningsdrivna innovationsarbetet. Fokusområdena är avancerad produktion, energi- och miljöområdet, gröna näringar, tech-branschen samt life science.

¹⁰⁸ Region Uppsala. *Näringsliv och arbetsmarknad i Uppsala län med anledning av coronakrisen. Vecka 40.*

¹⁰⁹ UC:s konkursstatistik.

¹¹⁰ Tillväxtverket. *Ekonomiska läget – sommaren 2021.* [Ekonomiska läget - sommaren 2021 - Tillväxtverket \(tillvaxtverket.se\)](https://www.tillvaxtverket.se/ekonomiska-laget-sommaren-2021) [Hämtad 210708].

¹¹¹ Ibid.

¹¹² Statistiska centralbyrån, bearbetat av WSP.

Forskning, utveckling och innovationer

Uppsala län är tillsammans med Östergötlands län, Västra Götalands län och Bleking län de län där FoU-investeringarna är störst per invånare.¹¹³ Uppsala län sticker ut i jämförelsen. De övriga länen med stora FoU-investeringar har en stor andel företags-FoU, medan det i Uppsala län är den offentliga FoU inom högskolorna som dominerar, där länets två stora universitet bedriver omfattande forskning.

I princip all forskning och utveckling sker i Uppsala kommun, mer än 95 procent av de anställda inom branschen arbetar där. Knappt tjugo procent av de anställda arbetar inom bioteknik, medan övriga arbetar inom andra naturvetenskapliga och tekniska FoU-institutioner. Till detta kommer även en omfattande forskning inom samhällsvetenskap och humaniora på universiteten.

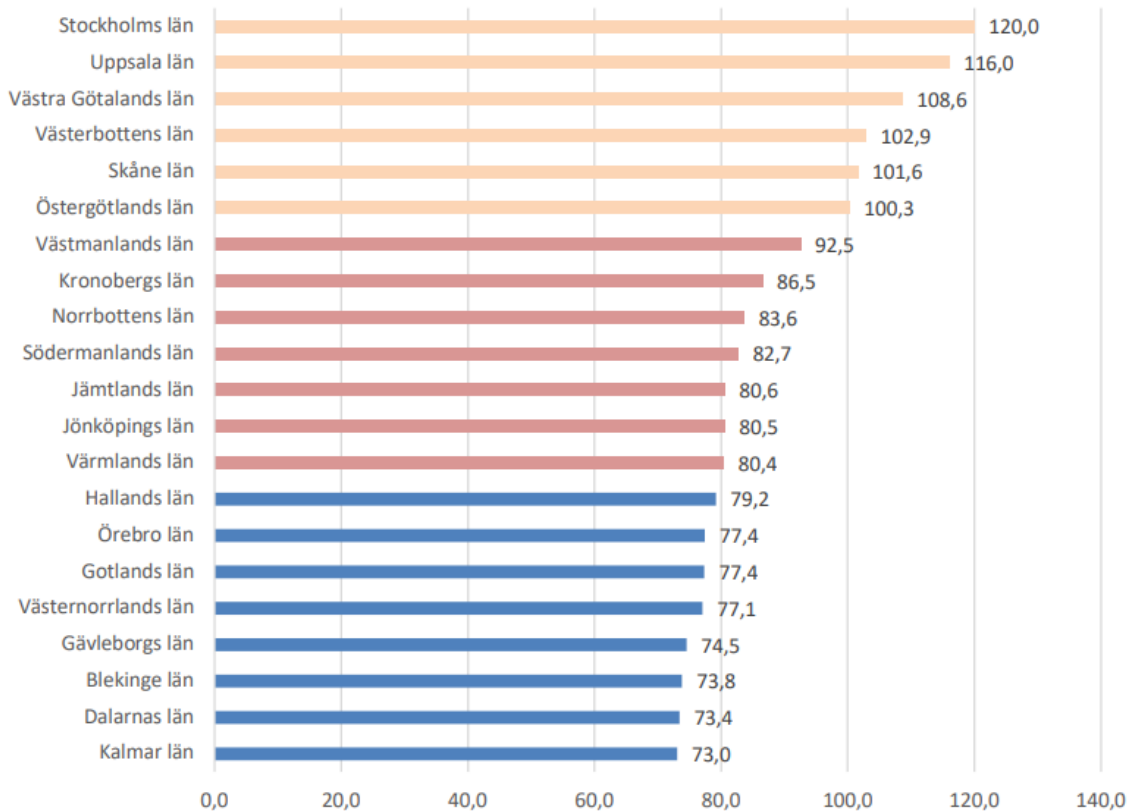
I två mätningar ser vi att Sverige och Uppsala län har en bra position som innovationsmotor. Sverige har länge haft bra förutsättningar gällande innovationsklimat. 2021 är Sverige återigen utpekad som främst i Europa i EU:s egen mätning, det så kallade European innovation scoreboard¹¹⁴.

Ett av målen i den regionala utvecklingspolitiken är att skapa förutsättningar för ökad grad av innovationer och nyskapande. För att stödja regionerna i detta arbete har Reglab utvecklat *Innovationsindex*, en indikatormodell för att mäta innovationsdriven tillväxt. De faktorer eller förmågor som ingår i Innovationsindex för att beskriva en regions samlade innovationskapacitet är bland annat grundförutsättningar så som öppenhet, tolerans och mångfald av människor och företag samt tillgång till kompetent arbetskraft. Andra faktorer som ingår är förnyelseförmåga, exempelvis ett positivt klimat till förändring och förnyelse, och marknadsförmåga, så som internationella nätverk i näringslivet. I Reglabs samlade innovationsindex från 2019 hamnar Uppsala län på andra plats efter Stockholms län, vilket illustreras i figuren nedan. Det är en försämring från 2017 då Uppsala län hade högst innovationsindex i landet. Uppsala län kommer på tredje plats vad gäller grundförutsättningar, fjärde plats vad gäller marknadsförmåga och första plats gällande förnyelseförmåga.¹¹⁵

¹¹³ Statistiska centralbyrån.

¹¹⁴European Innovation Scoreboard (2021). https://ec.europa.eu/growth/industry/innovation/facts-figures/scoreboards_en [Hämtad 210712]

¹¹⁵ Reglab (2019). *Innovationsindex. Regional förmåga till ekonomisk förnyelse*.

Figur 25: Samlat innovationsindex för regioner år 2019. Källa: Reglab.

Visste du att...

... Uppsalaregionens näringsliv utvecklar lösningar på samhällets utmaningar:

- Här finns bolag som utviner dricksvatten från luft
- Här finns bolag som utvecklar batterier på salt
- Här finns bolag som utvecklar genomskinliga solceller

Sammanfattning

Uppsala län är en nyskapande region med internationell lyskraft. Med två universitet i världsklass och näst högst innovationsindex i landet är nivån på forskning och utveckling hög och bidrar till att möta de stora samhällsutmaningarna. För att säkra och stärka positionen som en nyskapande region och samtidigt möta framtidens utmaningar behöver förutsättningarna för innovation och entreprenörskap ständigt ses över och förbättras.

Coronas effekter på innovation för hållbar tillväxt och utveckling

Forskning och innovation är avgörande för Sveriges framtida konkurrenskraft och återstarten av ekonomin efter coronapandemin. I den forsknings- och innovationspolitiska propositionen, som

presenteras under hösten 2020, föreslås att anslagen för forskning och innovation ökas med 3,4 miljarder kronor 2021.¹¹⁶

Pandemin har till del lett till ny forskning och innovation. Det har sedan pandemins start pågått intensiv forskning vid Uppsala universitet inom en rad områden med bäring på det nya coronaviruset. Det forskas inom såväl medicin som farmaci, samhällsvetenskap och humaniora samt teknik och naturvetenskap. Studierna handlar bland annat om hur coronaviruset tar sig in i våra celler, barn och ungas tankar kring pandemiåret och biverkningar av covid-19-vaccin. Under 2020 lanserades den svenska Covid-19-dataportalen som stödjer forskare att använda svenska och europeiska tjänster för att dela forskningsdata.¹¹⁷ Ett annat exempel är CRUSH Covid Uppsala, ett innovativt tvärvetenskapligt forskningsprojekt i samverkan mellan Region Uppsala och forskare från fem olika institutioner vid Uppsala universitet. Syftet med projektet har varit att kartlägga och försöka dämpa smittspridning och kraftiga lokala utbrott av covid-19 i Uppsala län.¹¹⁸

Universitetskanslersämbetet (UKÄ) har undersökt konsekvenserna av det nya coronaviruset för den forskningsfinansiering som kommer till lärosätena från olika allmännyttiga stiftelser och organisationer. Studien visar att coronakrisen i de flesta fall inte har påverkat stiftelsernas möjligheter att bevilja finansiering till nya projekt, men att det finns osäkerhet kring den ekonomiska utvecklingen i spåren av pandemin.¹¹⁹ En annan studie av UKÄ visar på både positiva och negativa röster från forskare om hur coronapandemin har påverkat deras forskning. Samtidigt har många inte märkt av några betydande förändringar. En fjärdedel av forskarna i studien har behövt ändra mycket eller väldigt mycket på sin forskning. Datasamling har för en majoritet av respondenterna försvårats avsevärt och distansundervisning har för vissa trängt undan arbetstid för forskning. Flera menar också att avsaknaden av fysiska möten har lett till minskad motivation och kreativitet.¹²⁰

¹¹⁶ Regeringskansliet. *Forskning och innovation för ökad konkurrenskraft och återstart av svensk ekonomi*. Pressmeddelande. <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2020/09/forskning-och-innovation-for-okad-konkurrenskraft-och-aterstart-av-svensk-ekonomi/> [Hämtad 20-09-23]

¹¹⁷ Uppsala universitet. *Forskning i fokus: Det nya coronaviruset*. <https://www.uu.se/nyheter-press/fraga-i-fokus/coronaviruset/> [Hämtad 20-09-23]

¹¹⁸ Uppsala universitet. *CRUSH Covid Uppsala*. [Start - Uppsala universitet \(uu.se\)](https://www.uu.se/start-uppsala-universitet) [Hämtad: 210712]

¹¹⁹ Universitetskanslersämbetet (2021). *Coronapandemins effekter på den privata forskningsfinansieringen*.

¹²⁰ Universitetskanslersämbetet (2021). *Coronapandemins konsekvenser på forskningen*.

Bilaga: Uppföljning av Agenda 2030

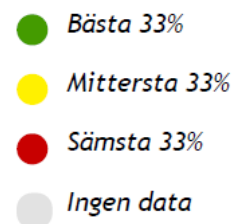
Guide till tabeller och diagram

I vissa tabeller och diagram används färgerna rött, gult och grönt för att visa hur ett resultat ligger till jämfört med andra. För varje nyckeltal rangordnas alla kommuner/regioner efter sina resultat, och de bästa resultaten får grön färg, de sämsta får röd färg och de i mitten får gul färg. Saknas data på något nyckeltal visas det med grå färg.

Tänk på att färgsättningen visar om resultatet är bra eller dåligt i jämförelse med andra. Den talar inte om ifall resultatet är bra eller dåligt. Kommunen/Regionen kan ha dåliga resultat jämfört med andra, vilket ger röd färg, trots att resultatet egentligen är bra (och vice versa).

Om data saknas (grå ruta i tabellen) kan det bero på att data ännu inte har publicerats för det året, att data inte samlats in det året, att kommunen/regionen inte lämnat in uppgifter för det året, att underlaget är för litet (ofta med två s.k. sekretessprickar i rutan) eller att data inte kan finnas (exempelvis p.g.a. att en viss regiform inte finns).

Uppföljningen kommer från Kolada.se, en tjänst från Rådet för främjande av kommunala analyser (RKA).

Agenda 2030 - samtliga nyckeltal

Val: Region Uppsala. 2018, 2017, 2016

Nyckeltals-ID	Titel	2018	2019	2020
Mål 1 Ingen fattigdom				
N02904	Invånare 0-19 år i ekonomiskt utsatta hushåll, andel (%)	8,9	9,4	
U01803	Invånare 18-64 år med låg inkomst, andel (%)	20,5	14,3	
Mål 2 Ingen hunger				
U01411	Invånare med fetma, andel (%)	15		14
N00403	Ekologiskt odlad åkermark, andel (%)	18	18	18
Mål 3 Hälsa och välbefinnande				
U01405	Invånare med bra självskattat hälsotillstånd, andel (%)	74		75
N00925	Medellivslängd kvinnor, år	84,7	84,9	84,9
N00923	Medellivslängd män, år	81,4	81,5	81,5
N74811	Långtidssjukskrivna med psykiska sjukdomar och syndrom samt beteendestörningar, andel (%)	49,0		

U20462	Fallskador bland personer 65+, 3-årsm, antal/100 000 inv	2 893	2 856	
N79172	Förekomst av diabetes typ 2, andel (%)	4,7	5,0	
N00404	Antibiotikaförsäljning, recept/1000 inv	277,9	265,2	221,2
Mål 4 God utbildning för alla				
N60802	Elever i år 9 som är behöriga till yrkesprogram, totalt län, andel (%)	86	85	86
N01982	Invånare 25-64 år med eftergymnasial utbildning, andel (%)	47,4	47,9	48,4
Mål 5 Jämställdhet				
N60077	Heltidsarbetande månadsavlönade, region, andel (%)	68	69	70
N00943	Föräldrapenningdagar som tas ut av män, andel av antal dagar (%)	30,9	31,3	31,6
N00945	Tillfälliga föräldrapenningdagar (VAB) som tas ut av män, andel av antal dagar (%)	38,7	39,0	39,6
N00952	Kvinnors mediannettoinkomst som andel av mäns mediannettoinkomst, andel (%)	80,0	80,2	
Mål 6 Rent vatten och sanitet				
U60471	Vattenförbrukning lokaler, kbm/kvm BRA	0,59	0,46	0,54
N85051	Sjöar med god ekologisk status, andel (%)	21,5	21,5	21,5
N85052	Vattendrag med god ekologisk status, andel (%)	2,5	2,5	2,5
N85053	Grundvattenförekomster med god kemisk och kvantitativ status, andel (%)	78,1	78,1	78,1
N85042	Vattenanvändning totalt, senaste mätning, kbm/inv	198,2	198,2	
Mål 7 Hållbar energi för alla				

N45930	Fjärrvärmeproduktion av förnybara energikällor inom det geografiska området, andel (%)			
U60495	Energianvändning i verksamhetslokaler, summerad, kWh/kvm BRA	202	190	182
N45905	Slutanvändning av energi totalt inom det geografiska området, MWh/inv	32	31	
Mål 8 Anständiga arbetsvillkor och ekonomisk tillväxt				
N03700	Bruttoregionalprodukt (BRP), kr/inv	432 101	435 732	
N00914	Förvärvsarbetande invånare 20-64 år, andel (%)	78,8	79,1	
N03926	Långtidsarbetslöshet 25-64 år, årsmedelvärde, andel (%) av bef.	2,8	2,7	3,4
N02797	Invånare 16-24 år som varken arbetar eller studerar, andel (%)	5,5		
Mål 9 Hållbar industri, innovationer och infrastruktur				
N07900	Tillgång till bredband om minst 100 Mbit/s, andel (%)	80,0	83,5	86,2
N07418	Befolkning i kollektivtrafikhöga läge, andel (%)	82,1	82,2	
Mål 10 Minskad ojämlikhet				
U01413	Invånare 16-84 år med avsaknad av tillit till andra, andel (%)	24		25
Mål 11 Hållbara städer och samhällen				
N00927	Demografisk försörjningskvot	0,72	0,72	0,72
N07907	Trångboddhet i flerbostadshus, enligt norm 2, andel (%)	16,3	16,6	15,9
N85047	Utsläpp till luft av kväveoxider (NOx), totalt, kg/inv	14,4		
N07701	Utsläpp till luft av kväveoxider (NOx), totalt, kg	5 424 150		

N85048	Utsläpp till luft av PM2.5 (partiklar <2.5 mikrom). kg/inv	1,79		
N07700	Utsläpp till luft av PM2.5 (partiklar <2.5 mikrom), kg	674 000		
N60404	Resor med kollektivtrafik, resor/inv	114,6	115,5	
U85426	Förnybara drivmedel kollektivtrafik buss, andel (%)	82,4	83,9	
Mål 12 Hållbar konsumtion och produktion				
U07801	Insamlat hushållsavfall totalt, kg/person	428	423	
U07414	Hushållsavfall som samlats in för materialåtervinning, inkl. biologisk behandling, andel (%)	38	38	
U60494	Ekologiska livsmedel i regionens verksamhet, andel (%)	55,4	57,2	
Mål 13 Bekämpa klimatförändringarna				
N00401	Utsläpp till luft av växthusgaser totalt, ton CO2-ekv/inv.	4,37		
N07400	Miljöbilar, andel av totalt antal bilar i det geografiska området, (%)	16,1	15,7	17,2
N07702	Utsläpp till luft av växthusgaser totalt, ton CO2-ekv	1 643 671		
U07917	Genomsnittlig körsträcka med personbil, mil/inv	636,5	610,7	
Mål 14 Hav och marina resurser				
N85040	Marint skyddad havsareal, andel (%)	16,9	17,3	17,3
Mål 15 Ekosystem och biologisk mångfald				
N85054	Skyddad natur totalt, andel (%)	8,7	8,8	8,8
Mål 16 Fredliga och inkluderande samhällen				
N65831	Valdistrikt med lägst valdeltagande i senaste regionvalet, andel (%)	51,5	51,5	51,5
U65700	Förstagångsväljare som röstade i senaste regionfullmäktigevalet, andel (%)	84	84	84

N07403	Anmälda våldsbrott, antal/100 000 inv	865	868	845
N65900	Förtroendevalda i kommunfullmäktige eller regionfullmäktige som utsatts för trakasserier, hot eller våld, andel (%)	30,6		
N63142	Verksamhetens resultat region, andel (%) av skatter och statsbidrag	1,5	1,3	6,2
Mål 17 Genomförande och globalt partnerskap				